

Hajo Banzhaf

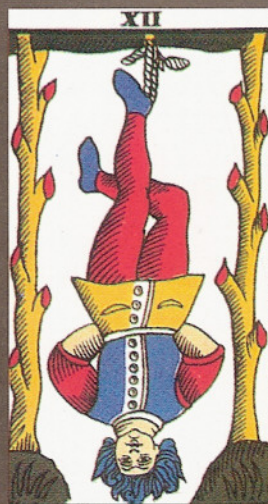
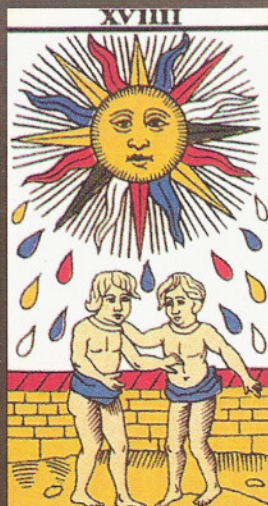
TAROT

și

CĂLĂTORIA EROULUI

Cheia mitologică spre Marile Arcane

COLECȚIA
MYTHOS

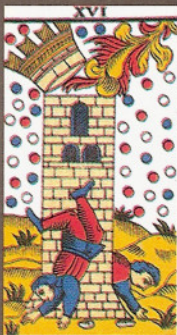
Tarot și călătoria eroului

Cheia mitologică
spre Marile Arcane

Autor al mai multor cărți de largă circulație despre Tarot, Hajo Banzhaf realizează în lucrarea de față cea mai interesantă operă a sa.

Dorind să lămurească înțelesul și simbolurile celor 22 de cărți de joc ale Tarotului, cercetătorul coboară către arhetipurile întrupate de ele, spre straturile cele mai vechi ale mitologiei, antrenându-ne într-o fascinantă aventură spirituală de cunoaștere și înțelegere a lumii.

Cartea se traduce pentru prima dată în limba română.

NOUTĂȚI EDITORIALE

- *I. Mușlea, Bibliografia folclorului românesc. 1930-1955*, format 13 x 24 cm, 288p.;
- *Leo P. Kendall, Diamante faimoase și fatale. Istoria, misterul și legendele celor mai prețioase nestemate din lume*, 240 p.;
- *I. Necula, Cioran. De la identitatea popoarelor la neantul valah*, 192 p.;
- *Teodor Iordănescu, Viața privată în imperiul roman*, 160 p.;
- *Al. Ciorănescu, Dicționarul etimologic al limbii române*, format 17 x 24 cm, 1056 p.;
- *M. Eminescu, Traduceri literare*, 320 p.;
- *B. P. Hasdeu, Arhiva spiritistă, vol. I*, 416 p.;
- *B. P. Hasdeu, Arhiva spiritistă, vol. II*, 464 p.;
- *Hans Biedermann, Dicționar de simboluri, I-II*, 304-272 p.;
- *Nic. Densușianu, Istoria militară a poporului român*, 464 p.;
- *Paul Ștefănescu, Lumea fenomenelor paranormale*, 224 p.;
- *Fosco Maraini, Tibetul secret*, 416 p.;
- *Victoria le Page, Shambhala*, 304 p.;
- *Pamfil Șeicaru, Scrieri din exil*, 416-576 p.;
- *G. Dem. Teodorescu, Istoria limbii și literaturii române*, 464 p.;
- *C. Trandafir, Efectul Caragiale*, 208 p.;
- *Dan Oltean, Religia dacilor*, 480 p.;
- *Paul Ștefănescu, Magia neagră*, 176 p.;
- *Paul Ștefănescu, Inițiere și mari inițiați*, 273 p.;
- *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, 368 p.;
- *Maria Păun, Dicționar integral de sinonime*, 512 p.;
- *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu. Sec. XIX, vol. I-III*, 400-432-448 p.;
- *Vasile Dumitrache Florești, Mitropolia Munteniei și Dobrogei*, 352 p.;
- *Claude Lecouteaux, Vampiri și vampirism*, 160 p.;
- *Philipp Vandenberg, Stăpânii din umbră*, 224 p.;
- *Ovidiu Drimba, Dicționar de autori, opere și personaje*, 240 p.;
- *Ovidiu Drimba, Rabelais și Renașterea europeană*, 224p.;
- *Paul Ștefănescu, Misterele francmasoneriei*, 320 p.;
- *Paul Ștefănescu, Mari scandaluri financiare*, 176 p.;
- *Simion Florea Marian - Tudor Pamfile - Mihai Lupescu, Cromatica poporului român*, 368 p.;
- *B. P. Hasdeu, Soarele și Luna, folclor tradițional în versuri, ediție critică, I-II*, 480-400 p.;
- *I. Oprișan, G. Călinescu. Spectacolul personalității, dialoguri adnotate*, 480 p.;
- *I. Oprișan, B. P. Hasdeu sau Setea de absolut. Tumultul și misterul vieții*, 592 p. + 16 planșe hors text;
- *I. Oprișan, Basme fantastice românești, I-III*, 352 + 336 + 368 p.;
- *Ovidiu Drimba, Istoria culturii și civilizației, vol. XI*;
- *Paul Ștefănescu, Enigme ale istoriei române, vol. II*.

ÎN CURS DE APARIȚIE

- *Iulia Hasdeu, Cugetări*, 128 p.

HAJO BANSZAF

Tarot și călătoria eroului

Cheia mitologică spre Marile Arcane

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BANZHAF, HAJO

**Tarot și călătoria eroului : cheia mitologică spre marile
arcan / Hajo Banzhaf. - București: Saeculum I.O., 2003**
ISBN 973-642-042-6

133.4

794.4

fed print sa

O societate Butan Gas

B-dul Tudor Vladimirescu, nr. 31
sector 5, București, ROMANIA

Telefon: 335.93.18; 335.97.47

Fax: 337.33.77

PREFAȚĂ

Tarotul este un oracol al cărui destin constă în aceea că adesea este identic cu darea cărților. Având în vedere că, pe lângă ghicitul în cărți sau alte distracții de-a lungul secolelor, nici jocul în sine nu s-a bucurat de o atenție mai specială, numai puțini s-au străduit să afle și să cerceteze explicația și simbolul cărților de tarot. Dintotdeauna cărțile de joc au fost cam disprețuite, iar spiritele cultivate ar fi fost ridiculizate – și astăzi pare să fie cam la fel – dacă s-ar fi dedicat acestei idei.

De aceea sunt puțini cei care cunosc substratul arhetipului adevărului pe care se bazează tarotul; când se mai spune că aceleași cărți conțin înțelepciunea vieții obții în cel mai bun caz un gest de mirare, de cele mai multe ori doar un zâmbet condescendent.

Spre deosebire de astrologie, care are în spate o tradiție de cinci mii de ani, în care – cu excepția ultimilor 200–300 de ani – a fost practică cu precădere de elite, tarotul nu a avut aceeași răspândire. Supoziția că acest mod de ghicit în cărți are și el o tradiție străveche și misterioasă, ale cărei rădăcini ar fi în India sau vechiul Egipt și că abia începând cu secolul al XIV-lea a pătruns în opinia publică, a fost susținută cu multă fantezie și entuziasm, dar trebuie să spunem că nu s-au găsit dovezi clare în acest sens. Arthur Edward Waite, un mare expert în acest domeniu, care a scris una din cele mai populare cărți de tarot, conchide: „Nu se cunoaște o istorie a tarotului mai veche de secolul al XIV-lea”¹.

Bătrâna și demna astrologie oferă mai mult: a fost cunoscută și practică încă de vechii babilonieni. Același lucru este valabil și pentru I Ging, oracolul chinezesc al probabilității. Se știe că marele Confucius a studiat această problemă – și că este una din cele mai vechi cărți ale omenirii – ca să-și desăvârșească cercetările proprii. După ce aceste texte au fost redescoperite și traduse prin anii '20 de sinologul Richard Wilhelm, ele au fascinat personalități deosebite cum ar fi Carl Gustav Jung, Hermann Hesse, Marie Louise von Franz și Lama Anagarika Govinda, care – asemeni

1. Arthur Edward Waite, *Cheia simbolurilor cărților de tarot*, pag. 15.

multor altora – au știut să aprecieze înțelepciunea deosebită a acestor cărți de ghicit.

Făcând o comparație – și noi suntem puțin fascinați de ceva, ce ne parvine fără adaosuri și cu renumele unei înțelepciuni deosebite, exotice. Să cercetezi un domeniu care la noi este disprețuit din numeroase motive nu este ceva ușor. Tarotul nu este prima comoară care a fost culeasă din praful de pe stradă. Fie ca această carte să reprezinte și ea o contribuție în această direcție.

Impulsul decisiv mi l-a dat americanca Sallie Nichols¹, o cercetătoare a lui Jung; cartea ei *Jung și tarotul* mi-a atras atenția cu ani în urmă asupra substratului mitologic al cărților de tarot. Datorită ei am înțeles tâlcul călătoriei eroului. Și îi mulțumesc pentru aceasta. Mi-a dat o preocupare de care nu am mai scăpat. A recunoaște simbolurile arhetipice ale celor 22 de cărți ale Marilor Arcane și a le înțelege din ce în ce mai profund reprezintă una din cele mai fascinante experiențe ale vieții mele.

München, mai 1997

Hajo Banzhaf

1. Sallie Nichols, *Psihologia tarotului*.

CE ESTE TAROTUL?

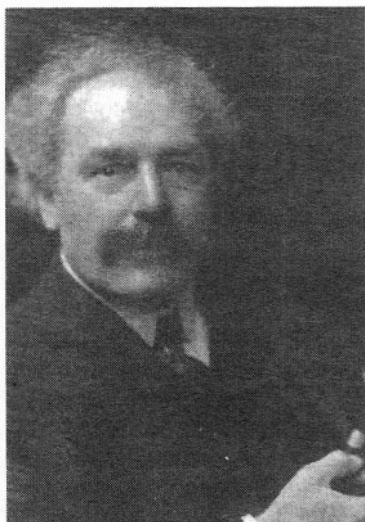
Izvoare, simbolistica și construcția cărților

Tarotul (sau tarocul) este un mod de a ghici în cărți, cunoscut sub forma sa actuală din secolul al XVI-lea. Din acea epocă el are 78 de cărți, divizate în două grupuri principale: unul, format din 22 de cărți, numite Marile Arcane¹ și 56 de cărți numite Micile Arcane. Cele 22 de Arcane mari au motive individuale, nereluate niciodată și formând o serie clară pe baza numerelor de pe ele. Micile Arcane – precursorile cărților noastre de astăzi – se împart în patru părți sau culori: bâte, spade, monede și cupe din care ulterior au rezultat trefle, pici, cupe și carale. Fiecare serie începe – ca și la alte cărți de joc – cu un as și crește, respectiv doi peste unu, trei peste doi și așa până la zece: cea mai mare carte. Peste el se pot pune așa-numitele cărți de curte: ele poartă numele după rangul de la curțile regale: rege, regină, călăreț și valet, deci o carte în plus față de actualele cărți de joc obișnuite.

Nu se știe dacă aceste două grupuri de cărți au fost de la început așa sau au devenit astfel abia în decursul timpului, nu se cunoaște nici originea lor. S-au găsit urme din care s-ar putea bănuși că cele din Micile Arcane au venit în Europa din lumea islamică. Nu se știe încă ce aveau pe ele, dacă erau de ghicit sau doar de joc sau ce se mai făcea cu ele. Și mai puține se știu despre cărțile atât de importante pentru tarot care formează Marile Arcane. Ele au apărut în jurul anului 1600, iar supozițiile – ca și unele lucruri mai clare despre tarot – sunt foarte diferite. Având în vedere că ele au devenit cunoscute pe la 1600, unii presupun, pragmatic, că au apărut abia atunci; alții, în schimb, consideră că Marile Arcane reprezintă o carte de înțelepciune a străvechilor egipteni, păstrată de casta preoțimii și intrată în Europa pe căi misterioase.

Una din legendele pline de fantezie legate de ele este aceea că

1. din latinescul *arcanum*: secret, mister.

Arthur Edward Waite
(1857-1942)

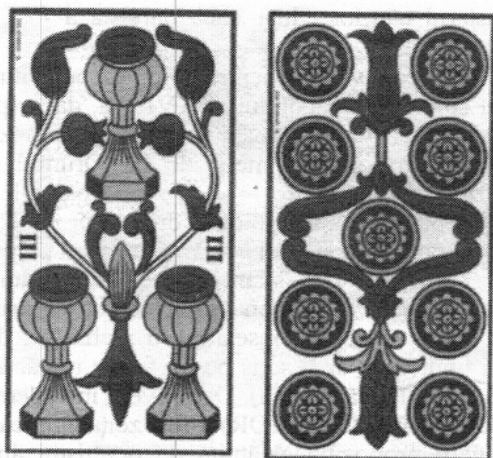

Pamela Colman Smith
(1878-1951)

ar fi ajuns în Palestina: ele ar fi fost cunoscute de parele preot Moise, inițiat în magia egiptenilor, care le-ar fi luat cu el când a fugit din Egipt împreună cu poporul lui Israel. Acolo ele ar fi fost legate de *Cabala*, acea învățătură mistică evreiască care – între altele – recunoaște în cele 22 de litere ale acestui alfabet un simbol profund. Numărul de 22, exact cu cel al alfabetului, este una din cele mai importante dovezi că Marile Arcane ar putea avea această origine. Ar mai trebui spus că tot ce este compus din 22 de părți, a fost pus în legătură cu tarotul, nu în cele din urmă și cele 22 de capitole ale *Evangheliei după Ioan*¹. Deseori apare dorința de a fi părintele descoperirii. Nenumăratele interpretări, necesare pentru a susține aceste teze, sunt apoi interpretate, la rândul lor, ca o adevărată știință misterioasă.

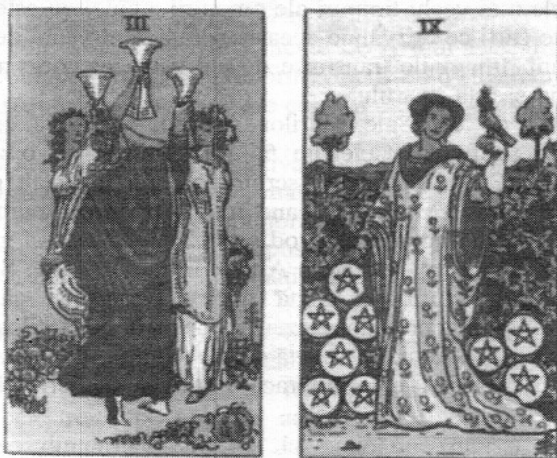
„Fiecare dintre autori, care susțin că știu ceva special – comentează Cynthia Gilles – este foarte preocupat să se delimiteze de ‚celălalt‘, adevărul aceluia nefiind fondat sau ar corespunde doar parțial cu **realitatea**. Prin caracterul secret al cunoștințelor dobindite, ei se văd automat siliți să aducă dovezi în sprijinul lor. Și

1. Max Luginbühl, *Misterul jocului celor trei forțe*.

Trei cupe și nouă monede într-o ilustrare tradițională.

așa putem renunța la ele împăcați cu noi înșine, chiar dacă nu ajungem să ne îndoim de spusele vreunuia dintre ei. Să ne consolăm cu ideea că fiecare dintre cei ce au încercat să descopere **Adevărul** despre tarot, a trebuit să o ia de la început

Aceleași cărți în *Rider-Tarot* al lui Arthur Edward Waite și Pamela Colman Smith.

deoarece misterul cărților, chiar dacă pare că a fost dezlegat, nu este complet elucidat¹.

Același lucru este valabil pentru originea cuvântului TAROT; și el a apărut spre finele secolului al XVI-lea, dar explicațiile sunt foarte diferite, la fel de numeroase și pline de fantezie ca și cele despre originea cărților. Ele merg de la „Drumul regesc” (din egipteanul *Tar* = drum și *Ro* = rege), de la „legile sfinte” (din ebraicul *Thora*) până la explicații de-a dreptul profane: în apropiere de Parma curge râul Taro și totul a apărut probabil pe valea acestuia. Cert este că *Tarot* este un cuvânt francez și că ultimul *T* nu se citește. Cei ce îl citesc o fac pentru a accentua că prima și ultima literă *T* sunt legate între ele, înseamnă o închidere, deci cuvântul ar fi asemeni unui cerc, ar fi scris pe un fel de roată. De aici o altă explicație: *Rota* (în latină = roată). Dacă avem în vedere și latinescul *orat* (vestește), că Ator (HATHOR) a fost zeita egipteană a inițierii, atunci înțelegem propoziția alcătuită de ocultistul american Paul Forster Case prin combinarea celor patru litere pronunțate: ROTA TARO ORAT TORA ATOR = roata tarotului vestește legea inițierii.

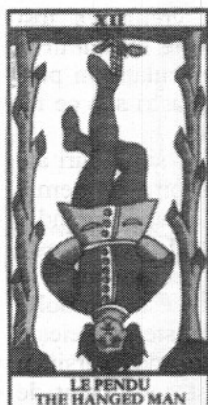
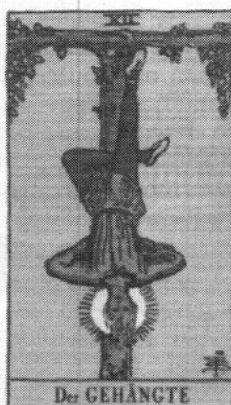
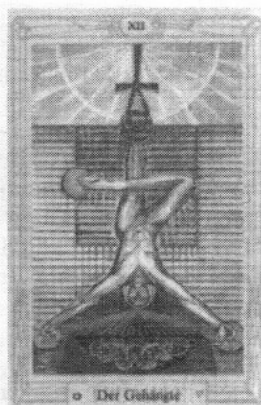
Că în multe alte situații și aici este posibil ca adevărul despre originea numelui și a cărților să se afle undeva pe la mijlocul tuturor speculațiilor. Mie personal mi se pare neimportantă întrebarea legată de vechimea cărților. Deoarece dacă tarotul oferă o înțelepciune arhetipică, adânc înrădăcinată în inconștientul colectiv și care merge până în cele mai vechi timpuri ale omenirii, atunci nu este relevant dacă aceste cărți ce dezvăluie această știință sunt vechi de 400 sau 4000 de ani. Imaginile transmise de ele sunt categoric mai vechi decât hârtia și arta tiparului.

Cele 22 de cărți ale Marilor Arcane sunt cele ce ascund simbolistica profundă. Celelalte 56 de cărți nu au o asemenea dimensiune. „Faptul că niciun scriitor ocult sau de alt gen nu a încercat să acorde Micilor Arcane mai mult decât o importanță profetică confirmă într-un alt mod ipoteza că cele două grupuri de cărți nu formează un tot”² scrie Arthur Edward Waite. Și arată în continuare că recunoaște, odată pentru totdeauna, că atuurile principale aparțin sferei dumnezeiești de acțiune a filosofiei, iar toate celelalte ghicitului. Niciodată cărțile Micilor Arcane nu au fost transpuse în vorbire, care îmbracă o treaptă superioară în arta prezicerii³.

1. Cynthia Giles, *Tarot*.

2. A.E. Waite, *Op. cit.*

3. A.E. Waite, *Op. cit.*

Spânzuratul - tarot
din Marsilia.Spânzuratul - Rider -
Tarot.Spânzuratul - tarot
Crowley.

Până la începutul secolului al XX-lea aceste 56 de cărți nici nu aveau o ilustrație mai inspirată față de cele de astăzi. Ele aveau niște simboluri corespunzătoare cu numărul cărții. De pildă pe TREI erau trei pocale (cupe), pe NOUĂ nouă monede. A descifra semnificația lor era la fel de greu ca și a unui trei de cupă sau nouă de caro. Trebuia fie să fi învățat pe de rost sensul fiecărei cărți, fie să fi combinat simbolistica cifrei cu calitatea elementului respectiv¹ și astfel să deslușești sensul. Aceasta s-a schimbat după 1910, când au apărut cărțile *Rider-Tarot*², făcute de Arthur Edward Waite și Pamela Colman Smith. Pentru prima oară erau ilustrate și cărțile Micilor Arcane. După aceea toate cele 78 de cărți aveau pe ele câte o ilustrație.

Oricât ar fi de salutară inițiativa ilustrării cărților, ea nu trebuie să ne facă să trecem cu vederea marea deosebire existentă între ele; ea a apărut de-a lungul secolelor din subconștientul colectiv al omenirii - ceea ce este de presupus la cele 22 de cărți ale Marilor Arcane - și nu reprezintă imaginația unui singur om, oricât ar fi el de genial. O ilustrație aleasă cu atenție este de ajutor - categoric, ea nu atinge însă niciodată conținutul și profunzimea simbolului arhetipic. De aceea nu este relevant să tot căutăm detalii în ilustrațiile cărților Micilor Arcane. Ele reprezintă pur și simplu tema. De pildă cele trei cupe ne arată un dans la culesul recoltei, după cum reiese din fructele aflate la picioarele dansatorilor. Cine

1. Bâte = foc, spade = aer, monede = pământ, cupe = apă.
2. William Rider a fost numele editorului cărților.

Handwritten signature and date:
1929

recunoaște aceasta știe ce vrea să spună cartea: vremea a fost favorabilă, recolta a fost culeasă și strânsă, omul este mulțumit și recunoscător. Ilustrația nu arată mai mult. Orice speculație în plus – de ce una din grații are pantofi aurii și cealaltă albaștri sau ce fel de fructe și legume apar pe desen – este superfluă.

Cele 22 de cărți ce formează Marile Arcane sunt simboluri ale mersului vieții omului. Iar simbolul – spre deosebire de semn, icoană, cifru, cod sau scrieri secrete – nu este ceva creat sau gândit. Un simbol nu ascunde ceva evident, dimpotrivă arată ceva ce este mai profund și mai amplu, decât s-ar putea arăta prin cuvinte și ar putea cuprinde înțelegerea noastră. De pildă cercul este simbolul întregului nedivizat inițial, al paradisului, al emisferei zeiești, unitatea Universului, neștiutul, dar și atotștiutul, desăvârșirea, eternitatea și multe altele, toate acestea nu au fost ceva creat de cineva, nu – ele sunt simțite ca ceva apriori existent despre simbolul cercului: și aceasta este valabil pentru toate culturile.

Cheia spre aceste simboluri se află mai puțin în secretomania cercurilor oculte, a diverselor societăți secrete, a ordinelor sau lojelor ce se prezintă drept esoterice și mai degrabă într-o înțelegere profundă a sufletului omenesc. Psihologia lui C.G. Jung a fost cea care a deschis accesul spre simbolistica arhetipică și prin aceasta spre ceea ce s-a numit adesea știință secretă și se mai numește astfel pe drept cuvânt. Aici nu este vorba nici de secretomanie, nici de vreo „anume introducere în secrete“ și în niciun caz despre vreo ascundere conștientă a unor lucruri cunoscute cu scopul păstrării secretului lor. Este vorba mai degrabă de păreri, secrete prin natura lor, deoarece au fost formate pe baza raporturilor esențiale, dar invizibile ale lumii exterioare, a realității din spatele realității. Aceste cunoștințe în fapt esoterice există în mod similar în toate culturile și sunt, fără îndoială, mai vechi decât oricare religie; ele reprezintă în majoritate rădăcinile ancestrale și, în unele cazuri, sunt păstrate până astăzi ca un nucleu primordial. În centrul lor se află întrebarea legată de mersul vieții omului și de semnificația morții.

Comprimată la maximum, ideea ce stă la baza acestei științe secrete, înseamnă că noi trăim într-o realitate polară, într-o lume în care recunoaștem și înțelegem ceva numai dacă ne putem crea un contrapol ca punct de referință. Nu ne-ar trece prin minte să denumim ceva masculin (sau să recunoaștem) dacă nu ar exista femininul, fără noapte nu ar fi zi, fără moarte nici nu am ști că trăim. Dacă înțelegem această lege a polarității drept principiul atotcuprinzător al realității noastre, atunci de aici decurge în mod firesc și polul opus al polarității, al unității de neimaginat existentă

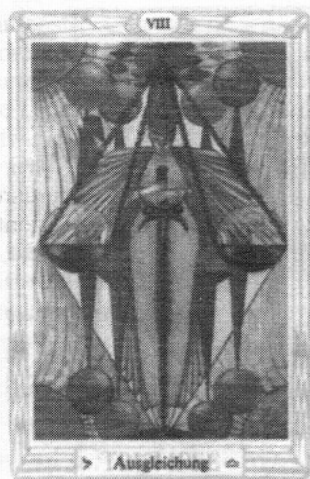

Dreptarea și Puterea cu numerotarea tradițională.

în toate religiile, descrisă în mod specific în imagini și simboluri ale celestului și paradisiacului. Prăbușirea din această unitate primordială, divizarea în diversiune și posibila revenire în paradisul pierdut este știința esoterică legată de mersul vieții omului.

Cărțile renumerotate din **Rider-Tarot** al lui Arthur Edward Waite și Pamela Colman Smith.

Succesiunea inițială a cărților
la Aleister Crowley.

Acest mers este descris de învățăturile spiritualiste drept o cale a mântuirii, deoarece țelul său este desăvârșirea omului (desăvârșit = mântuit). La fel ca în psihologia lui Jung, se pornește de la ideea că poziția de pornire a omului este „fatală” în măsura în care părți întinse din această unitate se află într-o așa-numită umbră, într-un spațiu considerat de conștiință ca străin sau absent și de care se poate deveni conștient numai și numai cu timpul. Atâta vreme cât părți din existența noastră stau în umbră, ele lipsesc nu numai din unitatea noastră, ci reprezintă concomitent surse pentru vreo comportare eronată, care – simplificând – vor să atragă atenția asupra lor. Acest mers devine vizibil în cele 22 de cărți ale Marilor Arcane. Și le face să fie atât de unice în felul lor. Aceasta le conferă o dimensiune, care depășește cu mult ceea ce se vede când se etalează cărțile. Aici rezidă semnificația profundă, unicitatea tarotului. Cine înțelege aceste raporturi, cine le recunoaște ca imagini ale mersului vieții, găsește în Marile Arcane un sprijin de o claritate fascinantă.

Se pune deci întrebarea dacă nu se falsifică simbolistica inițială a acestor cărți, când apar mereu și mereu cărți noi de tarot cu motive modificate total sau parțial ori măcar cu adaosuri invizibile pe predecesoarele lor? Decisiv este dacă se înțelege semnificația reală a cărții, dacă se îmbogățește prin simboluri analoge sau dacă

modificarea este o deformare a semnificației inițiale. De pildă dacă un tarot are un spânzurat ridicat în furci, atunci putem fi siguri că creatorul acestor cărți a lipit numele pe cartea respectivă și nu a înțeles semnificația ei adevărată. Dacă el este atârnat cu dreptul (conștient) pe crucea în formă de T și nu cu piciorul stâng (inconștient), semnul celui ales (vezi capitolul Spânzuratul) – atunci avem de a face cu o îmbogățire a simbolisticii inițiale, care nu falsifică nimic, ci depășește ceea ce a existat până în prezent. Ea arată clar că victima, despre care este vorba aici printre altele, este smulsă benevol sau nu de cel ales. Iar dacă din lemnul crucii au sărit așchii, aceasta înseamnă că există o nouă forță de viață, apărută prin sacrificiul victimei.

Aceeași carte în tarotul lui Aleister Crowley, apărut în 1944, arată un om lipsit de vlagă, între viață și moarte. Chiar dacă sus șarpele vieții mai ține în mână ața – similară cu cea din legendă – atenția lui – capul – este îndreptată spre șarpele morții. Toate acestea nu sunt o falsificare a simbolisticii inițiale, ci o amplificare, respectiv o îmbogățire cum apare ea în concepția despre vise a lui Jung, dovădindu-se utile pentru a înțelege semnificația viselor.

În schimb în Rider – Tarot există una din numeroasele modificări neluate în seamă, care, după părerea mea, reprezintă o luare de atitudine: renumerotarea cărților **Dreptatea** și **Puterea**. Inițial **Dreptatea** purta numărul VIII, iar **Puterea** XI; Arthur Edward Waite le-a schimbat între ele, deci în tarotul său – cum spunea el – **Puterea** a devenit cea de a opta carte, iar **Dreptatea** a ajuns pe locul al unsprezecelea.

Waite nu a explicat clar de ce a operat modificarea, deci au apărut unele speculații despre motivul pentru care a făcut-o. În cele mai multe cazuri este invocată *Cabala*, acea învățătură mistică evreiască, în al cărei centru se află un copac – denumit uneori pomul vieții – drept un simbol cuprinzător al întregii Creații. El este format din zece emanații – denumite Sefhira sau Sefirot, legate între ele prin 22 de căi. În timp ce celor zece Sefirot le corespund cele zece cifre de bază, cele 22 de căi își găsesc paralelele în cele 22 de litere ale alfabetului ebraic și – după cum presupun unii – în cele 22 de cărți ale Marilor Arcane. Probabil că din această perspectivă renumerotarea i s-a părut necesară lui Waite. Totuși Aleister Crowley – și el desigur tot un foarte bun cunoscător al *Cabalei* – a restabilit vechea numerotare în *Thot-Tarot* a sa, apărută în 1944.

O altă supoziție pornește de la faptul că în timpurile mai vechi cărțile au fost modificate intenționat de unii înțelepți pentru a-i

induce în eroare pe neinițiți. Chiar dacă asemenea fapte nu au putut fi niciodată excluse până acum, aproape totul pare să fie împotriva acestei teorii. Pe de o parte natura simbolurilor, descrisă anterior, este modificată într-un limbaj secret, adoptat de oameni intenționat cu scopul de a codifica un bagaj de cunoștințe. Pe de altă parte, orice asemenea modificare nu are niciun efect – deoarece niciunul din cei ce s-au străduit din răputeri să descifreze ‚Codul‘ nu a putut fi oprit în eforturile sale. După cum se va vedea din această carte urmărind fundalul mitologic al cărților, numerotarea inițială este de departe cea mai convingătoare. La același rezultat se ajunge și dacă se compară simbolistica numerelor 8 și 11 cu tema cărții respective.

CUM TREBUIE FOLOSITĂ ACEASTĂ CARTE

A etala cărțile de tarot pentru a găsi un răspuns la întrebări puse dinainte este doar unul din modurile de a le folosi. Cartea de față oferă o altă modalitate spre a pătrunde în tainele tarotului, mai puțin cunoscută, dar mai concludentă. Se pune problema ca cele 22 de cărți ale Marilor Arcane să fie înțelese drept o călăuză importantă, am putea spune ca niște pietre de hotar arhetipice pe drumul spre a obține ceea ce este atât de greu – Deplinătatea. Numeroasele întrepătrunderi, ce rezultă aici între fiecare carte în parte, pot fi descifrate prin înțelegerea raporturilor dintre sensuri și fac posibilă recunoașterea unei filosofii de viață ce este transmisă prin tarot. Cine și-a însușit această știință și o posedă pe de-a -ntregul, găsește în cărți nu numai un ajutor în a se orienta, dar înțelege datoriile, trăirile și crizele prin care trecem în viață, la fel ca și experiențele noastre norocoase – la un nivel mult mai cuprinzător și într-un raport mai amplu de sensuri.

Cine crede că se regăsește în mai multe etape citind această carte, nu trebuie să fie doar mirat de aceasta. Pe de o parte cele 22 de cărți ale Marilor Arcane formează un arc încordat, întins peste întregul și posibilul nostru mers în viață. Limitarea „posibilitatea de care dispunem noi” vrea să spună că nu există nici o garanție de a ajunge la ultimele cărți. Ele formează un potențial. Pe de altă parte, aceeași succesiune de cărți arată imagini din viața noastră în diverse domenii, apoi fiecare fragment din acest mers poartă în sine încă odată structura Întregului, conform legii „macrocosmosul este identic cu microcosmosul”. Astfel ne-am putea afla în același timp în următoarele etape (cărți de tarot):

1. În mersul vieții la **Spânzurat**, o oprire tipică nu numai pentru mijlocul vieții.

2. Având o profesie în acea lume, când ne-am găsit locul.

3. În asocierea dintre **Diavolul** și **Turn**, când ne-am complicat într-o dependență și am vrea să scăpăm de ea sau / ori – și această experiență este posibilă la aceeași oprire – noi recunoaștem

fricțiunile și conflictele proprii noastre matematici a umbrelor (**Diavolul**) și spargem mereu vechile modele (**Turnul**).

4. La **Stea** pentru că în rezolvarea unei problematici personale am realizat un progres decisiv (**Turnul**), sperăm din nou și zărim noi orizonturi (**Stea**), dar acestea înseamnă încă o experiență nesigură și neasigurată sau ajungerea la lumină abia peste un prag (**Luna**), ce ar trebui să ne aducă în viața adevărată (**Soarele**) pentru ca acolo să poată influența soluțiile (**Dreptatea**) și să putem găsi un loc de durată (**Lumea**).

5. La începutul unui nou proiect la **Faeton**, pentru că am recunoscut înainte că proiectul nostru este ingenios (**Hierofantul**) și am cutezat din toată inima (**Îndrăgostiții**) să îl punem în aplicare (**Faetonul**).

6. Când „clocim“ (**Stăpâna**) vreun impuls (**Magul**), care a declanșat un proces intern încă inconștient (**Marea Preoteasă**) și acum urmează să prindă contur (**Stăpânul**).

7. În domeniul dezvoltării conștiinței suntem într-o fază de retragere la **Eremit**, când este vorba să ne recunoaștem propria individualitate, pentru ca prin ea să înțelegem misiunea noastră în viață (**Roata Destinului**).

Deci acesta este un acces la cărți unde nu este nevoie de etalare. Mai mult, cartea indicată rezultă din aceea că noi înțelegem exact cum se oglindește situația noastră actuală, iar ea creează prin sfera ei relații care devin clare și ne sunt atât de necesare în înțelegerea profundă a situației, dar și pentru orientarea de viitor. Firește există și calea inversă. Dacă ne-am pierdut orientarea, putem trage o carte din Marile Arcane ca să vedem cum descrie tarotul situația noastră actuală. Cuvintele de încheiere ale fiecărui capitol pot da indicii despre ce misiuni este vorba și de ce riscuri trebuie ținut cont.

CĂLĂTORIA EROULUI

O PARABOLĂ PENTRU DRUMUL VIEȚII OMENEȘTI

Când se povestește un mit sau un basm, pentru cel ce ia parte, adică pentru cel ce se lasă impresionat, apare un efect tămăduitor prin aceea că, participând, este ordonat în forma arhetipică de comportament și astfel își găsește „liniștea” de sine.

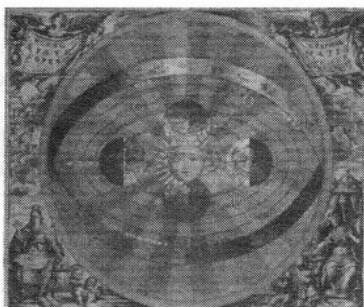
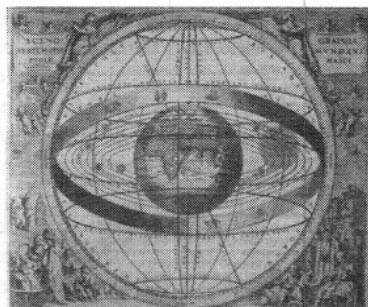
Emma Jung¹

1. Emma Jung și Marie-Louise von Franz, *Legenda Graalului din perspectivă psihologică*.

IZVORUL ȘI SENSUL CĂLĂTORIEI EROULUI

Călătoria eroului este una din cele mai vechi povești ale omenirii. Ea este inclusă ca structură de bază în mituri, basme și legende, care ne spun cum pornește el să săvârșească fapte mari. Ea este povestea din spatele tuturor acestor basme, narată până astăzi sub nenumărate nume în toate limbile și culturile, dar mereu și mereu în aceeași manieră. Nimeni nu le-a născocit, inventat sau conceput vreodată. Mai mult: în ele este cuprinsă știința nemijlocită a sufletului nostru; s-ar putea spune o știință „adusă cu sine“. Deoarece această cea mai veche poveste a omenirii este concomitent una exemplară, o parabolă pentru mersul vieții omului. Aceasta o face atât de captivantă și de aceea ea trebuie mereu și mereu repovestită, ca să nu se uite de ce suntem noi pe Pământ și ce avem de făcut pe această lume.

Numeroși etnologi, psihologi, filosofi și sociologi au studiat comoara ascunsă în miturile și basmele noastre și au cercetat rădăcinile ei. Aici trebuie să îi fim recunoscători psihologului elvețian Carl Gustav Jung pentru explicația dată fenomenului și anume că motivele acestei tradiții se află în sufletul fiecărui om. El a dovedit că noi oamenii nu avem numai caracteristici exterioare pe baza cărora fiecare poate fi recunoscut ca individ în funcție de vârstă, rasă și sex, ci că și la nivel sufletec există ceva propriu fiecărui om. Această sferă interioară a fost numită de el inconștientul colectiv. În acest domeniu comun, care leagă toți oamenii între ei, acționează arhetipurile, imaginile ancestrale ale sufletului omenesc. Sunt imagini care ne-au fost imprimate, pe care s-ar spune că le-am găsit dinainte, le-am „adus cu noi“ și nu trebuie să le descoperim prin experiența de viață. Un asemenea arhetip este de pildă bătrânul înțelept. El ar putea apărea și în visul unui om, care nu a văzut sau nu a auzit niciodată în viața lui de un bătrân. Și în lipsa unui exemplu exterior, inconștientul nostru este capabil să ne arate această imagine arhetipică din pătura colectivă. Același lucru este valabil pentru un înger, un arhetip pentru care probabilitatea de a nu-l fi văzut vreodată anterior este infinit mai reală.

Lumea înainte și după momentul Copernic. În concepția geocentrică (stânga) Pământul-Mamă este în centrul existenței.

În concepția heliocentrică (dreapta) totul se învârtă în jurul Soarelui.

Ilustrație din *Harmonia Macrocosmica* de Andreas Cellarius, Biblioteca de stat prusacă, Berlin.

Călătoria eroului este modelul arhetipic al cercului de acțiune, construit din aceste imagini tradiționale străvechi. De aceea ne este atât de surprinzător de familiară în numeroasele ei variante. Se povestește mereu despre „cazne“, căutările pline de aventuri pentru a găsi bunul ce se obține cu greu; ea cuprinde componente elementare, descrise după cum urmează de filologul Walter Burkert:

după ce eroul a pierdut inițial ceva sau a primit o misiune, pornește la drum, întâlnește oponenți și persoane care îl ajută, dobândește un obiect miraculos, înfruntă dușmanul, îl învinge și nu deseori este și el însemnat în luptă. Obține ce voia sau trebuia să recupereze și pornește înapoi spre casă, îi alungă pe urmăritori și pe concurenți. Se încheie cu nunta sau cu urcarea pe tronul țării¹.

Oricât de des ar fi povestit acest basm, oricâte culegeri de povești și mituri ar umple, el a găsit o singură dată o întruchipare completă în imagini și anume în cele 22 de imagini ale Marilor Arcane. În aceste motive nu se oglindește numai arhetipul basmului; prin aceste cărți devin transparente și numeroasele întrepătrunderi dintre etapele călătoriei, iar importanța lor pentru mersul vieții omului poate fi înțeleasă pe deplin.

Motive importante în călătoria eroului au fost descifrate citind în ceruri. Cele două planete – Soarele și Luna – au jucat un mare rol în ce privește lumina. Pentru a înțelege acest fundal, lumea trebuie privită așa cum a fost ea de-a lungul acestor milenii, înainte ca învățați precum Galilei și Copernic să fi produs schimbarea cea mare.

1. Walter Burkert, *Mit și mitologie în Propyläen Geschichte der Litteratur*, vol. 1.

Astăzi știm că Pământul se învârtă în jurul axei sale și în jurul Soarelui. Dar uitându-ne pe cer, vedem tot cum Soarele răsare dimineată și apune seara. În ciuda tuturor cuceririlor științifice ale ultimelor secole, pentru sufletul omului nu s-a schimbat nimic în această percepție. Iar dacă vrem să înțelegem basmul, pe care ni-l povestește sufletul, trebuie să ne bazăm pe realitate și să vedem lumea așa, cum s-a văzut ea dintotdeauna:

→ în mijloc se află muntele lumii, pe care trăiesc oamenii. De ambele părți se află două colonade puternice. Cea din stânga este încoronată de Lună, cea din dreapta de Soare. Amândouă susțin bolta cerească, sub care noi trăim apărați și păziți.

Această imagine tradițională este și mai clară într-o prezentare schematică a unei reprezentări a Universului făcută de babilonieni. Aici muntele lumii se ridică din mijlocul înconjurat de un ocean întins. Cercul orizontului poartă sferile pe care se mișcă planetele, iar sub orizont se află lumea de dincolo.

Pe această imagine pot fi studiate două fenomene, despre care omul a căutat dintotdeauna o explicație și a făcut supoziții. Cum este posibil ca Soarele să apună în fiecare seară la Vest și în mod miraculos să răsară în fiecare dimineată din nou la Răsărit? Cum ajunge el acolo? Nimeni nu l-a văzut pe timpul nopții și, cu toate acestea, în fiecare dimineată este în cealaltă parte. Spirite îndrăznețe au emis teorii diverse. Unii au presupus că seara, la poarta Vestului, Soarele se urcă într-o barcă - ea uneori a fost echivalată cu secera Lunii, ce stă culcată - care îl poartă pe timpul nopții pe cer. Având în vedere că noaptea cerul era văzut ca o mare din cauza albastrului său închis, din această imagine a călătoriei nocturne a Soarelui au apărut și legende peripețiilor pe mare ale eroului pe timp de noapte.

Din alte regiuni - și probabil acestea au fost unele de coastă - s-a răspândit vestea că Soarele dispare într-adevăr seară de seară în spatele orizontului, prin urmare trebuie să existe o lume de dincolo, traversată noaptea de astru. Se pare că din acest gen de imaginare au luat naștere legende despre coborîrea în lumea de dincolo; ele ne relatează cum tânjesc sufletele celor dispăruți după lumină și forța de viață a Soarelui și cum îl slăvesc odată ajuns pe tărâmul lor; dar și acele legende care vorbesc cum, mereu, la miezul nopții, forțele luminii luptă împotriva celor ale întunecimii, iar apariția triumfală a Soarelui în fiecare dimineată este o nouă dovadă a celor ce întotdeauna obțin victoria în lupta cu bezna.

O temă importantă a avut la bază și mișcarea Lunii, cea de a doua sursă de lumină de pe cer. La sfârșitul unui ciclu și astfel la

finele lunii inițiale calendaristice, secera Lunii mai poate fi văzută o singură dată pe cer în partea *estică* a orizontului. Urmează, în medie, trei nopți fără lună până când seara, la apusul Soarelui, apare din nou secera Lunii, de această dată în partea *vestică* a orizontului. În cele trei zile și nopți intermediare Luna traversează lumea de dincolo, căci cum ar apărea ea apoi, dintr-odată la vest, după ce ultima oară fusese văzută la est? Similar cu aceste evoluții cerești, tradițiile multor popoare istorisesc despre un erou, ce coboară în tărâmul celor dispăruți pentru a desăvârși acolo ceva; după trei zile el revine pe Pământ sănătos sau se trezește din nou. Cel mai familiar ne este acest motiv în *Biblie* și în religia creștină atunci când despre Isus se spune că a fost crucificat, a murit și a fost îngropat, dar a treia zi a înviat din morți.

Vechii egipteni, cărora le datorăm cunoștințe importante despre mobilul și simbolurile călătoriei eroului, (și prin aceasta cărțile Marilor Arcane) au ilustrat foarte elocvent călătoria zeului soarelui, Ra. El traversează în fiecare zi cerul zilei și al nopții într-o corabie, denumită și „cea a milioanei de ani“.

Regăsim acest motiv în cele 22 de cărți ale Marilor Arcane: cărțile formate din cifre simple de la 1 la 9 povestesc călătoria Soarelui pe cerul zilei, cele din două cifre de la 10 la 18 coborârea în lumea de dincolo și revenirea la lumină. Cele două cărți legate între ele prin suma cifrelor lor au o semnificație importantă.

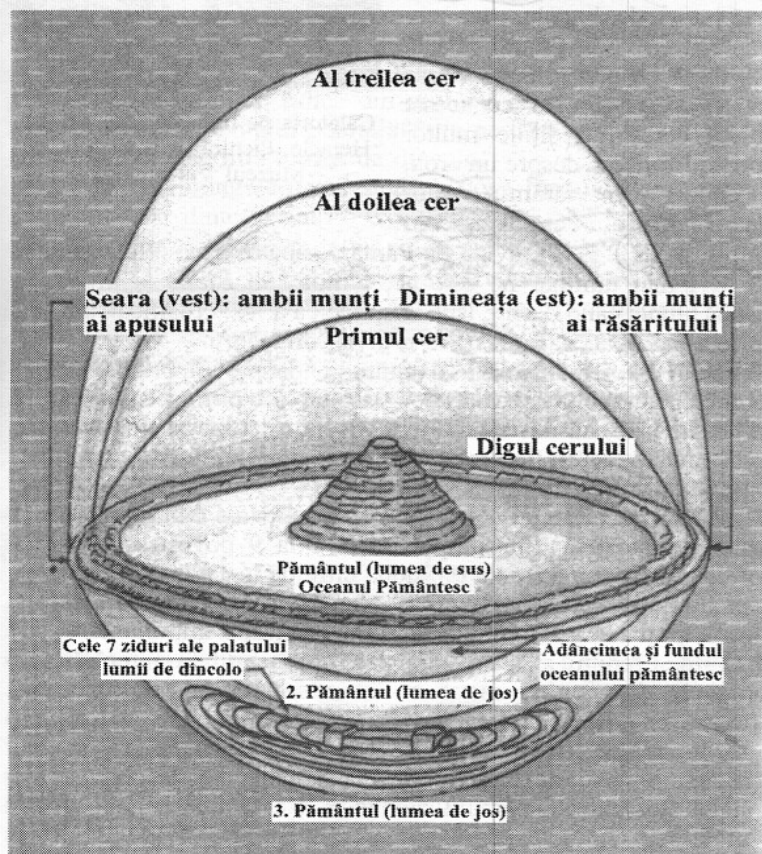
Cărțile Ermitul și Luna marchează cotitura din timpul călătoriei eroului. În timp ce pe cartea cu Luna se recunoaște ușor zodia Cancerului, la Ermit este nevoie de cunoștințe de astronomie pentru a ști că Ermitul corespunde planetei Saturn și zodiei Capricornului. Aceste cărți reprezintă și punctele de cotitură ale evoluției Soarelui – solstițiul din zodia Racului și cel din zodia Capricornului.

Laitmotivele celor două segmente de deplasare se găsesc în primele două Arcane. Pentru cărțile dintr-o singură cifră, tema este dată de cartea cu numărul 1: este Magul, care arată drumul masculin

Călătoria pe timp de noapte a lui Heracle. Pictură pe o vază antică, Muzeul Vaticanului.

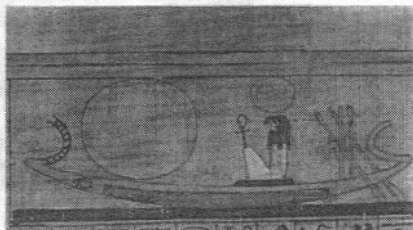
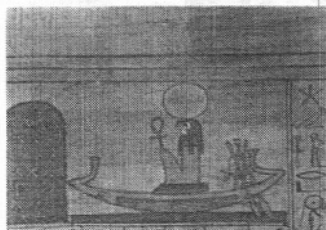
pe calea cunoașterii, care merge de la stânga (neștiut) spre dreapta (conștient). Marea Preoteasă, cartea cu numărul 2, este cheia în drumul feminin al cărților cu două cifre; acesta merge de la dreapta spre stânga și descrie întoarcerea spre întuneric, inconștient, misterios – calea spre mistere. Firește aici nu este vorba de drumul bărbaților și cel al femeilor. Pentru maturizare, bărbatul și femeia trebuie să urmeze mai mult drumul masculin, dar și cel feminin. La fel și călătoria eroului este firește și călătoria eroinei, chiar dacă majoritatea miturilor au o coloratură patriarhală și vorbesc mai mult de călătoria eroului, capabil de fapte mărețe.

Imaginea babiloniană asupra lumii. După Imaginea despre Babilon a lui Gerhard J. Bellinger, *Knaurs großer Religionsführer*, München 1997.

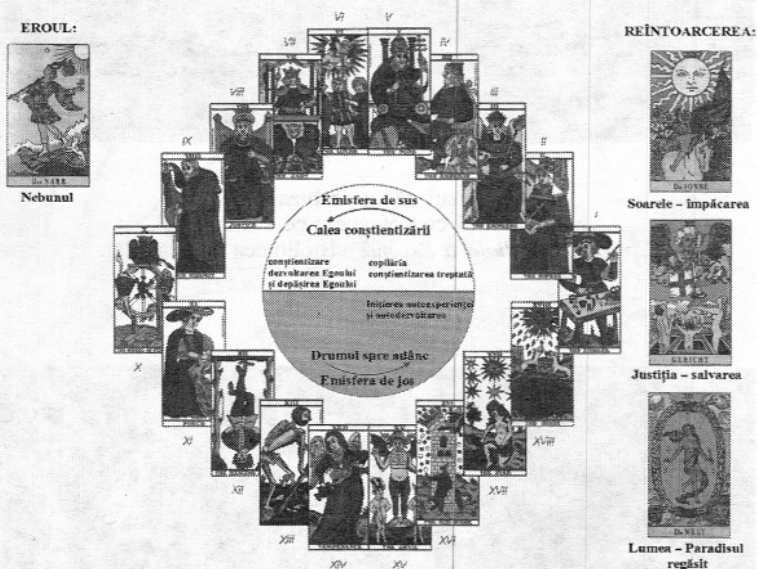
Universul văzut de bizantini.
Muntele lumii cu coloanele ce susțin cerul.
Cronica mondială a Kosmās, Biblioteca Vaticanului.

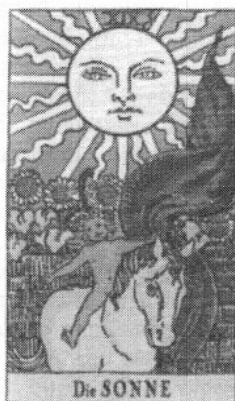
Zeul egiptean al Soarelui în corabia milioanei de ani.
Stânga: călătoria pe marea nopții (cerul plin de stele).
Dreapta: Călătoria pe cerul zilei (soarele pe cer). Papyrusul *Ani*,
Muzeul Britanic, Londra.

Psihologia analitică a lui C.G. Jung descrie desăvârșirea omului ca un proces de individuație; este vorba de a găsi specificul individual și de a-l cultiva, de a cristaliza propriul model de a trăi pentru a găsi astfel calea spre sine și, concomitent, spre întreg. Și acest drum – similar cu cel urmat de Soare – este compus din două etape, unde prima jumătate a vieții servește propriei dezvoltări și creșterii în exterior, în timp ce întoarcerea spre interior și întâlnirea umbrei sunt temele celei de a doua jumătăți din viață. Ţelul sau rodul căii spre individuație, personalitatea unificată, ajunsă la maturitate este tema ultimelor trei Mari Arcane 19 până la 21, care este ajunsă în final de cel care a traversat ambele lumi. Ele sunt revenire la lumină (Soarele), misterul transformării (Judecata) și paradisul regăsit (Lumea). Cea de a 22-a carte are cifra 0 și este Nebunul.

Ea ne arată eroul, care urmează mersul Soarelui pentru a săvârși

Emisfera deasupra orizontului și călătoria în lumea de dincolo în imaginile Marilor Arcane.

Soarele,

Justiția,
țelul călătoriei.

Lumea

fapte mărețe. Clovnul lui Shakespeare spune despre el în *A douăsprezecea noapte*: *Nebunia pe nimeni cu ocolește, e ca lumina soarelui, bate-n toți și stă la masă cu oricine.* (W. Shakespeare, *Opere complete*, București, 1986).

Nebunul.

NEBUNUL. *Eroul nostru*

Nu este straniu că tocmai nebunul trebuie să fie eroul care izbutește să facă marca călătorie? Astăzi noi înțelegem cu totul alte trăsături de caracter când vorbim de un erou. Ele sunt curajul, tăria, neînduplecarea, înțelepciunea, un personaj înconjurat mereu de aura veșnicului învingător. Dacă privim înapoi, în istorie, vedem că toți acești eroi curajoși, invincibili aparțin unei epoci timpurii, chiar dacă unii dintre ei, ca de pildă Ghilgameș, Heracle, Orion sau Perseu au în spate o istorie de trei-patru mii de ani. Acest tip de erou, cu trăsături masculine accentuate, este o creație din vremurile de început ale patriarhatului și se deosebește considerabil de precursorii săi, la fel de bine cunoscuți de noi. Ei au continuat să trăiască în tradiția transmisă pe cale orală, în miturile și poveștile noastre. Acolo eroul – cel puțin la început – nu este deosebit de curajos, puternic, înțelept sau ingenios. Din contra, el este mereu cel mai mic, mai nătăflet, nebunul. Interesant este că întotdeauna acest „prostut” se dovedește a fi cel care reușește să facă o mare ispravă. Toate aceste legende se aseamănă în esență. Ele povestesc, de pildă, cum negura se lasă peste un regat înfloritor, cum regele trebuie să fie în căutarea unui erou care să fie gata să-și dea viața

ca să salveze totul de amenințarea prăpădului. De obicei regele are trei fii, din care cei doi mai mari se declară gata sau în stare să alunge pericolul; dar tot ce încearcă este zadarnic. Când cel mai mic spune că vrea și el să încerce, este ironizat de toți și considerat pierdut. Și el știe despre sine că nu prea poate multe, că nu este nici foarte vânos și nici iscusit, cu toate acestea are curajul să pornească la drum. Și după multe piedici și întâmplări miraculoase, găsește lucrul mult râvnit, îl aduce acasă și poate astfel să elibereze țara de marele pericol¹. Regele i-ar fi crezut capabili de fapte mari pe oricare din fiii mai vârstnici, care îi seamănă atât de bine și sunt aproape la fel de înțelepți și bravi (cum a fost el altădată), numai pe cel mai mic nu.

Tocmai aici rezidă mesajul deosebit al basmelor tuturor popoarelor lumii. Ele ne arată că cele mai mari probleme pot fi rezolvate întotdeauna numai de partea de la care ne așteptăm cel mai puțin. Această explicație ne este dată de Marie Louise von Franz: „Prostuțul – scrie ea – simbolizează naturaletă și integritatea personalității. Ele sunt mai importante, decât inteligența, autocontrolul sau altceva similar. El este mereu salvat de ele în basm”². De aceea eroul este tot Nebunul și în ceea ce dezvăluie cărțile de tarot. Ar fi însă precipitat și eronat să conchidem de aici că ar fi vorba de călătoria unui nebun. Eroul se comportă uneori în timpul călătoriei ca un nebun (de fapt măscărici), dar se maturizează foarte curând. Spre finalul basmului este nevoit să revină la atitudinea simplă și modestă, asemănătoare cu punctul de plecare. La fel și Parsifal, care a plecat în lume îmbrăcat asemeni unui nebun, iar la sfârșit, transformat, regăsește burgul Graalului: și aici întâlnim din

Parsifal îmbrăcat asemeni unui nebun. Sala Parsifal, *Vizentinum*, Brixen, detaliu.

1. Povestea are, firește și multe exemple feminine, când eroina este fiica cea mică, spre deosebire de surorile ei mai mari – deseori rele. Ca de pildă Cenușăreasa, Psyche sau fiica cea mai mică a regelui Lear.
2. Marie Louise von Franz, *Umbra și răul în basm*.

nou la începutul povestirii nebunul ca un necugetat, ce în final devine un înțelept.

Înălțimile acoperite de zăpadă la orizontul cărții pe care este desenat Nebunul arată lumea unde Eremitul este la el acasă. Ele reprezintă înălțimile cunoașterii atinse de Eremit, dar pe care Nebunul le mai are de cucerit.

Cartea ne arată Nebunul însoțit de un câine, ce simbolizează forțele ajutătoare ale instinctelor care îl păesc de-a lungul peripețiilor sale. Deși, fără să știe, se află la marginea prăpastiei, nu va cădea în ea. Lătratul câinelui îl avertizează sau - ceea ce pare mai verosimil - datorită lui se lasă ademenit în altă direcție, fără să fi aflat vreodată cât de aproape era de nenorocire. Munții înzăpeziți simbolizează înălțimile pe care mai trebuie le cucerească. Sunt vârfurile pe care trăiește Eremitul, care, la finalul cărților cu o singură cifră, simbolizează prima jumătate a drumului parcurs. Obiectivul se numește cunoaștere, mai bine zis autocunoaștere. Tot ce ia cu sine Nebunul pentru a pleca la drum poartă într-o desagă, despre al cărei conținut s-au făcut numeroase speculații. Cea mai frumoasă explicație a găsit-o Sheldon Kopp. El a numit-o „băgăjelul cunoștințelor nefolosite”.

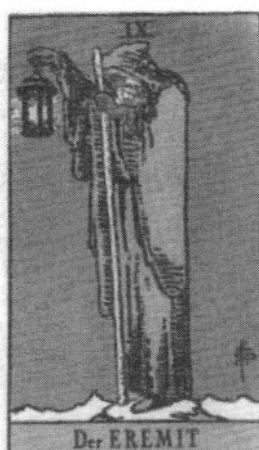
Apare aici o atitudine fundamentală a Nebunului pe cât de tipică, pe atât de expresivă. Fie nu știe nimic, fie nu face uz de cunoștințele sale. De aceea nu este nici împiedicat, nici blocat de ceea ce știe. Într-un plan, el întrușipează copilul din noi; și, după cum se știe, copiii le place să facă mereu ceva nou și, jucându-se, să încerce altceva. Această disponibilitate totală, fără nicio reținere, este categoric cea mai nimerită atitudine pentru a învăța ceva nou. Iată de ce Waite a numit această carte „spiritul în căutarea cunoașterii”.

Cu cât ne maturizăm, cu atât mai mult tindem să ne cramponăm de cele știute de noi și să confirmăm mereu tot ce știm. Prin aceasta nu numai că avem continuu aparent dreptate, dar ne vedem întăriți în opiniile noastre. Nu ne mai interesează deloc sau prea puțin cum arată adevărul în comparație cu părerea noastră. Trăim într-o lume a ideilor, pe care le numim cu satisfacție experiență, dar care deseori ne este o piedică când este vorba să deschidem orizonturi noi. Ne complacem prea mult să ne închistăm în imaginile obișnuite nouă, deoarece ne sunt familiare și ni se par certe. Nu e de mirare atunci că viața cotidiană devine tot mai fadă sau ni se pare monotona, că bucuria de a trăi scade până spre punctul de îngheț și locul ei este

1. Sheldon B. Kopp, *Cu capul în jos văd totul diferit*.

Nebunul.

Eremitul.

luat de o lânzezeală greoaie. Nu e de mirare nici că realitatea vie ne depășește tot mai mult, iar noi – uneori prin crize dese – ne vedem nevoiți să recunoaștem că odată sau de mai multe ori am avut o părere greșită.

Și totuși Nebunul se află în noi: este latura necomplicată, este bucuria de viață, care glumește mereu dacă ceva este perfect sau ne reușește fără nicio greșeală, care se bucură să accepte noul, fără frica de a se blama prin aceasta, de a eșua sau, poate, de a se face ridicol. Dacă nu izbuteste, el încearcă din nou până reușește sau până se plictisește. Se poate bucura din toată inima și se poate mira continuu de tot ce apare posibil în viață și despre varietatea care există.

Cuvinte cheie	Cartea – Nebunul
arhetip	copilul, naivul
misiune	de a proba noul fără idei preconcepute, de a învăța jucându-se
scop	bucuria de a trăi, de a câștiga experiență prin joc
risc	stângăcie, confuzie, pripeală, prostie
stare de spirit	bucuria de a întreprinde ceva, siguranța instinctuală, disponibilitate uimitoare, o bucurie deplină de viață, curiozitate, plăcerea de a explora ceva

Magul și Marea Preoteasă.

Părinții cerești

Tipic pentru eroul clasic este ca el să aibă două perechi de părinți: unii cerești și unii pământeni. Imaginea este cunoscută în numeroase mituri, ale căror eroi sunt copii ale unor zei importanți, născuți din părinți pămâneni – de pildă la curți împărătești –, uneori mai există și motivul descendenței necunoscute a eroului. De cele mai multe ori basmelor menționează „ceilalți părinți”, când eroul este crescut de unii vitregi. În cazul tarotului acești dubli părinți apar în primele cărți numerotate de la 1 la 4.

Magul sau Marea Preoteasă sunt părinții cerești ai eroului și întruchiează polaritatea inițială a masculinului și femininului în ceruri. Ori de câte ori va fi vorba în continuare de „masculin” și „feminin” prin aceasta nu se înțelege nicio împărțire a rolurilor și nici suma caracterelor masculine sau feminine, ci numai semnificația simbolică a acestor noțiuni. Arhetipul masculin împreună cu arhetipul feminin sunt expresia celor două principii ancestrale care – asemeni Yin și Yang – formează întregul numai laolaltă. Ele simbolizează cei doi poli ai dualității prin care conștiința noastră percepe realitatea, de pildă ca:

Masculin

Activ
Dreapta
Sus
Zi
Soarele
Flux
Conștient
Rațiune
Cantitate
A avea
Incisiv
Acționând
Creând
Încordat
Înnoitor
A acționa
Extravertit
Tiranic
Noțiune
Logos
Cauzal
Abstract
Analiză
Detaliat
A despărți
Distanță
Extern
Direct
Extensiv
Extrem
Liniar
Colțuros
→ Tare
Sever
Just
Lege
Luminos
Major
Constant
A descoperi

Feminin

pasiv
stânga
jos
noapte
Luna
reflux
inconștient
intuiție
calitate
a fi
permisiv
stând în expectativă
primind
destins
păstrător
a reacționa
introvertit
netiranic
imagine
Eros
analog
concret
sinteză
în ansamblu
a lega
apropiere
intern
indirect
intensiv
moderat
ciclic
rotund
moale
blând
etic
indulgentă
întunecat
minor
schimbător
a acoperi

Aceeași dualitate este prezentă și în cele două drumuri, care ne conduc pe noi, oamenii, spre cunoaștere: cel magic și cel mistic. Ele corespund la rândul lor celor două posibilități fundamentale de

a privi natura: intervenind sau adaptându-ne¹. Pe drumul arătat de Mag pornește omul faustian, care - în căutarea cunoașterii - cercetează natura și o pătrunde, vrea să îi smulgă secretele ca să le înțeleagă și, în cele din urmă să o domine. Este și calea pe care a pornit mai ales omul vestic, care a permis actualul standard de viață și a adus binecuvântarea și blestemul tehnicii. Este drumul activ al puterii exterioare și al acțiunii, când face „tot ce este posibil“, iar dacă nu merge bine sau produce chiar vreo perturbare, știe foarte bine cum să „eludeze“. În ambele cazuri energia corespunde Magului și este direcționată spre acțiunea activă, spre deosebire de Marea Preoteasă, care indică drumul către omul mistic și spre arta „de a lăsa la voia întâmplării“, o concepție de viață pe care o regăsim mai des în tradițiile estice. A descrie această cale mistică înseamnă a se exersa în a avea răbdare până ce zeescul ne va găsi, ne va atinge și schimba. Mai simplu spus: Magul caută, misticul asteaptă să fie găsit. Ambele sunt căi ale cunoașterii, care își au corespondentul în polaritatea Creației și în cele două emisfere ale creierului nostru. Niciuna din căi nu este mai importantă sau mai bună ca cealaltă. Fiecare este rea dacă se exagerează, dar valoroasă și bună dacă este urmată cu cumpătare. Eroul nostru - ca și fiecare dintre noi - va trebui să meargă pe amândouă ca să-și atingă scopul.

fight the
but the dips
fall where they may

1. În fond acestea sunt și ambele posibilități de a înțelege cele spuse de Darwin despre „Survival of the fittest“, tradus în mod obișnuit prin *supraviețuiește cel mai tare*. To fit înseamnă și a se potrivi, a se adapta deci s-ar putea traduce și prin *supraviețuiește cel ce se poate adapta mai bine*.

Magul.

Tatăl ceresc

Magul întruchipează principiul activ, creator. El este conștiința solară care luminează lucrurile și luptă pentru claritate și simplitate. Cartea îl înfățișează în postura de magistru, ce nu acționează din forțe proprii, ci își primește energia de sus și o face eficientă pe pământ. Această legătură între sus și jos apare și în toiag și în cifra opt culcată, simbolul infinitului. Ea oglindește legătura celor două lumi și schimbările continue, reciproce ce se fac între ele.

Masa pătrată a Magului corespunde – ca și cifra 4 – planului realității pământene. Pe ea se află simbolurile celor patru enunțuri ale tarotului: bâta și spada, cupa și moneda ca reprezentante ale celor patru elemente foc și aer, apă și pământ. În totalitatea lor, ele întruchipează mereu întregul, deoarece, potrivit credinței anticilor, Creația a fost săvârșită din aceste patru elemente. Ele se află aici ca îndatoriri, mai bine zis ca misiuni de viață ce trebuie îndeplinite de Mag. Această carte înseamnă înțelepciune, îndemânare, dar și voință și forța de a duce la bun sfârșit ceea ce ne cere viața pentru a ne desăvârși.

Faptul că în cazul Magului nu este vorba de un șarlatan, ci de o forță valoroasă, îndreptată spre cele mai nobile scopuri, este atestat de trandafirii roșii (iubirea celestă), crinii albi (puritatea sufletească)

și de fundalul auriu al desenului; la Marile Arcane din *Rider-Tarot* ele constituie teme „nobile“.

Cuvinte cheie	Cartea – Magul
arhetip	creator, magistrul
misiune	activitate, spirit de inițiativă, dăător de impulsuri, își propune să facă ceva și face
scop	măiestrie, autoîmplinire, cunoaștere
risc	megalomanie, fantezii tiranice, șarlatanerie
stare de spirit	siguranță de sine, legat de mari rezerve de forțe

Marea Preoteasă.

Mama cerească

Marea Preoteasă, opusă Magului, întruchipează principiul pasiv, primitiv. Ea însemnă disponibilitatea și răbdarea de a se lăsa condusă și de a aștepta clipa prielnică spre a răspunde unui impuls. Pentru că știe că toate au un timp al lor, lasă ca lucrurile să se petreacă fără a interveni înainte de vreme. Deci această carte este expresia încrederii în vocea noastră lăuntrică, ce ne indică precis calea și ne îndrumă cum trebuie când, dacă, unde și cum trebuie să acționăm.

Marea Preoteasă este așezată între două colonade deschise spre afară, simbolurile capacității ei de acceptare. Ele poartă literele B și J, care reamintesc de primul templu biblic din Ierusalim în pridvorul căruia regele Solomon a ridicat doi stâlpi, numiți Boaz și Iachin (*A doua carte a Cronicilor*, 2, 17). Importanța inițială a acestor stâlpi și numele lor au rămas necunoscute; s-au făcut numeroase speculații pe seama lor. Cei doi stâlpi și-au găsit un loc sigur în simbolistica francmasonilor. La tarot ei sunt alb și negru și simbolizează polaritatea ancestrală ca de pildă între lumină și întuneric, zi și noapte, vară și iarnă, conștient și inconștient. Marea Preoteasă își are tronul în mijlocul acestei polarități, deoarece ceea ce se află pe ambele laturi are aceeași semnificație. Ea desparte și

nu evoluează, fiindcă știe că numai ambii poli laolaltă formează întregul. Cine îi desparte în părți antagonice pierde nu numai unitatea inițială, ci în loc de claritate va găsi mai multă unilateralitate. Iată de ce s-ar putea conchide că cele două litere B și J pot fi citite și ca Baal și Jahve. Baal a fost soțul puternicei Astarte, zeița celestă canaaneană, al cărei cult era unul al Lunii, deci al nopții; în timp de Yahweh (Iehova), nume sacru în *Vechiul Testament* era adulat ca simbol al Luminii¹, care – ca toate zeitățile patriarhale – lupta în principal împotriva forțelor întunericului.

Pe această carte apar ambele forțe ca egale între ele, deoarece la cel mai coborât nivel (și prin aceasta concomitent și la cel mai înalt nivel) toate diviziunile antagoniste în lumină și întuneric, în bine și rău, în Dumnezeu și Satana, în viață și moarte sunt false, ostile realității. În adâncul sufletului știm despre totalitate, care este atinsă abia atunci când, dincolo de toate delimitările și estimările, lumina și umbra se căsătoresc între ele. Această idee, această știință profundă despre unitatea atotcuprinzătoare reprezintă „înțelepciunea interioară” întruchipată de Marea Preoteasă; ea devine vizibilă prin rolele de Thora² ținute în poală. Nu este o credincioasă habotnică, ci intuiește adevăratul sens din tot ce se vorbește precum Maria, despre care în legendele de Crăciun se spune atât de frumos: *Maria păstra toate cuvintele acelea și se gândea la ele în inima ei* (Evanghelia după Luca, 2, 19)

Același lucru se poate spune și despre coroana ei: în ea se recunosc trei faze ale Lunii – nouă (☾), plină (☉) și ultimul pătrar (☾) – și care, pe lângă natura ciclică, accentuează și conștiința lunară exprimată de această carte. Este lumina indirectă a Lunii, care permite recunoașterea lucrurilor nu cu aceeași precizie și claritate, ca la lumina Soarelui, dar face posibilă o privire în tot ce este întuneric, ce se sustrage conștiinței solare, deoarece odată cu răsăritul Soarelui ea dispare. Astfel Marea Preoteasă întruchipează lumea visurilor, unde se întrepătrund intuirea, presimțirea și bănuirea existenței lucrurilor. Ea este sursa unei profunde inspirații,

1. Ar mai trebui adăugat limitativ „oficial”; deoarece spre nemulțumirea preoților o mare parte a poporului lui Israel vedea în Astarte nu numai regina Cerului, ci și pe soția lui Yahweh.
2. Prin rolele Thora se înțeleg cele cinci Cărți ale lui Moise, formând prima parte a *Vechiului Testament*. Aceste Cărți conțin legea poporului evreu. De aceea deseori Thora este pusă pe picior de egalitate cu legea dumnezeiască. Inițial – și în sinagogi până astăzi – aceste Cărți erau scrise pe niște role, de aceea pe cartea noastră se vede o asemenea rolă.

care devine cu atât mai vie, cu cât a alungat conștiința noastră despre lumina zilei, deci am putea spune că se află într-o stare de amurg.

Cuvinte cheie	Cartea – Marea Preoteasă
arhetip	regina celestă
misiune	să aștepte răbdătoare un impuls (intern ori extern), ori momentul prielnic, să fie primitoare, să fie Ecoul, să fie mereu pregătită pentru ceva
scop	certitudine intuitivă, înțelegere profundă, intuirea legăturilor, înțelegerea visurilor, presimțirea evoluțiilor
risc	fuga de realitate, șovăială, nehotărîre permanentă
stare de spirit	să lase lucrurile să-și urmeze cursul, încredere, să se lase condusă, inspirată de conștiința lunară

Stăpâna și Stăpânul.

Părinții pământeni

Dacă părinții celești înfățișează ancestralul masculin și feminin în lumea ideilor, cei pământești întruchipează principiile inițiale la nivelul concretului: ca Mama Natură (Stăpâna) și ca forță a cultivării și a civilizației (Stăpânul). Dacă ambele aceste forțe se află în armonie, omul trăiește apărat, ocrotit și bine întreținut. În timp ce Mama Natură ca sursă a Vieții face să nască mereu roade noi, Stăpânul culege recolta și o duce acasă. Unde Mama Natură apare în sălbăciea ei inițială, Stăpânul acționează și în mijlocul sălbăciei cultivă grădini, ridică garduri protectoare, în interiorul cărora omul să se simtă sigur împotriva capriciilor naturii și a altor feluri de atacuri, pe care trebuie să le înfunde sub forma frigului, a căldurii, a umidității sau furtunii. În timp ce Mama Natură este noțiunea modificărilor ciclice, Stăpânul încearcă mereu să echilibreze aceste oscilații și să le înlăture pe cât poate. Ea poate aduce ani de-a rândul roade mănoase, dar poate și să-și lase copiii să rabde de foame. De aceea ca să atenueze aceste oscilații ale ei, el a construit hambare și locuri răcoroase pentru păstrat alimente. A făcut și instalații de încălzire și de aerisire ca să egalizeze oscilațiile „Ei“

de temperatură. Dacă acțiunile sale sunt făcute într-o manieră normală, el tinde spre civilizație, adică înnobilarea sălbăticiunii crude și nestăpânite a naturii. Dacă depășește limitele, forța Stăpânului provoacă distrugerea tuturor ciclurilor, așezarea în linie dreaptă a tuturor râurilor, deșerturi din beton și excese de asfaltare, parcuri monotone, pădurile pătrate și pustietățile sterile ale unei lumi artificiale. Dacă structurile sale devin prea rigide, Mama Natură știe să le atenueze sau să le spargă. Oribilele ziduri din beton sunt acoperite cu multă dragoste cu iederă, pe câmpurile părăsite face să răsară iarbă și seamănă flori. Tot ce a creat el ruginește, se degradează, tot el lasă pe seama ei să le îngrijească.

Stăpâna întruhidează, ca și Mama Natură, tot ce este firesc, Stăpânul, dimpotrivă, tot ce este creat de om. Ea întruhidează tot ce este rotund, deoarece în lumea ei linia dreaptă este o excepție. El întruhidează tot ce este drept, căci ce iese din mâinile sau mașinile sale este de obicei neted și pătrat. La ea totul este rotund, inclusiv modul cum percepe timpul, ciclic, fără început și fără sfârșit, fără înnoiri mari. Este cursul anului, revenirea eternă a ceea ce a fost și înainte. În schimb timpul lui este liniar. La el totul are un început și un sfârșit, iar ceea ce se petrece între ele numește progres. De aceea, în lumea lor se știe că tot ce se trece reapare și se crede în roata eternă a renasterilor. În lumea lui liniară se mai știe cu siguranță că totul are un început și un sfârșit, de unde se concluzionează că și noi nu trăim decât o singură dată.

Mama pământeană

Mama Natură stă pe un tron împodobit și înconjurat de simbolurile fecundității ei: rodiile pe care le ține în mână, lanurile de cereale, pădurea, râul, toate arată că ea este terenul fertil, izvorul din care se naște tot ce este viu. Cele 12 diademe de pe coroana ei corespund lunilor anului și arată că ea este stăpâna anotimpurilor. Semnul lui Venus de pe tron subliniază aspectul pașnic al Mamei Natură, latura ei grijulie, hrănitore și roditoare. Prin aceasta latura ei distrugătoare sub forma catastrofelor naturale, este împinsă în fundalul desenului de pe carte.

Stăpâna este cartea creativității și forței de viață, a fundamentului ce nu seacă niciodată, a elementului mereu nou căruia îi dă naștere. Ea întruchipează fazele roditoare, evoluția vie și înnoirile ciclice.

Cuvinte cheie	Cartea - Stăpâna
arhetip	Mama (Mama Natură)
misiune	să fie roditoare, să aducă ceva nou pe lume
scop	forță de viață și creștere, înnoire ciclică, susținerea vieții
risc	creștere sălbatică, inconstanță
stare de spirit	teren fertil, plină de viață, evoluție ciclică, încrezătoare

Tatăl pământean

Stăpânul întručujează structura, ordinea, claritate și realitatea. Ca patriarh este și garantul securității și ordinii, ca și deținătorul unei mari răspunderi. Forța lui extraordinară rezidă în tenacitatea lui și în îndemânarea de a nu pierde direcția. În secolul al XX-lea, demontarea imaginii tradiționale despre tată a făcut ca multe din trăsăturile sale umane să fie socotite depășite. S-a uitat prea repede că numai el întručujează forța, ideile, dorințele și realizarea intențiilor. El este cel ce produce, înfăptuiește practic, știe cum să dregă totul. În plus nu este ostil vieții, cum se spune deseori pe nedrept despre el. Dimpotrivă: în mâna dreaptă ține o veche cruce egipteană cu ansă ca un sceptru, care, împreună cu cercul și bâta, reprezintă legătura vie dintre feminin și masculin. Pentru egipteni era semnul vieții. Acest sceptru îl face să fie ocrotitorul vieții, o forță vie.

Cuvinte cheie	Cartea – Stăpânul
arhetip	Tatăl (Statul-părinte)
misiune	transpunerea în practică cu consecvență și tenacitate a ideilor, intențiilor și poate chiar a unor dorințe nutrite de multă vreme
scop	crearea ordinii și a unui spațiu sigur, structură, putere de rezistență
risc	încăpățănare, perfecționism, duritate, rigiditate
stare de spirit	conștiința răspunderii, păstrarea direcției, apropiere de realitate și luciditate

Magul.
Drumul masculin
al Magului:
al voinței și al legii

care duce la
despărțirea de
fusta mamei și
la dezvoltarea Eului

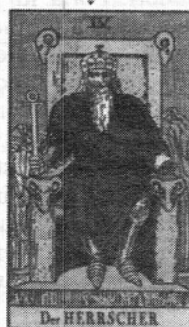

Stăpâna.

Marea Preoteasă.
Drumul feminin al
misticeii: al dorinței
și a milei

la depășirea
simbolurilor masculine
ale puterii și
la întregire

Stăpânul.

Părinții cerești și pământeni

Prin succesiunea perechilor de părinți, cărțile fac dezvăluiri fundamentale despre temele și etapele călătoriei eroului.

În primele patru cărți apar ambele perechi de părinți în următoarea succesiune: masculin (I), feminin (II), feminin (III), masculin (IV). Având în vedere că cifrele pare sunt considerate

masculine, iar cele impare feminine, ar fi fost într-o anumită măsură mai elocvent dacă Stăpânul ar fi purtat cifra III și Stăpâna IV. Dar cele mai importante date rezidă tocmai în această numerotare originală:

1. Pământeanul este oglinda cerescului, de aceea părinții pământeni – ca într-o oglindă – apar „inversați“.

2. Acest ritm de patru se supune la tot ce devine concret și îmbracă o figură pe această lume. Deseori este nevoie pentru aceasta de un Impuls creator (I), care să găsească un ecou pozitiv, o disponibilitate. Fără ecou impulsul nu are niciun efect. Fără impuls nu există niciun ecou. Dar dacă cele două s-au întâlnit – din Unu și Doi a apărut Trei – atunci se ajunge la coacerea fructelor (III), care în final îmbracă o formă concretă (IV). Următoarele etape corespund maturizării umane: germenele (lichidul seminal)(I), oul (II), fătul (III) și clipa în care copilul vede lumina zilei și devine vizibil (IV). Într-un proces creator ele sunt: ideea (I), rezonanța pozitivă, terenul fertil de care are nevoie pentru a nu se pierde (II), maturizarea proiectului (III) și forma concretă finală, realizarea practică (IV).

3. Această înlanțuire are o semnificație deosebită și pentru călătoria eroului. În aceste patru cărți se vede deja despre ce va fi vorba în călătorie, etapele și condițiile obligatorii în care ele trebuie îndeplinite. Drumul masculin este cel al voinței, calea conștientizării, dar și cea a legii, deoarece pe ea trebuie cercetate și învățate legițile vieții. El merge pe cărțile cu o singură cifră și se află sub dominația cărții Unu – Magul (I). Corespunzător calității acestei cărți este vorba de un drum activ, prin care se caută provocări, ce trebuie găsite și soluționate. Ca semnificație, această etapă corespunde primei jumătăți de viață. Eroul – dar și fiecare dintre noi – pornește pe el: este vorba de desprinderea de sub fusta mamei (III = Stăpâna), de a merge liber și a deveni matur. Apoi, pe la mijlocul vieții, semnele se schimbă. Acum este vorba de Marea Preoteasă, cartea cu numărul II, care preia conducerea pe drumul feminin prin cărțile cu numere formate din două cifre, ce trece prin adâncimile pline de taine ale inconștientului, prin misterele vieții. Pășind pe el, trebuie să ne exersăm în arta „de a lăsa lucrurile să-și urmeze cursul“. Este deci vorba de a se lăsa antrenat; căci orice se petrece aici nu se rezolvă prin meditație sau vorbe frumoase, ci numai prin aceea că ne bazăm fără rezerve pe experiență. Este calea dorințelor și a milei, pe care nu **se poate** înainta dacă **se vrea**, ci numai cine vrea și cel care are disponibilitatea necondiționată de a se lăsa condus. Deci dacă în prima jumătate a vieții se punea

problema ieșirii de sub fusta mamei (III = Stăpâna) și de maturizare, acum provocarea este de a deveni din nou respectuos, de a ceda din nou simbolurile masculine (IV = Stăpânul) și de a se încredința conducerii unei forțe superioare. Joseph Campbell, cercetător al miturilor și al operei lui Jung, observă în legătură cu acest proces: „simbolurile normale ale dorințelor și temerilor noastre se reorientează în timpul după amiezii vieții noastre. Provocarea nu mai este viața, ci moartea. Greu nu este să renunți la tutela mamei, ci la Phalus”¹. Pentru aceasta el trebuie să își fi consolidat bine anterior forța Eului, de aceea cele două etape ale vieții nu pot fi parcurse în sens invers. Mai întâi are nevoie de o dezvoltare puternică a Eului, de o cercetare a legilor vieții pe calea Magului, prima jumătate a căii de urmat înainte de a putea păși pe cel al Marii Preotese, pregătit pentru oamenii mistici; este calea iertării, care conduce la depășirea Eului și la revenirea la întreg.

1. Joseph Campbell, *Eroul în mii de întruchipări*.

Hierofantul = Marele Preot.

Hierofantul sau Marele Preot. *Educarea eroului*

Marii preoți ai misterelor antice se numeau hierofanți. Cuvântul este de origine grecească și înseamnă „cel care predă lucrurile sfinte”: *Hieros* = sfânt, *phantes* = a predă. În alte versiuni de tarot cartea se numește simplu Marele Preot sau – în unele mai vechi – Papa.

Cele două chei de la baza tronului amintesc de Apostolul Petru, căruia Isus i-a spus conform surselor biblice: *Îți voi da cheile Împărăției cerurilor și orice vei lega pe pământ, va fi legat în ceruri și orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat în ceruri (Evanghelia după Matei, 16, 19)*. Pe baza acestei puteri asupra cheilor, în credința populară Petru a devenit portarul Împărăției Cerurilor, iar cele două chei devin simbolul principal în stemele Papilor. Coroana triplă, cele trei cruci de pe antieriu și crucea cu trei bare orizontale sunt expresia unei competențe la trei nivele corp, suflet, spirit sau / și cer, pământ și iad.

Spre deosebire de imaginile de până acum, pe această carte apar pe lângă figura foarte impozantă, arhetipică a Marelui Preot

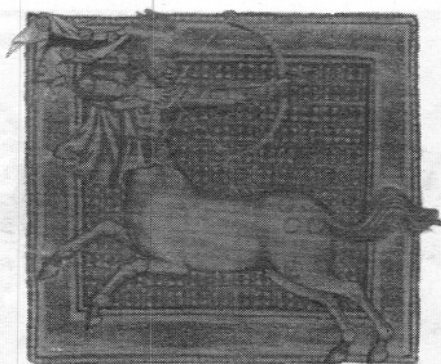
Chiron ca educator al lui Ahile.
Jean-Baptiste Regnault, detaliu,
Muzeul Louvre Paris.

și persoane cu statură obișnuită. Sunt novicii, care șed sau îngenunchează la picioarele tronului pentru a primi învățăturile de la Marele Preot. Acest motiv prezintă o paralelă cu trezirea conștiinței copilului, prima receptare conștientă a aproapei, privirea către părinți sau alți maturi, care sunt considerați ca deosebit de înalți. Este perioada în care copilul se trezește din sentimentul inițial al unității generale, de legătură cu tot și cu fiecare, în care începe pentru prima oară să spună „Eu” și să recunoască tot mai mult deosebirea, limita dintre el și ceilalți.

Astfel Hierofantul își găsește corespondentul în educarea eroului,

a importanței lui pregătiri pentru ceea ce îl așteaptă mai târziu în lumea largă. Cartea indică perioada formării conștiinței, adică cea în care învață să deosebească binele de rău. Dar și formarea încrederii în Dumnezeu, încredere de care eroul are nevoie în timpul călătoriei sale și care începe să se contureze încă din copilărie. Esența supunerii arată mâna oblăduitoare a Marelui Preot: degetele întinse indică vizibilul, evidentul, în timp ce cele două îndoite invizibilul, tainicul și transcendentalul. În mistica cifrelor, numărul cinci, cel al degetelor, simbolizează sensul, esențialul, ușor de recunoscut în cuvântul chintesență: *quint* = cinci, *essentia* = ființă. Iată mesajul: numai cel ce își îndreaptă atenția asupra ambelor poate înțelege totul, poate desprinde sensul; unde *sens* arată întotdeauna ceva ce indică o direcție, la fel cu cea a rotirii acelor ceasornicului. Cine privește numai în exterior, nu va găsi direcția sau specificul, la fel cu cei ce se cramponează numai de transcendental. De aceea eroul trebuie să parcurgă ambele lumi pentru a înțelege esențialul existenței: cea exterioară, conștientă, corespunzătoare boltei Soarelui și cea interioară, inconștientă, corespunzătoare călătoriei pe marea nopții.

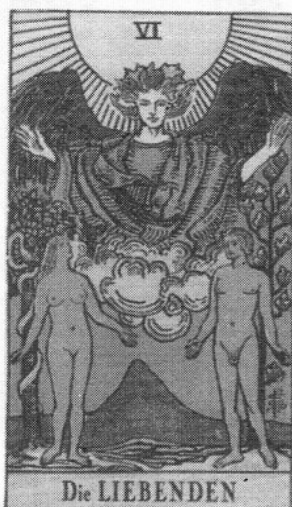
Nibelungii povestesc cum Siegfried este educat de piticul Regin. În mitologia greacă este vorba în primul rând de înțeleptul centaur Chiron, considerat unul din marii învățați, care a fost dascălul multor

Săgetătorul ca un centaur.
Tractatus sphaera,
 Biblioteca Națională, Paris.

eroi: Iason, Askleprios, Ahile și Heracle, pregătindu-i pentru viață. Zodia Săgetătorului este deseori ilustrată printr-un centaur, care corespunde arhetipului Marelui Preot.

Cuvinte cheie	Cartea – Hierofantul
arhetip	sfântul
misiune	să țină cont și să dea atenție evidentului și tainicului, să caute sensul
scop	chintesența, sensul, găsirea direcției
risc	aparență, blazare, „comportament de guru“
stare de spirit	de a fi „condus“ de încrederea în Dumnezeu, de a afla lucruri pline de tâlc

Îndrăgostiții
în Rider-Tarot.

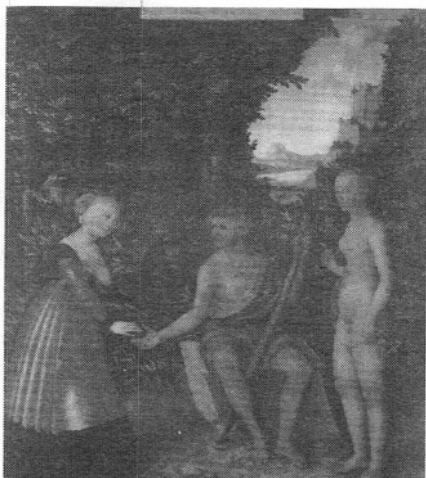

Îndrăgostitul
în tarotul din Marsilia.

Îndrăgostiții. Decizia

În *Rider-Tarotul* lui Arthur Edward Waite și în multe etalări mai noi această carte reprezintă tema iubirii. Pe ea apar Adam și Eva, inocenți, goi, înainte de a făptui păcatul, protejați de Raphael, arhanghelul îndrăgostiților. În spatele celor doi cresc copacul vieții și cel al cunoașterii, purtător de mere, în jurul căruia este încolăcit șarpele. Muntele din fundal simbolizează aici, ca și în alte cărți de tarot, trăiri deosebite, puncte culminante, fericire. Dacă privim călătoria eroului ca o analogie la cea a Soarelui, ne aflăm cu această carte în punctul culminant al deplasării Soarelui, deci la amiază și în același timp în momentul de maximă satisfacție pe calea conștientizării.

După cum vom vedea mai târziu la cartea opusă, Diavolul – miezul nopții, există temeuri multiple pentru redesenarea acestei cărți. Pentru a înțelege ce înseamnă această etapă în călătoria eroului, este necesar să apelăm la motivele mai vechi de pe cărțile de tarot: ele ne arată un tânăr, aflat între mamă și iubită. Deasupra este Cupidon cu arcul său îndreptat spre tânăr, pe care îl va și atinge. Îmboldit de amoraș, el se va decide pentru aleasa inimii sale, va părăsi casa părintească – deci pe mamă – pentru a-și continua drumul său (ilustrat prin iubită). Imaginea nu trebuie luată

Se decide soarta lui Heracles. Lucas Cranach cel Bătrân,
Muzeul contele Anton-Ulrich, Braunschweig.

prea „textual“ deoarece el nu a cucerit încă în acest moment inima iubitei sale. A văzut-o poate odată pentru scurtă vreme sau a auzit de ea și vrea să o elibereze, să o cucerească ori să facă tot ce trebuie în acest sens.

În *Flautul fermecat* de Mozart este clipa în care Tamino află pentru prima oară că frumoasa Pamina se află în mâinile cumplitudinii Sarastro, iar el jură cu pasiune să o elibereze. Hotărârea lui benevolă și din tot sufletul face parte din cele mai fericite experiențe pe calea conștientizării. Curajul și decizia lui nu sunt numai temele acestei cărți, ci premisa oricărei călătorii a eroului, care nu ar mai avea loc fără hotărârea de a părăsi casa părintească. Motivul cărților mai vechi de tarot a fost preferat de pictură, unde a fost numit Decizia sau Răspântia. Prin creștinare, el a devenit imaginea alegerii între virtute și viciu; și a fost astfel înfățișat de Lucas Cranach la începutul ciclului său despre Heracle.

Cuvinte cheie	Cartea – Îndrăgostiții
arhetip	răspântia
misiune	luarea benevolă și din toată inima a unei hotărâri
scop	a se pune benevol în slujba unei misiuni, a unui om
risc	exaltare și simpatie
stare de spirit	a simți cum bate inima mai tare, curajul deciziei

Faetonul.

Faetonul. *Plecarea eroului*

Hotărît și repede: eroul s-a urcat în faeton ca să pomească și – în dublul sens al cuvântului – să cunoască lumea. Lasă în spate orașul copilăriei sale, care îi oferise până atunci apărare și ocrotire. În mâna dreaptă ține un baston, al cărui vârf auriu confirmă țelurile sale nobile pe care le urmărește: luarea comorii, eliberarea frumoasei captive, căutarea elixirului vieții sau al paradisului pierdut.

Eroul este prezentat precum zeul primăverii, iubit de oameni și adulat dintotdeauna ca salvator, deoarece aduce anotimpul cald, roditor și îi eliberează de frig, întuneric și renunțări. În întreg Occidentul acest tânăr este un zeu frumos, fiul zeiței cerului. Decorul este cerul înstelat, înfățișat pe carte ca acoperământul baldachinului, cureaua este zodia părăsită de fiu. Pe apărătorile umerilor apar două desene în formă de lună, atribute ale reginei cerului, socotită în principal zeița Lunii. Waite numește aceste apărători Urim și Tumin, oracole purtate de marele preot al evreilor,

1. De pildă Attis, fiul frigienței Cibelee; Adonis, fiul grecoacei Afrodita; Dumuzi, fiul sumeriencei Inanna; Tammuz, fiul babiloniencei Ishtar; Baldur, fiul germanicei Frigg.

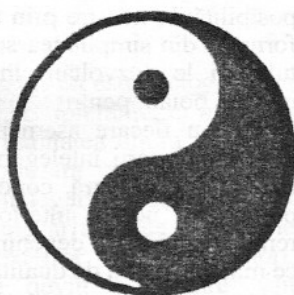
menționate de mai multe ori în *Vechiul Testament* (*Exodul*, 28, 30, *Leviticul* 8, 8, *Numeri*, 27, 21, *Deuteronom* 33, 8, *Cartea întâi a lui Samuel*, 28, 6, *Ezra* 2, 63, *Neemia* 7, 65), fără a le detalia în continuare¹.

Probabil este vorba aici de instrumente folosite la unele oracole, de resturi din timpurile străvechi ale unor ritualuri din cultul marii zeițe.

Asemeni basmelor în care eroul poartă pe frunte o stea, aici coroana conducătorului faetonului are o stea în opt colțuri, care – asemeni cifrei 8 – simbolizează legătura cu sfera superioară, iar pătratul de pe pieptul său – corespunzător cifrei 4 – înseamnă realitatea pământească. Și aceasta îl caracterizează ca pe un salvator sosit din ceruri (8) pentru a-și duce menirea la bun sfârșit aici, pe pământ (4). Acest motiv, prezent în numeroase mituri, își găsește cea mai amplă și cunoscută întruchipare pentru noi în Ius Hristos, fiul Sfintei Fecioare, Mântuitorul omenirii.

Faetonul eroului este condus de un sfinx alb și unul negru, dar fiecare poartă și culoarea celuilalt. Prin aceasta ambele animale de tracțiune poartă simbolul Tai Chi, vechiul simbol chinezesc al Întregului. Negru și alb semnifică dualitatea cu care conștiința noastră percepe realitatea. Dacă realitatea este într-adevăr astfel: aceasta nu se poate spune întotdeauna cu precizie. Mai știm că nu putem percepe sau înțelege prin intermediul conștiinței noastre nimic ce nu are un pol opus de referință. Nu am recunoaște masculinul ca atare, dacă nu ar exista femininul, fără încordare nu ar apărea destinderea, fără imaginea Satanei nu ni l-am putea imagina pe Dumnezeu asemeni întruchipării a tot ce este bun, fără moarte nu am ști că trăim. Iată deci că numai pentru că știm că trebuie să murim putem trăi viața cum trebuie, dorim să câștigăm experiență.

Ne naștem în această dualitate, dar pe când eram copii nu eram conștienți de existența ei. Fenomenul ne apare tot mai clar abia prin desăvârșirea personalității. În fond noțiunea de desăvârșire a personalității exprimă foarte bine despre ce este vorba: dezvoltarea a ceea ce există în noi. Metaforic vorbind, în subconștientul nostru există ca „simple“ toate posibilitățile noastre (adică nedezvoltate și nediferențiate). A ne maturiza înseamnă a deveni conștienți de

Tai Chi.

1. Luther a tradus Urim și Tumin prin „Lumină“ și „Just“. Traducerile mai noi folosesc numele evreiești și le socotesc a fi instrumente ale oracolului.

posibilitățile noastre prin aceea că le formăm din simplitatea subconștientului și le dezvoltăm în conștiința noastră polară pentru a le recunoaște. Odată cu fiecare asemenea pas pe linia cunoașterii înțelegem mai bine realitatea exterioară, concomitent cu potențialul nostru interior, le diferențiem mai bine, devenim din ce în ce mai conștienți de dualitatea în care trăim.

Firește între cei doi poli, asemeni curentului electric sau a magnetului, există un permanent câmp de tensiune în care acționează forțe de atracție sau de respingere. Deseori ne lovim de fricțiunea dintre ele și suntem hărțuiți de posibilitățile existente între cei doi poli. Luăm atitudine în acest conflict prin aceea că percepem un pol ca bun și just și pe celălalt ca fals, îl elogiem pe unul sau tânjim după el și îl respingem sau ne temem de celălalt. Cu cât pătrundem mai adânc, cu atât mai des trebuie să recunoaștem că nu ne descurcăm în realitate deoarece ea este mult mai complexă pentru a se lăsa redusă la o formulă atât de simplă.

De câte ori suntem siguri că am găsit adevărul putem fi sceptici că într-adevăr **l-am găsit**. Și nu numai atât. Credința de a fi în posesia adevărului absolut creează pericolul ca omul să devină mai devreme ori mai târziu un tiran, care vrea să-i convertească pe ceilalți la ideile sale uzând de forță. Acest lucru reiese ușor din zelul misionarilor – inclusiv la cei de curând convertiți – și este des întâlnit în cercurile esotericilor; apare continuu în istoria bisericii și este, firește, prezent și pe scena politică când câte un iubitor de oameni foarte zelos dorește să îmbunătățească lumea și devine un despot ucigaș. Univocul este în ultimă instanță simplitate și formează opusul unității, care cuprinde de obicei ambii poli contrari și de aceea se numește *Tao te King*:

Sensul care poate fi exprimat,
Nu este cel veșnic.

Faetonul care se răstoarnă din cartea solară într-un joc de tarot din sec. al XV-lea. Soarele, ilustrație pe o carte de tarot a unui maestru din Ferrara, Muzeul de artă din Hamburg.

☞ Numele ce poate fi spus,
Nu este cel veșnic¹.

Concepția potrivit căreia realitatea noastră nu este niciodată cea absolută reprezintă nu numai baza adevăratei toleranțe, ci mai ales posibilitatea de a participa cu interes la realitatea altora depășind limitele de până acum ale înțelegerii noastre și, prin aceasta, pătrunderea în miezul tot mai adânc al înțelegerii². Poate este util pentru noi și când realizăm clar că nici măcar culorile pe care le percepem nu sunt absolute și reale. „În exterior“ nu există culori, ci numai oscilații electromagnetice ce devin o culoare prin intermediul ochiului și al creierului celui ce le contemplă. Deci ele sunt o trăire deosebit de subiectivă, având în vedere că oamenii o simt foarte diferit ca pe una proprie.

Nu unilateralitatea, ci unificarea contrariilor este adevăratul obiectiv pe drumul desăvârșirii, al cărui țel este întregul și anume Întregul-Suprem la cel mai înalt nivel. Aceasta nu schimbă nimic atunci când noi, la început, suntem preocupați de contrariu și trebuie să fim așa: în căutarea cunoașterii învățăm tot mai exact să diferențiem și formăm astfel perechi de contrarii din ce în ce mai subtile și putem sesiza deosebiri. Se conturează astfel pentru noi o lume tot mai senină cu tot ceea ce apreciem, iubim și considerăm ca meritoriu și o alta plină de necazuri, care, zicem noi, nici nu ar trebui să existe. Oricât de arogantă ar părea această concepție - ea presupune că la facerea lumii ceva nu a funcționat cum trebuie, iar noi, în ciuda înțelegerii noastre limitate, putem pretinde aceasta - ea este indispensabilă pentru dezvoltarea și consolidarea conștiinței noastre de sine. Fără o delimitare clară nu poate apărea un Eu puternic. Fără a desprinde mereu alte deosebiri, conștiința rămâne nediferențiată. Abia după ce am pătruns suficient de adânc în această lume a contrariilor putem încerca și proceda la arta de a le lega între ele. Mai întâi trebuie să trasăm o graniță a consolidării Eului, să ne delimităm suficient de tot ce nu suntem noi,³ până când un Eu consolidat să poată începe să depășească această delimitare.

Faetonul înseamnă, prin urmare, că paradisul copilăriei al unității trăite (inconștient) cu bucurie a fost depășit și părăsit prin luarea unei decizii din toată inima (Îndrăgostiții). Eroul a pășit în

1. *Tao te King*, Versetul 1.
2. Tocmai aceasta este tema minunatului basm inclus de Heinrich Zimmer în cartea sa *Aventuri și călătorii ale sufletului*.
3. La un nivel foarte elementar, aceasta înseamnă că putem spune foarte răspicat Nu acolo unde suntem convinși că o putem face.

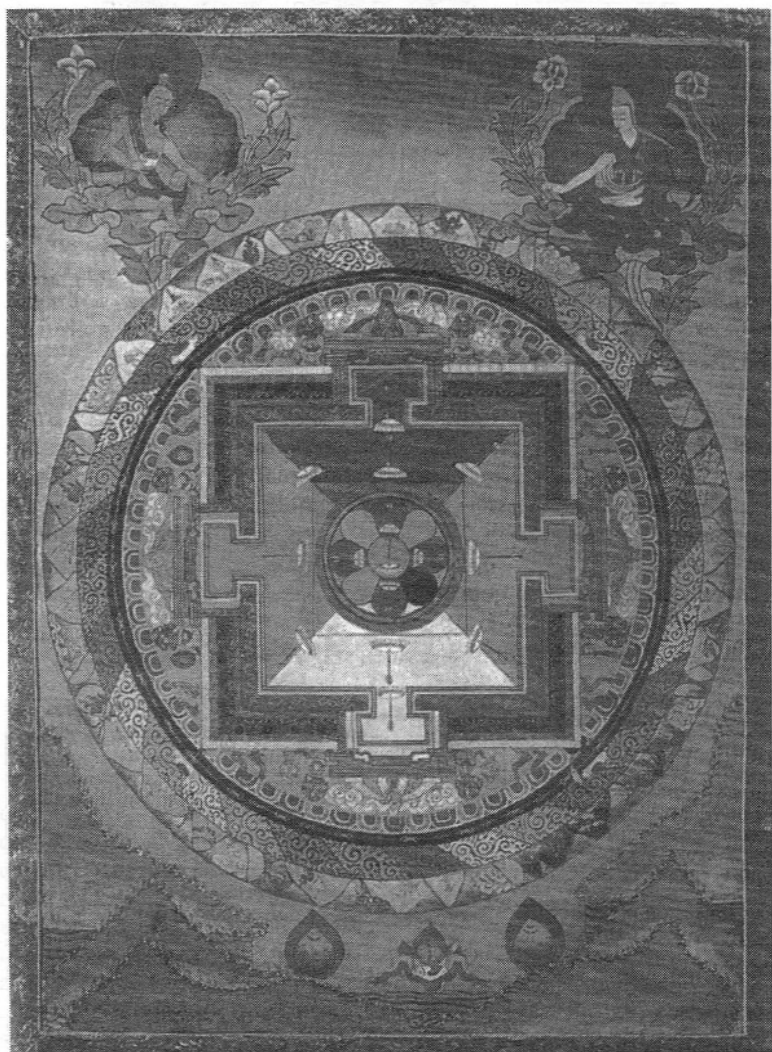
lumea polară, unde conștiința sa va evolua și îl va ajuta să se maturizeze. El va trebui să aibă mereu grijă să nu fie sfâșiat – din cauza animalelor diferite care sunt înhamate la el –, să dea dovadă de multă îndemânare în a le stăpâni și să unifice forțele adverse pentru a putea realiza marele salt înainte. El este încă la început, este încă neexperimentat și primește sfaturi bune să nu-și supraaprecieze puterile. Dacă se va grăbi prea tare ar putea avea aceeași experiență tristă ca ucenicului vrăjitor.

În legenda Graalului această oprire corespunde cu momentul când Parsifal își pune armura cavalerului roșu învins de el și astfel – cel puțin aparent – devine bărbat. Arată acum ca un cavaler, simbolul unei trepte superioare, al unui om matur. Dar sub această armură continuă să poarte hainele sale de măscărici. Pentru a înțelege ce se întâmplă, el mai trebuie să crească. Alte mituri descriu pericolele acestei opriri vorbind de fiii de zei care se prăbușesc, de unii, precum Icar sau Faeton, care au eșuat pentru că și-au supraapreciat forțele.

În această călătorie de mare ajutor este una din acele hărți sufletești cum apare ea în imaginile meditative de astăzi, familiare nouă mai ales în budismul tibetan sub forma Mandala¹. O structură tipică a acestor figuri constă dintr-un cerc median, care include un simbol al desăvârșirii, de exemplu un Buddha, un Bodhisattva, o prezentare a lui Krishna, o figură abstractă sau în formele occidentale – ca în cea a Mandalei lui Hildegard von Bingen – simbolul lui Hristos. Acest cerc interior este înconjurat de o cruce sau un pătrat, care, la rândul lor, sunt limitate de un alt cerc exterior.

În planul simbolurilor, cercul reprezintă mereu întregul nedespărțit, străvechiul sau, exprimat metaforic, paradisul. Cercul sau pătratul corespunde însă – la fel cu cifra 4 legată de ele – emisferei pământene, lumii cu spațiu și timp. Astfel Mandala ne arată prin cercul interior și cel exterior două paradisuri, între care se află crucea din timp și spațiu. Aceste trei domenii pot fi percepute la diverse niveluri de corespondență. În limbajul basmelor, cercul interior este paradisul de la început, ce corespunde adesea cu lumea copilăriei și de regulă se pierde încă din prima parte, când de exemplu bila sau globul de aur – simbolul întregului inițial – cade în fântână. Crucea semnifică lumea în care rătăcim în căutarea paradisului pierdut, iar cercul exterior simbolizează un paradis corespunzător cu cel al copilăriei, dar totuși diferit. Cercul exterior și cel interior se aseamănă și au același centru, fără a fi la fel. Cercul interior este paradisul inocenței, cel exterior – paradisul mult

1. Vezi Lutz Müller, *Magie*.

Mandala, o hartă pentru mersul vieții.

mai cuprinzător al atotștiutului. Între ele se află conștiința spațiului și timpului. Vorbind psihologic, cercul interior simbolizează neștiutul, crucea conștiința, iar cercul exterior supraștiința sau, cum

infest → sau → cosmos

spunea C.G. Jung inconștientul, Eul și Sinele. Budismul numește aceste trei nivele unite, despărțire și întreg. Fenomenele legate de ele sunt lipsite de Eu, ale Eului și libere de Eu sau neștiute, știute și înțelepte. În legenda Graalului în fundal se află păcatul, alungarea și copacul cunoașterii, care în credința populară este un măr. Pentru a găsi izbăvire, cavalerii încep aventura pornind în căutarea Graalului; despre el se spune, într-una din versiunile legendei, că se află într-o cetate pe minunata insulă Avalon și că trebuie căutat acolo. În toate aceste cazuri se vede cum izvorul și țelul se aseamănă și totuși nu sunt unul și același, deoarece cercul exterior, chiar dacă este ancorat la fel având același centru, simbolizează o treaptă superioară de dezvoltare. În această concepție, cursul firesc al vieții nu poate duce spre eșec, spre prăbușire în inconștient, ci spre pătrunderea în ceva superior, supraconștient.

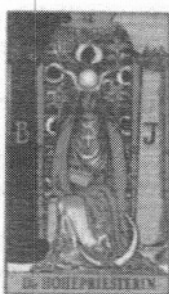
O altă imagine care face vizibilă această stare a conștiinței arată: atât timp cât trăim în cercul interior, credem în Pruncul Hristos. În timp ce traversăm spațiul și timpul, ne pierdem această credință. Cel care atinge cercul exterior, care pătrunde în supraconștient, acela își regăsește credința în Pruncul Hristos, iar această imagine a devenit pentru el un simbol al întregului, care se dezvoltă în semnificația profundă, cuprinzătoare.

Cele trei faze ale căii pe diverse niveluri

Nivel de corespondență	origine	cale	scop
simbolică	cerc	cruce	cerc
basm	paradisul pierdut	lumea	paradisul regăsit
psihologie	subconștient	conștient	supraconștient
psihologia lui Jung	inconștient	Eu	Sine
dezvoltarea personalității	univoc	dezvoltat	unit
conștiință	prepersonal	personal	transpersonal
starea Eului	fără Eu	cu Eu	liber de Eu
cunoașterea	neștiutor	știutor	înțelept
înțelegerea realității	nediferențiată	polară	paradoxă
budism	unitate	diversitate	întreg
legenda Graalului	paradisul unde există un măr	pătimirea	insula Avalon

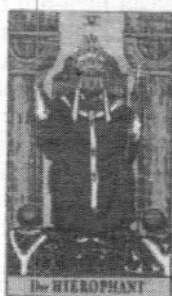
Magul,

Marea Preoteasă,

Stăpâna,

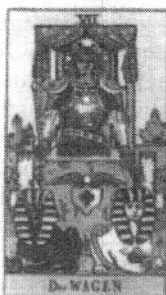
Stăpânul, Hierofantul (Marele Preot), Îndrăgostiții.
Copilăria eroului – starea simbiotică.

Așa precum omenirea, după ce a mâncat fructul pomului cunoașterii, a putut să deosebească binele de rău, tot astfel conștientizarea fiecăruia dintre noi a însemnat trezirea conștiinței, care ne permite să vedem ce este bine și ce nu. Și, după cum se arată în *Biblie*, aceasta înseamnă pierderea paradisului, a paradisului unității totale, a absenței diversității, unde nu există nici aprecieri, nici tensiuni care să pună probleme oamenilor. Se spune că de atunci omul trăiește în păcat. Acest cuvânt este interpretat și ca „separare”, ceea ce corespunde părăsirii cercului interior, pierderii sferei de mijloc. Și pentru că fiecare dintre noi a mâncat din pomul cunoașterii, cu toții ne-am izolat de sfera de mijloc; o moștenire atotprezentă, inevitabilă a omului, pe care biserica o numește păcatul originar. În Marile Arcane această temă apare prima oară abia pe cartea Hierofantul (Marele Preot); ea corespunde primei treziri a conștiinței, care este și o recunoaștere a firii noastre „păcătoase”; lucru aflat și de fiecare copil cu surprindere când vede

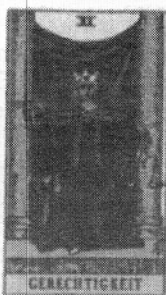
că nu toate „sunt în ordine“, că există o parte dulce, dar și una murdară și rea, ce trebuie respinsă. Aceste prime deosebiri între bine și rău, între permis și interzis arată că vremea din paradis se sfârșește. Odată cu cartea 7, Faetonul, el este părăsit definitiv și începe dificila căutare a unității pierdute.

Știința despre cele trei faze ale mersului vieții se găsește în cele mai diverse culturi, concepții de viață și școli de gândire. Având în vedere că etapa de mijloc corespunde în general dezvoltării Eului, trebuie să ne ferim de o satanizare pripită și înșelătoare a Ego-ului. Nu este vorba de a evita dezvoltarea lui, cum vor să ateste niște „pseudoguru“, ci tocmai de contrariul. La început este foarte importantă dezvoltarea unui Ego puternic pentru a se putea parcurge drumul prin lumea externă (conștientă). De fapt în această fază noi trăim în izolare – păcatul originar – în pierderea în lume, în distanțarea de Dumnezeu sau oricum este descrisă această etapă a vieții. Cu toate acestea nu se pune problema să evităm această etapă, să facem cale întoarsă și să redevenim inconștienți, ci să o parcurgem cum trebuie. Mai târziu obiectivul se va numi depășirea Ego-ului și reîntoarcerea la smerenie și modestie. Această succesiune pe calea dezvoltării este firește mult mai dificilă decât evitarea, plină de temeri, a oricărei dezvoltări a Eului și închistarea într-un nivel copilăresc al conștiinței.

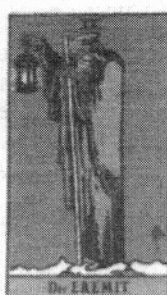
Importanța acestor faze este cel mai bine ilustrată de imaginea aisbergului din care, după cum se știe, se vede doar a șaptea parte, în timp ce celelalte șase șeptimi se află sub apă. Să ne imaginăm că aisbergul este la început complet în apă; această imagine ar corespunde stării de inconștiență totală la începutul vieții. După aceea, când vârful aisbergului iese din apă încetul cu încetul, putem asemui aceasta cu trezirea conștiinței Eului. Este perioada când copilul se vede pentru prima oară în oglindă, se recunoaște, spune pentru prima oară Eu, face pentru prima dată o delimitare și se vede ca ceva diferit de restul oamenilor. Momentul în care se trezește conștiința, când o parte a întregului devine una proprie este unul cu totul deosebit. Într-o formă scurtată, noi îl reținem în fiecare dimineață, când ne trezim. Este lesne de înțeles de ce omenirea a văzut această forță a cunoașterii ca o parte a divinității. În comparația noastră, această perioadă a devenirii conștiinței corespunde cu vârful aisbergului. Dacă am da o temă acestui vârful, ea ar fi cu siguranță cea de a recunoaște propriile posibilități și împrejurimile, grija de orientare. Dar ar fi absurd și anormal să pretindem pentru sine vârful aisbergului, să credem că numai de el depinde încotro duce călătoria; deoarece celelalte șase șeptimi din

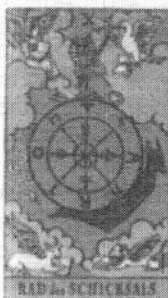
Factonul,

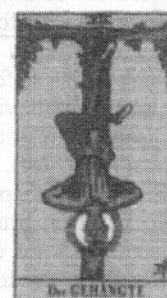
Dreptatea,

Eremitul,

Roata destinului,
Plecarea și maturizarea –

Puterea,

Spânzuratul

desăvârșirea și dezvoltarea personalității.

apă sunt reale și există și curenți submarini în jurul lor. Ar fi total nelalocul său ca vârful să ignore pur și simplu celalte părți și să susțină că sub apă nu se afla nimic.

Ultima corespunde oarecum situației spiritului occidental la începutul secolului al XX-lea. Când Sigmund Freud s-a străduit să obțină recunoașterea inconștientului, el s-a lovit de o rezistență dură. A fost ironizat, deoarece erau siguri că așa ceva nu poate exista. Între timp părerile s-au schimbat. Astăzi cercuri largi de oameni pornesc de la modelul mult mai amplu al lui C. G. Jung, care nu reduce subconștientul la ceva ce zace pe undeva și este nedefinit, ci vede în inconștient mai mult toate acele forte care îl conduc și direcționează pe om. Pe imaginea aisbergului se vede atunci clar că la început este vorba de a forma o puternică conștiință a Eului (vârful aisbergului), care după aceea trebuie să învețe să nu se considere atât de importantă, ci să se înțeleagă

ca o entitate conștientă, dar mai mică a Întregului. Întregul, cele șapte părți ale aisbergului, corespund în psihologia lui Jung cu Sinele, a cărui parte conștientă este Eul (Ego). Forța conducătoare, ce imprimă direcția este Sinele, în timp ce Eul este răspunzător de orientare, cunoaștere și înțelegere. Iată că astfel Freud și Jung se completează reciproc. Aserțiunea lui Freud „pe locul unde a fost el mă voi ridica eu” accentuează drumul din cercul interior (inconștient) spre pătrat (Ego), procesul de individuație descris de C. G. Jung ar putea fi rezumat sub motto-ul „pe locul unde am fost eu, se va înfăptui Sinele”; este vorba de a pune pe același plan drumul din pătrat spre cercul exterior.

Aici devine accesibil și un mit ebraic-creștin, potrivit căruia Lucifer, adică cel ce aduce lumina, a fost la început îngerul preferat al lui Dumnezeu, conform surselor gnostice chiar primul său fiu. Lumina pe care el a adus-o omului este lumina cunoașterii. Creatorul trebuie să fi fost foarte bucuros să vadă că ființele făcute de el văd lumina și devin conștiente de ea. Apoi, așa susține mitul, Lucifer a vrut să fie mai important decât toate și aceasta a dus la alungarea lui din ceruri. De atunci zace împietrit în marea înghețată a lumii de dincolo și păzește, ca un stăpân fioros, toate sufletele aflate acolo (vezi ilustrația din capitolul *Diavolul*). În fapt conștiința noastră înseamnă forța cunoașterii dată de Dumnezeu, dar când ea depășește limitele și devine perturbantă sau megalomană, atunci forța lui benefică se transformă într-un principiu înghețat, diabolic, dominat de putere.

Cele trei etape ale evoluției vieții descrise mai sus există în tarot în următoarea serie de șase cărți:

de la 1 la 6 ne arată eroul, copilăria lui, faza lui inconștientă, simbiotică, de la 7 la 12 plecarea lui, perioada în care crește și își dezvoltă Eul, individualitatea, de la 13 la 18 drumul propriu zis de inițiere, deschiderea transpersonală care conduce la întregire, la supraconștient, la întregul universal, de fapt țelul călătoriei ce apare în cărțile de la 19 la 21.

Dacă vedem în călătoria eroului imaginea mersului vieții omului, atunci ea poate fi împărțită într-o „perioadă a datoriei” și una „a alegerii”. Granița o constituie cartea cu numărul 13 - Moartea. Până la această oprire ajungem cu toții. Dacă trăim moartea ca pe un sfârșit ori ca o tematică centrală, ca o treaptă importantă de trecere în mijlocul vieții noastre, după care ne așteaptă ceva important, inițierea, faza transpersonală și dezvoltarea sinelui, aceasta depinde de noi și de ceea ce facem cu viața noastră. Această construcție a cărților mai arată că noi trebuie să parcurgem etapa

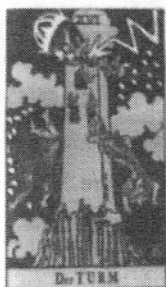
Moartea,

Cumpătarea,

Diavolul,

Turnul,

Procesul de inițiere – deschiderea transpersonală.

Luna

Soarele,

Justiția,

Lumea

Scopul: renașterea – izbăvirea – întregul – conștiința
întregului universal.

îndatoririlor ca să fim suficient de maturi să trecem la cea a alegerii. Chiar dacă pare atât de atrăgător să ne concentrăm asupra unor lucruri superioare și să ignorăm pur și simplu ceea ce este „numai” material, mesajul tarotului este clar și precis: înainte de a dori să ne preocupăm de transcendent, trebuie să învățăm să dominăm realitatea din cotidianul nostru. Până ce putem depăși Eul ca să atingem Sinele trebuie să fi dezvoltat în prealabil acest Eu, să fie destul de puternic de a întâlni o umbră pe acest drum fără a fi înghițit de ea.

Cuvinte cheie	Cartea – Faetonul
arhetip	plecarea
misiune	rezolvarea contradicțiilor, a încerca ceva nou
scop	cunoașterea lumii, înțelegerea necunoscutului, realizarea unor fapte mărețe, facerea unui important pas înainte
risc	trufie, încăpățănare, nestăpânire de sine
stare de spirit	optimism, dorința de acțiune, trezire, conștientizare, maturizare

Dreptatea.
Rider-Tarot.

Dreptatea. Tarotul
din Marsilia.

Dreptatea. *Maturizarea*

Cartea Dreptatea are prin tradiție numărul 8 în cadrul Marilor Arcane. În al său *Rider-Tarot*, Waite a situat-o pe locul 12. Având în vedere că această carte reprezintă primele experiențe trăite de om, învățate de el când părăsește casa părintească și pleacă în lume, ea este bine plasată pe locul 8 în călătoria eroului.

Dintr-odată este independent și răspunde de sine; o importantă semnificație a cărții Dreptatea. Dacă acasă erau valabile moravurile comunității, acum el trebuie să învețe legile lumii. Dacă până atunci cineva a avut grijă de el, de acum în colo îi va merge bine sau rău, după cum își poartă singur de grijă. Va afla că pe unde merge culege ceea ce a semănat, că primește ceea ce merită. Toate acestea sunt incluse în tematica acestei cărți.

Ea ne înfățișează Dreptatea în persoana zeiței Dike, care, cu coroana ei în formă de zid, este socotită protectoarea orașului și a civilizației. În mâna dreaptă are o sabie, ridicată pentru a lua o decizie și a o duce la îndeplinire. Partea dreaptă a tronului poate fi văzută, la fel și piciorul ei drept – *dreptul* este pe partea cea bună, considerată rațională, conștiință. În toate acestea se vede că aici este vorba de o decizie bine gândită, lucidă, verificată critic și luată

pe baza solidă a unor date obiective. După cum arată balanța din mâna ei stângă, nu sunt neglijate intuiția și *sentimentul* de echitate. Accentul se pune însă pe partea dreaptă, rațională. Astfel cartea Dreptatea subliniază decizia înțeleaptă, luată conștient și formează polul opus, întregitor al cărții *Îndrăgostiții*, expresia deciziei spontane, din inimă. Între cele două cărți se află Faetonul, care arată intrarea în faza conștientă, pasul prin care devine posibilă o decizie plină de răspundere, cumpănită. Dacă punem cărțile alături, trecerea se vede prin aceea că sfinxul negru – simbolul inconștientului – se află pe partea Îndrăgostiților, în timp ce cel alb (conștientul) face legătura cu Dreptatea.

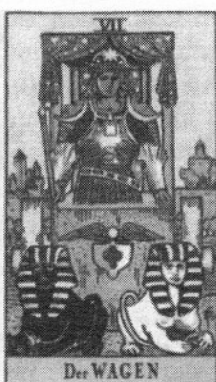
Firește în această aliniere nu se află nicio evaluare care să prefere vreuna din cele două cărți. Există situații în care se poate decide mai bine din inimă și altele, când se poate lua o decizie mai bună apelând la rațiunea critică. Aici este vorba mai mult de faptul că o conștiință ce se maturizează își adaugă o deprindere hotărâtoare prin aceea că trezește o forță spirituală a cărei putere de a lua o hotărâre este deseori simbolizată printr-o sabie. Miturile descriu aceasta drept clipa când eroul, încă tânăr, primește sabia lui puternică: Siegfried paloșul Balmung, reascuțit; Arthus (Arthur), singurul care putea scoate paloșul Excalibur din stâncă sau Parsifal, care îl primește pe al său la prima (încă inconștientă) vizită la burgul Graalului.

Când a plecat, eroul a avut cu sine doar o bâtă, căreia lancea sau măciuca îi corespund ca simboluri ale curajului și voinței. Sunt arme obișnuite, ca acelea cu care doi flăcăi au făcut prima viteză: David l-a ucis pe Goliat cu o praștie, iar Parsifal pe Ither, cavalerul roșu, aruncând arcul. Acum însă curajul trebuie ținut în frâu, voința trebuie educată și pofta de fapte mari înlocuită cu o forță rațională de gândire, fără care nu poate dovedi tot ce îl așteaptă mai departe. Pentru ca înflăcăratul să devină un cavaler trebuie să învețe să cumpănească bine urmările faptelor sale. Asemeni sabiei și această stare de spirit se găsește numai într-o stare neprelucrată și trebuie cultivată, formată și exersată multă vreme până când eroul să poată să o aplice cu măiestrie și să devină cavaler. Abia după aceea se va vedea dacă eroul – ca un Robin Hood – devine apărătorul celor săraci și nedreptățiți sau, asemeni cavalerilor Graalului, un căutător spiritual ori un cavaler brigand crud și nemilos.

Asemeni oricărei săbii și ingeniozitatea este cu două tășuri. Rațiunea, forța cunoașterii și înțelepciunea sunt deosebit de valoroase, fac posibilă lărgirea orizontului și sunt indispensabile pe parcursul călătoriei; în schimb înțelegerea poate aduce după sine și

Îndrăgostiții – Decizia spontană din inimă.

Faetonul – conștientizarea.

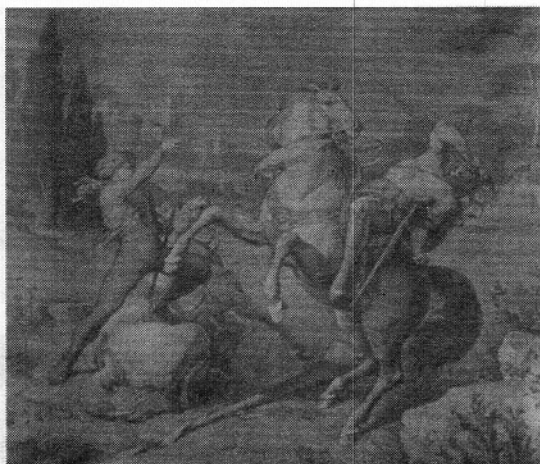

Dreptatea – Judecata conștientă, gândită.

perfidie, josnicie și prefăcătorie sau îl pot face pe om să devină un trădător ascuns, rece, lipsit de scrupule. De asemeni forța de apreciere, întruchipată de această carte, poate fi folosită abuziv pentru a imprima idei preconcepute și mai mult, pentru a-i condamna pe ceilalți. Acest viciu este denumit de Elias Canetti maladia judecății, atât de răspândită printre oameni, încât – crede Canetti – ea afectează toți oamenii: „Este puterea **judecătorului** care pe această cale este aprobată. Deoarece el se află doar aparent **între** cele două tabere, pe granița care desparte binele de rău. Se consideră a fi de partea binelui; legitimarea lui în funcție se bazează în cea mai mare parte pe faptul că el se află categoric în imperiul binelui, de parcă ar fi fost născut acolo. Judecata lui este executorie. Sunt lucruri foarte precise ce trebuie judecate de el; cunoștințele sale foarte ample despre bine și rău se bazează pe o largă experiență. Dar și cei care își arogă dreptul de a fi judecători – avertizează Canetti – și pe care nimeni nu i-a investit ca atare sau pe care nimeni nu i-ar numi în această funcție dacă ar fi raționali, emit judecăți în toate domeniile. Nu se cere nicio specializare pentru aceasta: cei care se abțin de a da curs judecăților lor pot fi numărați pe degete”¹.

O altă semnificație a cărții Dreptatea reiese din faptul că pot fi trași la răspundere sau aduși în fața judecătorului doar maturii, deci cei capabili să comită delict. Un copil nu poate fi condamnat, nimeni nu îl poate aduce în fața judecătorului. Cel care a crescut,

1. Elias Canetti, *Masă și putere*.

Parsifal îl învinge pe Ither.
Sala Parsifal, detaliu, *Vinzentinum*, Brixen.

dar mai ales omul ajuns la maturitate răspunde de tot ceea ce face: cartea arată exact acest lucru. Ea exprimă importanța Ego-ului ajuns la maturitate: disponibilitatea de a prelua răspunderea pentru sine și pentru alții. Omul care încearcă să evite acest pas în evoluție și nu vrea să dea dovadă de tăria necesară în acest scop, rămâne imatur și – indiferent de vârstă – un copil, mai bine zis unul cu o minte de copil. Poate fi ușor recunoscut: nu este capabil să răspundă de nimic pentru el sau pentru alții, nu știe să piardă și nu se socotește niciodată vinovat. În schimb el a fabricat foarte bine o perfectă politică de a arunca vine asupra altora, încât îi surprinde mereu pe cei neimplicați, obține același lucru și în situații neobișnuite, respectiv să se absolve de orice răspundere și să o atribuie celorlalți. Nu este de mirare că aici este vorba de o conștiință nematurizată, infantilă, acești oameni trăiesc la polul opus: se vaită și sunt mereu plângăreți că nu pot fi buni de nimic și toți sunt vinovați din această cauză.

Un Ego maturizat știe să își asume răspunderea când este nevoie, pe de altă parte știe să se delimiteze clar și precis dacă cineva vrea să îi facă o nedreptate. Poate face unele greșeli, dar rămâne în picioare. În timp ce un Ego imatur se uită numai cu invidie la ceilalți, își creează fără scrupule judecăți proprii și unilaterale de valoare și nu depășește faza copilărească de „vreau

Stăpâna

Îndrăgostiții

Stăpâna (3) și Îndrăgostiții (6), dublul lui 3, reprezintă arhetipul stângii, ce domină structurile matriarhatului.

și eu!“, cel maturizat este mărinimos, este concesiv cu ceilalți și le poate oferi bunătate din adâncul sufletului. A fi onest, consecvent, a face delimitări clare precum și capacitatea de a face promisiuni

Stăpânul

Dreptatea

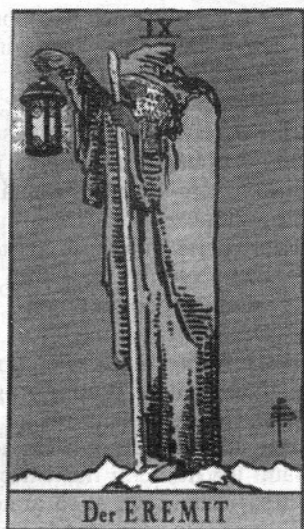
Stăpânul (4) și Dreptatea (8), dublul lui 4, reprezintă arhetipul drepte, ce domină structurile patriarhale.

pe care le respectă, dar a spune la fel de sigur „Nu!“ sunt alte calități ale unui Ego maturizat; și tocmai aceasta este misiunea în această etapă a călătoriei eroului. Totul necesită o putere clară de judecată. Unde, dacă nu aici, să se facă acest pas în evoluție? Prima jumătate a călătoriei, cea spre maturizare, drumul activ este aproape parcurs deja. De aceea vechea numerotare a cărților (Dreptatea = 8) este mai avantajoasă față de cea recomandată de Waite (Dreptatea = 11).

În etalările mai vechi, ca de pildă în tarotul din Marsilia, devine evidentă o altă legătură între Stăpân, care acționează cu partea dreaptă (rațională), creează ordine și trasează granițe și Dreptate, care emite judecăți și supraveghează granițele. Stăpânul are numărul 4, a cărui înmulțire cu doi dă 8, numărul cărții Dreptatea. În acest tarot aceeași corespondență apare între cărțile 3, Stăpâna, care acționează cu stânga și 6, rezultat din dublarea cifrei 3. $6 = \text{Îndrăgostiții}$, reprezintă decizia luată din inimă, care bate pe partea stângă a corpului. Apare aici o analogie interesantă:

În epocile și structurile matriarhatului ca și în copilăria noastră – marcată de mamă – morala și decizia din inimă sunt cele dominante. Latura lor negativă înseamnă grupări adverse, ostile, răzbunare și decizii emoționale (justiția linșajului). În epocile și structurile patriarhale domină, ca și în adolescență, justiția fundamentată și judecata rațională, cumpănită. Latura lor negativă este disputa pentru unele paragrafe, îngâmfare, severitate extremă și încăpățănare brutală. Pe partea stângă arhetipul este solidaritatea și proprietatea de grup a structurilor matriarhale. Arhetipul dreptei îl reprezintă în schimb structurile patriarhale, promovarea dezvoltării Ego-ului, trasarea de granițe durabile și noțiunea de proprietate personală.

Cuvinte cheie	Carte – Dreptatea
arhetip	înțelepciune
misiune	înțelegerea legilor vieții, luarea de judecăți înțelepte, raționale, curaj civil
scop	simț de răspundere, obiectivitate, onestitate și echilibru
risc	îngâmfare, încăpățănare brutală, idei preconcepute, aroganță, viclenie
stare de spirit	să recolteze ce a semănat, să fie corect cu sine și cu alții, să ia decizii înțelepte

Eremitul.

Eremitul. Adevăratul nume *al eremitului*

La sfârșitul cifrelor formate dintr-un singur număr se termină și călătoria Soarelui pe cerul zilei. Cartea, prin motivul Eremitului ce stă pe un vârf înzăpezit, arată că aici este vorba de recolta călătoriei pe timpul zilei și anume știința cea mai avansată pe care o putem atinge pe calea conștientizării. Miturile și basmele prezintă această etapă ca o fază de retragere, de meditație sau de relatare a întâlnirii cu un bătrân înțelept, care întotdeauna trăiește retras. El îi face cadou eroului obiecte fermecate, îl învață formula magică ce îl va apăra în călătorie sau de care – asemănător cu *Sesam deschide-te!* – va avea nevoie la sfârșit pentru a realiza ceva mareț. Cel mai important este că aici își află adevăratul său nume.

Aceste cunoștințe și adevăratul nume înseamnă că eroul – și prin aceasta oricine parcurge drumul maturizării – își dă seama în această etapă cine este cu adevărat. Desprins în primul rând de ceea ce i-au spus până atunci părinții, profesorii, rudele ori prietenii. Intuirea adevăratei identități este rodul cules pe drumul conștientizării, care poate fi apreciat numai în liniștea și tihna unui loc izolat. Numai acolo putem noi afla cine suntem în realitate. Firește bătrânul

înțelept – asemeni altor figuri arhetipice sau opriri – nu este decât o figură ornamentală. Chiar dacă noi avem impresia că această știință ne-a fost dată de altcineva, ea este o forță arhetipică ce acționează în noi și de care, în cel mai bun caz, o altă persoană se folosește pentru a se manifesta. De aceea ar fi superfluu să căutăm un bătrân înțelept pentru a dobândi experiența pe care Eremitul o ține pregătită pentru noi oricât de interesantă ar fi o astfel de întâlnire. Mult mai important este de a asculta vocea noastră interioară, care, în acest caz, ne îndreaptă întotdeauna spre liniște și retragere și de a o urma. Numai acolo un bătrân înțelept ne dezvăluie învățăminte, numai acolo putem afla cine suntem într-adevăr.

Una din problemele devenite majore în timpurile noastre este răspândirea largă a liniștii, care între timp a progresat atât de mult, încât este din ce în ce mai greu să găsim un loc într-adevăr liniștit și unde să ascultăm ce ne spune Eremitul. De aceea tot mai puțini oameni își află adevărul lor nume și nu știu cine sunt. De aceea mulți se chinuie mereu să imite ceva și să arate ce nu sunt ei, în schimb este „la modă”. Deși orice om este la naștere ceva original, din ce în ce mai mulți își sfârșesc zilele fiind doar niște copii. Talentul nostru înăscut de a imita pe alții este numit de C. G. Jung¹ drept capacitatea atotfolositoare pentru colectivul în care trăim, dar cea mai nocivă pentru individuație.

În povestea lui Parsifal este verișoara lui, Sigune, care îl ajută să progreseze pe calea cunoașterii. Până atunci la întrebarea „Cine este el?” a răspuns mereu: frumosul fiu, iubitul fiu sau domnul arătos. Deci așa cum îl numise mereu mama sa. Acum devine conștient de numele pe care îl poartă, dar și de alte lucruri pe care până atunci nici nu le băgase în seamă. Concomitent recunoaște și vina sa. Vina de a fi fost fără să fi știut la burgul Graalului și din neștiință naivă a omis totul, dar mai ales să pună întrebarea izbăvitoare. De aceea verișoara sa îl numește Parsifal, nefericitul.

Din timpuri străvechi conștientizarea merge mână în mână cu conștiința păcatului. Nu putem trăi fără a greși. Locul pe care îl preluăm nu poate fi ocupat de altul în același timp. Nu ne putem hrăni fără a omori (chiar dacă este vorba doar de plante) sau a fura ce aparține altora cum ar fi laptele sau mierea. „Văzut din perspectiva inconștientului, conștientizarea apare ca o vină” scrie Emma Jung, „o vină într-adevăr tragică deoarece omul poate deveni ceea ce vrea numai prin ea”². Păcatul strămoșilor a fost că au

1. C.G. Jung, *Relația dintre Eu și inconștient*.

2. Emma Jung și Marie-Louise von Franz, *Legenda Graalului din perspectivă psihologică*.

mâncat din pomul cunoașterii, al nostru este de atunci o cunoaștere insuficientă, dar mai ales o auto-cunoaștere insuficientă. Deoarece după ce omenirea, la fel ca eroul, a pierdut pe vecie paradisul inconștienței nevinovate, aici – la mijlocul drumului – nu poate fi vorba decât de a depăși starea de confuzie a semiconștientului și de a atinge claritatea deplină ca premisă a trecerii la supraștiut, existent doar în ultima treime.

O altă întruchipare a acestui arhetip este unchiul lui Parsifal, Trevrizent, care trăiește ca un pustnic. În călătoria lui chinuitoare în căutarea Graalului, Parsifal revine mereu în acest loc până să-l găsească pe cel adevărat. Parsifal află de la acest eremit nu numai lucruri decisive despre sine, ci și „formula magică”. Omul sfânt îi șoptește o rugăciune la ureche pe care o poate spune numai când este în mare pericol.

După ce eroul – sau noi – a aflat adevăratul său nume, nu mai are voie să-l uite niciodată și nici să-l renege. Cu alte cuvinte: dacă am descoperit cine suntem cu adevărat, misiunea legată de aceasta este de a rămâne fideli și a nu ne trăda niciodată; altfel noi – ca și Parsifal – trebuie să revenim tot aici ca să ne regăsim din nou. Cartea de tarot indică această izolare prin capișonul cu care Eremitul se apără de influențe străine. Lanterna lui este interpretată de Waite ca simbol al mesajului: „Unde sunt eu ai vrea să fii și tu”¹. Aceasta arată că întâlnirea nu este ceva exotic, rezervat câtorva aleși, ci un pas conștient pe care îl poate face orice om, care decide să trăiască în liniște.

Chiar și formula magică sau obiectele fermecate, pe care bătrânul le dă eroului la drum, sunt un cadou ce nu se primește doar în basme. Deseori aici este vorba de ceva ce se petrece pe neașteptate. De pildă poate fi vorba de o melodie, de o imagine sau o propoziție, o piatră, o pană sau simplu doar un cuvânt, o silabă, un simbol. El poate fi recunoscut întotdeauna fiindcă omul

Parsifal la eremitul Trevrizent.
Fragment din Ciclul *Parsifal* de
Eduard Ille, *Wittelsbacher Aus-
gleichsfond*, München.

1. Arthur Edward Waite, *Cheia ilustrațiilor tarotului*.

Odin, zeul germanic al înțelepciunii, însoțit de corbii săi Hugin și Munin. *Hulton Deutsch Collection*, Londra.

banalități și printr-o „gândire pozitivă” fără nicio reținere transformându-l în sclavul celor mai prostești și egoiste dorințe ale Eului. Poate că 90 la sută din rugăciuni au același obiectiv. Deseori este categoric mai înțelept să îi mulțumim bunului Dumnezeu din toată inima când ne-a păzit de ideile cele mai năstrușnice sau „inteligente”. Totuși: inconștientul conține „formula magică” și ne poate ajuta în mod miraculos.

Desigur nu propoziția, imaginea sau piatra în sine sunt cele ce dețin o putere magică, la fel nici o amuletă sau un talisman cumpărat. Este vraja pe care inconștientul o dă lucrurilor. Cu cât vorbim mai mult de ea și, foarte mândri, facem asemenea aluzii sau povestim despre formula noastră magică sau pe măsură ce analizăm fenomenul tot mai conștient, „subțiem” efectul magic. Rămân doar formule golite de sens, cuvinte inutile, ritualuri moarte, fraze goale, o piatră moartă. Magia a dispărut. De aceea eroul trebuie să păstreze formula magică în sine ca pe o comoară. De aceea noi trebuie să știm întotdeauna că este vorba de un cadou, pe care să îl primim cu recunoștință și nu de un merit cu care să ne fălim.

Ca arhetip extraordinar, bătrânul înțelept a fost întruchipat în personaje devenite celebre. În primul rând în Hermes Trismegistul (Hermes cel de trei ori măreț), acea figură legendară a trăit fie în anii străvechii culturi egiptene și a fost zeificat de egipteni ca Thot sau a fost contemporan cu Moise, cum o arată vestitul mozaic din domul din Siena. Alchimiștii, francmasonii, aproape toate ligile secrete și numeroase societăți esoterice îl numesc părintele lor sau susțin că urmează învățămintele sale.

Mai cunoscut ne este Merlin, bătrânul înțelept și figura cheie a personajelor prezente la curtea regelui Arthur. Sau nordicul Odin, care a stat atârnat timp de nouă zile de frasinul lumii Yggdrasil ca să fie inițiat. Dovada că a dobândit forța să călătorească pe alte tărâmurile este că după aceea a fost mereu însoțit de corbii săi Hugin și Munin.

Un reprezentant istoric al bătrânului înțelept este Thales din Milet, filosoful care a trăit în secolul al VI-lea î. Hr. și pe care grecii l-au numit primul din cei șapte învățați ai antichității. De la el s-au păstrat două răspunsuri, tipice pentru un eremit: la întrebarea „Ce este cel mai greu?” a răspuns „Să te recunoști pe tine însuși!” iar la cea „Ce este cel mai ușor în viață?” cu „Să dai sfaturi bune altora”

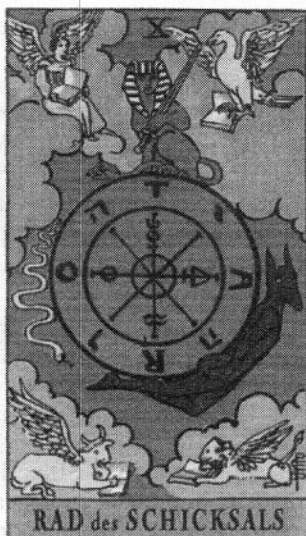
În tradiția noastră iudaică-creștină, Moise este desigur arhetipul cel mai cunoscut. El a dat identitatea unui popor întreg (adevăratul

Moise, arhetipul bătrânului înțelept, primind pe Muntele Sinai poruncile. O analogie cu poziția de vârf a Eremitului și a legii întruchipate de următoarea carte de tarot. Lorenzo Ghiberti, ușa paradisului de la Baptiseriu, Florența.

nume), a condus acest popor peste 40 de ani prin deșert în țara făgăduinței și i-a dat legile sfinte. Urcarea lui pe muntele Sinai și primirea poruncilor își găsește o paralelă în trecerea de la cartea de tarot Eremitul la următoarea, Roata Destinului.

Cuvinte cheie	Cartea - Eremitul
arhetip	bătrânul înțelept
misiune	retragere, închidere în sine, seriozitate, reculegere interioară
scop	autocunoaștere, izolarea de influențe străine, recunoașterea valorilor personale, a fi credincios față de sine
risc	om ciudat, excentric, izolat de lume, morocănos
stare de spirit	claritate, liniște interioară, regăsirea de sine

Roata Destinului.

Roata Destinului. *Chemarea*

După ce eroul a devenit conștient de adevărata lui identitate, urmând călătoria Soarelui pe cerul zilei, acum – la trecerea de la zi la noapte – caută oracolul pentru a primi răspunsul la importanta întrebare: „Care este misiunea mea?” Abia acum, după ce a devenit conștient cine este, este copt pentru a pune această întrebare și a înțelege răspunsul.

Puține cărți de tarot au fost interpretate superficial sau fals cum a fost cu Roata Destinului. Și Waite s-a plâns că din epoca lui Eliphas Levi¹ explicațiile oculte date acestei cărți sunt destul de stupide. Semnificația cărții cu numărul 10, dacă se ia ca punct de sprijin numele ei, este greu de definit la tarot. Indiferent dacă ea se numește Roata Destinului sau Roata Norocului, ca în alte limbi, sau pur și simplu Norocul, în toate cazurile numele nu sintetizează semnificația ei. Este desenată o roată. Este roata timpului. Prin rotația ei perpetuă aduce mereu lucruri noi, în timp ce altele dispar. Același lucru îl simbolizează și cele două figuri de pe laturile roții, ambele provenind din mitologia egipteană: Anubis cu cap de șacal,

1. Vestit ocultist al secolului al XIX-lea.

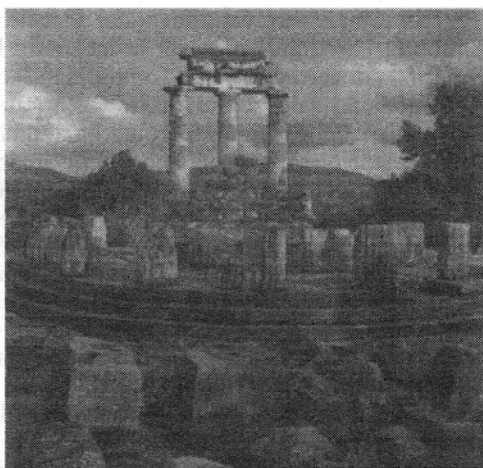
care întruchipează forțele ascendente, ce înnoiesc viața și Seth sub formă de șarpe, un simbol al forței nimicitoare. În cele patru colțuri ale cărții se găsesc patru heruvimi, figurile simbolice ale celor patru *Evanghelii*, ce întruchipează și cele patru elemente împreună cu întregul Creației și sunt expresia acestui Tot. Apar uniți în Sfinxul ce guvernează roata. El, animalul cvadruplu, are prin tradiție figură de om, aripi de vultur, coadă și gheare de leu, trup de taur. Rămâne o enigmă de ce în *Rider-Tarot* îi lipsesc aripile, mai ales că în cărțile mai vechi ele se văd bine.

În interiorul roții se găsesc simbolurile alchimiste pentru sare (☉), sulf (⚡), mercur (☿) și apă (☽), iar în exterior cuvântul *Thora* se află între literele în ebraică ale numelui lui Dumnezeu JHVH (יהוה). Din simbolurile luate împreună reiese următorul enunț: a deveni, a fi și a se trece sunt forțele care mențin în mișcare Roata Timpului. Ele sunt întruchipate de aspectul ascendent, creator (= Anubis), principiul existent, păstrător (= Sfinxul) și latura pieritoare, descendentă (= Seth), care împreună cu legea Dumnezeiască (= Thora și JHVH) corespund cu ceea ce îl îndeamnă pe om să se ridice de la inferior la superior (= simbolistica alchimistă).

Iată că Roata Destinului întruchipează tot ce trebuie noi să facem în viață. Ori de câte ori apare această carte, ea arată că acum trebuie soluționată problema enunțată în întrebare. Asemeni unui mozaic, din toate aceste aspecte singulare se conturează treptat o imagine din care la început intuim misiunea vieții noastre, iar cu

Ca simbol al întregului, Sfinxul reunește în sine cele patru elemente.
Sfinxul fenician din Nemrud, Muzeul Britanic, Londra.

Oracolul din Delphi.

timpul ea se clarifică, ceea ce nu trebuie să însemne că acum ea poate fi redusă la o noțiune sau formulă. Plastic, ea ar putea fi descrisă cum o fac dintotdeauna oracolele atunci când răspund eroului care a întrebat despre misiunea vieții sale: „Caută bunul cel mai greu de dobândit!“

Dacă dorim să înțelegem răspunsul din punct de vedere psihologic, găsim la C. G Jung o explicație clară. Lui îi datorăm o cercetare a caracterului, care, la prima vedere, are multe asemănări cu tipologii mai vechi. Jung deosebește în conștiința omului patru structuri fundamentale: gândirea, simțirea, perceperea și intuirea. Diferența de alte modele, tot patru, cum ar fi cele patru elemente focul, pământul, aerul și apa sau cele patru tipuri temperamentale sangvinic, coleric, melancolic și flegmatic, rezidă mai puțin în noua descriere sau denumire și mai mult în dinamica lor, proprie tipologiei întocmite de Jung.

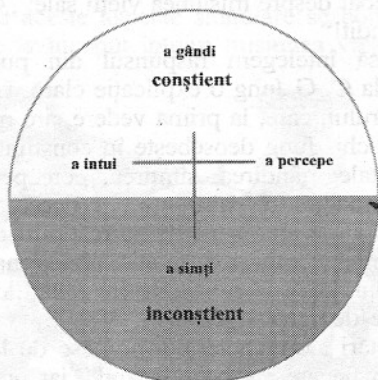
Celelalte cercetări ale caracterului pornesc de la ideea că mai mult sau mai puțin fiecare are ceva „stabil“, iar omul este descris definitiv ca un tip precis sau un tip combinat. Jung pornește de la premisa că fiecare om are în conștiința sa toate cele patru tipuri, nedevelopate la același nivel. Dimpotrivă. După cum a constatat C.G. Jung din diverse lucrări și tradiții, din mituri sau basme, din simbolistica alchimistă și din propriile sale studii ca medic și terapeut, în prima jumătate a vieții omul dezvoltă de obicei doar trei din cele patru funcții ale conștiinței. Cea de a patra rămâne în

subconștient. Ea corespunde motivului legendar al sufletului vândut sau a perlei (simbolul întregului) pierdute la începutul basmului.

Și dublii părinți ai eroului, care oglindesc ascendența și aptitudinile, predispozițiile sale, reprezintă tot cele patru elemente ale întregului în care este configurat eroul. Una din cele patru persoane este percepută, după cum se știe, drept „mamă vitregă” și tratată corespunzător. După Jung, cea de a doua parte vieții este dedicată acestei părți neglijate, desăvârșirii și „amplificării” ei. Ea corespunde – psihologic vorbind – bunului foarte greu de obținut.

Cum trebuie înțeles acest lucru? Noi dezvoltăm partea noastră solidă în detrimentul celei slabe. Cu cât una din cele trei funcții ale conștiinței devine mai evidentă, cea de a patra rămâne împinsă în subconștient și prin aceasta ea este absentă devenind sursa greșelilor noastre, ce ne fac destul de des nefericiți.

C.G. Jung a denumit aspectul cel mai dezvoltat al conștiinței drept funcție de bază. Următoarele două, tot conștiente – care spre deosebire de modelul simplificat de mai sus sunt de regulă bine dezvoltate – se numesc prima și a doua funcție ajutătoare, unde partea subconștientă, bunul foarte greu de dobândit, reprezintă funcția inferioară. De exemplu dacă un om a dezvoltat puternic funcția gândirii, de obicei la el simțirea este neglijată. Simplificând, putem ilustra aceasta prin imaginea de mai jos:

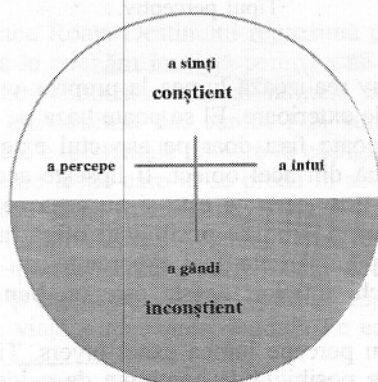
Tipul gânditor.

Acest dezechilibru incipient nu înseamnă că este vorba de o greșală în dezvoltare și că ar fi mai bine ca omul, dacă poate, să dezvolte de la început toate cele patru funcții în aceeași măsură. Pe baza a tot ce putem recunoaște, pare firesc să fie bine și indicat să dezvoltăm mai întâi trei din aceste funcții, apoi în cea de a doua

jumătate a vieții să ne preocupăm intensiv de aspectul absent, cum o face și eroul în timpul călătoriei sale, care îl conduce spre bunul foarte greu de dobândit abia în cea de a doua parte. Formularea obiectivelor ce rezultă astfel pentru cele patru tipuri diferite sunt, văzute din punct de vedere psihologic, următoarele:

Pe cel ce corespunde modelului de mai sus îl numim ironic „gânditor căpos“. Dacă i-am cere să spună spontan ce simte, ar răspunde: „Mă gândesc că simți“. La el gândirea este un proces mult mai rapid decât perceperea, are întotdeauna un răspuns foarte rapid dinainte pregătit. Un asemenea om declară ceea ce s-ar cădea într-o anumită situație, deci ce ar putea simți el. Dar ar fi fals să deducem că el nu poate „simți“ răspunsul, doar că are nevoie de mai mult timp pentru acesta. Simțul său este subdezvoltat, este nedefinit, neprelucrat, paușal și nu atât de bine diferențiat și nemijlocit precum procesul său de gândire. De aceea pentru el este plictisitor să fie antrenat în această sferă. Pentru că nu este deloc sau foarte puțin dezvoltat, el are și ceva primitiv, unilateral, deci nimic să-l facă să fie mândru. În schimb gândirea lui este una strălucitoare. De aceea el și preferă să se prezinte cu această latură civilizată și, în general, are o părere mai degrabă disprețuitoare față de partea lui subdezvoltată, mai puțin sensibilă; mai crede că în definitiv omenirea ar putea renunța la ea în caz de nevoie. Un asemenea om se va afla în cea de a doua jumătate a vieții în situații care îi vor cere să se lase condus de sentimente și să le dezvolte.

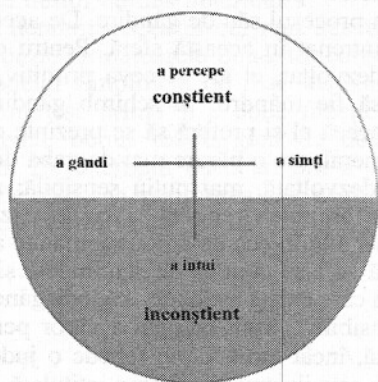
Într-o lume în care există astfel de „căpoși-gânditori“ nu lipsesc nici cei „suprasensibili“. Sunt oameni a căror percepere este atât de mult dezvoltată, încât emit foarte repede o judecată pe această bază. Modelul său este ilustrat în schema intitulată „Tipul senzitiv“:

Tipul senzitiv.

În majoritate ei au neglijat gândirea și le vine greu să fundamenteze logic o decizie. Nu prea pun nicio bază pe fundamentarea clară a unei convingeri. Firește neagă întotdeauna că nu gândesc prea mult. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât societatea noastră apreciază gândirea extrem de unilaterală, încât o asemenea declarație ar fi egală cu o condamnare. Ceea ce trăiește ca gândire un asemenea om sunt pur și simplu visele sau doleanțele lui pure, deseori o siguranță instinctuală, dar nu cea care corespunde unei gândiri logice, analitice și concrete.

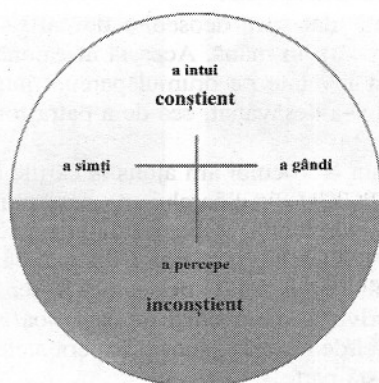
Iată deci că pentru cel meditativ bunul foarte greu de dobândit ar putea fi perceperea, simțământul, el trebuind să învețe să gândească rațional, pe baze obiective.

Tipul perceptiv.

Tipul perceptiv realizează lumea la propriu: culorile, gusturile, mirosurile, formele exterioare. El se poate baza pe această savurare senzitivă sau se poate fixa doar pe aspectul exterior deoarece el simte tot ce emană din acel obiect. Îi lipsește accesul intuitiv. În caz extrem, vede doar ceea ce este și nu ceea ce ar fi posibil. A dezvoltat acest simț, a simți ce posibilități oferă lumea în multitudinea ei și a cumpăni șansele unei experiențe sau acțiuni, pe scurt a deschide un ochi interior: acesta este un bun foarte greu de dobândit.

Antonimul său percepe lumea exact invers. Tipul intuitiv este atât de fascinat de posibilitățile conținute de o idee, un lucru sau proiect, încât neglijează complet forma și faptele concrete. Fascinat

Tipul intuitiv.

de fantezie, el nu se preocupă să se aleagă cu ceva. Lucrul cel mai greu de dobândit pentru el: să se împrietenească cu realitatea crudă, să nu se mulțumească să aibă doar o viziune asupra lucrurilor, ci să aibă răbdare să le vadă concretizate și puse în practică¹.

Pe cărțile de tarot, heruvimii, cele patru simboluri din colțuri, reprezintă cele patru elemente foc, pământ, aer și apă, care, sub forma celor patru temperamente, corespund celor patru funcții descrise. Toți patru au cărți în mână – o ilustrare a misiunii lor de a preda și învăța pe alții. De câte ori un om va pune întrebarea „Care este misiunea mea pe acest pământ?“, una din cele patru figuri va răspunde: „Învăță-mă, dezvoltă natura ființei mele, ca să devii întreg!“

De aceea cartea Roata Destinului reprezintă toate experiențele pe care trebuie să le adunăm în viață pentru a ne desăvârși. Astfel înțeleasă, se poate recunoaște clar și numele cărții: căci soarta înseamnă că ne este trimisă din ceruri. Noi suntem neapărați și nepregătiți, iar toate experiențele pe care le câștigăm au legătură cu această carte, fiecare lecție care ni se predă în acest loc are scopul să ne salveze, adică să ne maturizeze.

La finalul Marilor Arcane se află cartea cu numărul 21 – Lumea. Ea corespunde cercului exterior al Mandala, paradisul regăsit din basme și legende și, pe plan spiritual, reprezintă atingerea țelului urmărit în viață – realizarea deplină. Pe ea se văd din nou

1. Vezi și Hajo Banzhaf, *Omul în elementele sale. O știință unitară a caracterelor*.

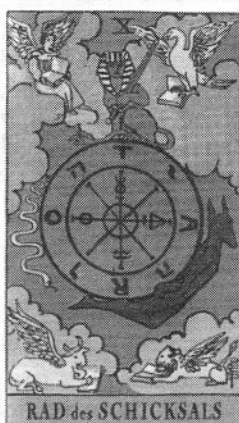
cei patru heruvimi, dar spre deosebire de cartea cu numărul 10, aceștia nu mai țin cărți în mână. Aceasta înseamnă că lecțiile Roții Destinului au fost învățate pe drumul parcurs între timp, deplinul a fost atins, omul s-a desăvârșit, cea de a patra forță absentă a fost integrată.

Odată cu Roata Norocului am ajuns la cărțile cu număr format din două cifre. În călătoria Soarelui, ea corespunde astrului care începe să apună pe orizontul vestic, o imagine a schimbării luminii cu întunericul și o direcție spre polul ignorat până atunci. Acest moment ilustrează și noțiunea de **necesitate** în sensul unei legi care obligă, ca și în privința **schimbării** pe care Soarele este nevoit să o facă acum. La fel de necesare sunt și experiențele pe care le trăim în relația cu această carte.

În plan simbolic, masculinul reprezintă diviziunea, iar femininul elementul de legătură. Drumul masculin parcurs până acum desparte de punctul de plecare, dar cel feminin, care mai trebuie făcut, este legătura cu trecutul. Gândirea masculină este una diferențiată, care desparte și trasează mereu granițe noi cristalizând deosebiri din ce în ce mai fine; cea feminină, dimpotrivă, este unitară ca o gândire analogă, recunoaște ceea ce este comun și prin aceasta îndepărtează granițele trasate anterior¹. Gândirea masculină o acuză pe cea feminină de duplicitate, iar cea feminină ironizează preocuparea masculină de a descoperi claritatea, de a ști totul, având în vedere că realitatea este prea complexă pentru a putea fi cuprinsă într-o formă clară. Dacă drumul parcurs până acum a fost dinspre unitatea inițială spre diversitate, timp în care Ego-ul, în căutarea continuă a clarității, a devenit din ce în ce mai unilateral, cel care urmează duce în lumea condamnată de noi pentru duplicitate, cu ajutorul cărților având numere din două cifre, dar care, prin cunoștințe paradoxale, conduce în final spre unitatea universală. Deoarece, spune C. G. Jung, „caracterul paradoxal al cunoașterii aparține în mod straniu bunului spiritual cel mai de preț; univocul este semnul slăbiciunii”. Tot Jung mai arată: „Numai paradoxalul poate cuprinde mai apropiat deplinătatea vieții, univocul și lipsa de contradicții sunt unilaterale și deci incapabile să exprime necuprinsul”².

Această schimbare de direcție, devenită **necesară** acum, nu îi place Ego-ului. Foarte greu renunță la pretenția de a putea explica totul clar. Poate aici se află unul din motivele pentru care prezicerile

1. Aici nu este vorba de felul de a gândi al bărbaților și femeilor. Masculin și feminin trebuie înțelese ca noțiuni simbolice asemenea Yin și Yang (vezi capitolul *Părinții cerești*).
2. C.G. Jung, *Simbolurile visurilor în procesul de individuație*.

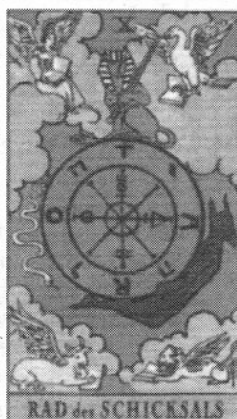
Roata Norocului: heruvimii
țin cărți în mână.

Lumea: heruvimii nu mai au
cărți: lecțiile au fost învățate.

Magul întruchiează
puterea și dibăcia
de a rezolva problemele.

Roata Destinului:
ilustrează misiunea
unei vieți.

oracolelor au fost interpretate fals din pripeală. Cele două moduri de a putea reacționa la schimbarea cursului, apar în interpretarea patriarhală și matriarhală în următoarea carte. Refuzul întâlnit deseori de a face schimbarea cerută în acest moment conduce întotdeauna spre dilema fără ieșire a Spânzuratului.

Cărțile cu numere formate din două cifre din Marile Arcane sunt întotdeauna legate cu cele ce corespund sumei celor două cifre. În cazul nostru cartea cu numărul 10, Roata Destinului, conduce spre cea cu numărul 1, Magul. Dacă Roata Destinului întrușipează ceea ce trebuie înfăptuit în viață, Magul reprezintă înțelepciunea, puterea de a realiza aceasta. Deci misiunea în viață a fiecărui om este astfel formulată, ca ea să poată fi deslușită și înfăptuită de el.

Cuvânt cheie	Cartea - Roata Destinului
arhetip	chemarea, prezicerea oracolului
misiune	sesizarea a ceea ce este necesar, să se dedice țelului său
scop	mișcarea de la inferior la superior, îndeplinirea misiunii pentru viață, întregirea
risc	fatalism, înțelegerea greșită a misiunii sale
stare de spirit	trăiri și experiențe, care ne fac să ne maturizăm, chiar dacă nu sunt pe placul nostru

Puterea - în
Rider-Tarot.

Puterea - în tarotul
din Marsilia.

Puterea. Semeția sau animalul care sare în ajutor

După cum am mai arătat, puterea este una din cele două cărți, al căror loc a fost schimbat de Arthur Edward Waite - spre deosebire de succesiunea tradițională. Pe locul inițial, 11, ea deschide cea de a doua decadă a Marilor Arcane ca un corespondent feminin al Magului, cu care începe prima decadă. Similitudinea celor două cărți este evidentă, iar în *Rider-Tarot* este subliniată și de aceeași culoare. În ambele cazuri este vorba de putere. Magul întruhidează forța creatoare, capabilă de influență și măiestria, în timp ce cartea Puterea înseamnă vitalitate, suferință și poftă de viață. Pe ambele cărți, deasupra capului apare o lemniscată (8), semnul infinitului, care în tarotul din Marsilia este disimulat sub forma pălăriei. Acest opt culcat simbolizează legătura permanentă și schimbul reciproc între două niveluri sau lumi. La Mag el reprezintă legătura Sus/ Jos, dintre macrocosmos și microcosmos, în timp ce la Putere relația armonioasă între oamenii civilizați (femeia) și natura lor animalică (leul). Acesta este motivul pentru care forța

feminină se află la începutul drumului feminin, care, pe parcursul cărților cu numere formate din două cifre, va conduce spre misterele adâncurilor, iar aici, pe locul 11, firește mult mai convingător, decât pe locul 8.

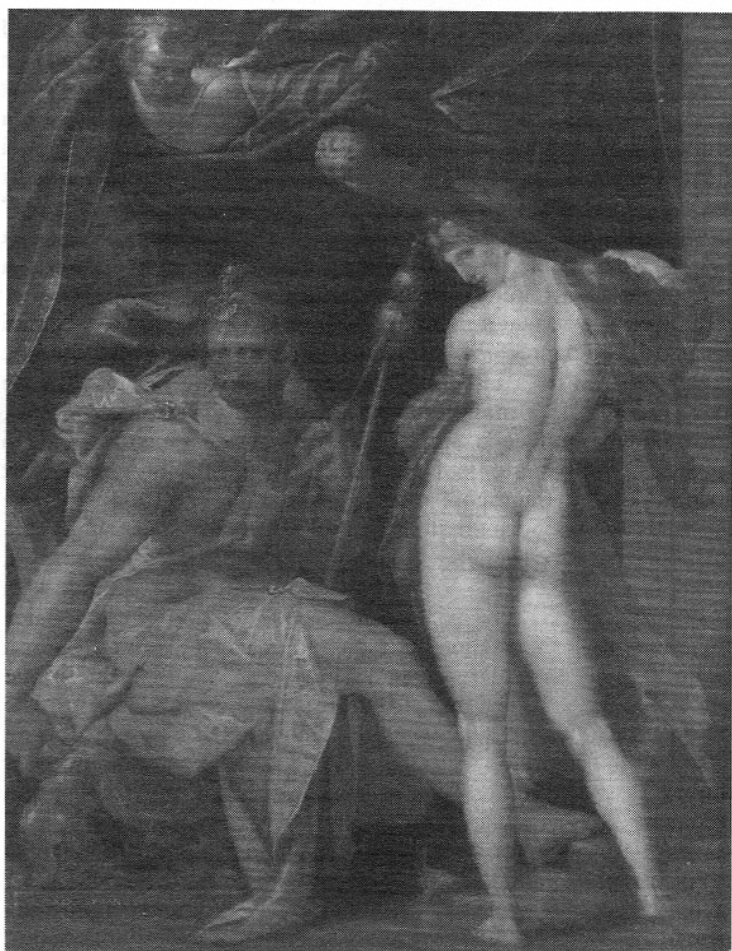
Semnificația acestei cărți în călătoria eroului depinde de ce mod

Tarotul din Marsilia.

Rider-Tarot – Magul și Puterea.

Heracles torcând lână îmbrăcat în straie femeiești. Regina lidiană este cea care poartă blana de leu și măciuca. *Hercule și Omphale*, Bartholomäus Spranger, Muzeul de istoria artei, Viena.

de interpretare se alege: cel patriarhal sau matriarhal. **Leul** este simbolul naturii noastre instinctuale și impulsive, al firii noastre pătimașe, sălbatice, agresive și al instinctului nostru de autoconservare. Miturile patriarhale vorbesc de eroi ce omoară leul, una din cele mai cunoscute neavând un final fericit. Samson a fost victima

unei înșelăciuni și și-a pierdut toată puterea, chiar și faimosul Heracle a întâmpinat dificultăți, mai ales cu partea feminină. În primul său acces de nebunie și-a ucis soția și copiii, după un alt acces a fost condamnat și pus să preia rolul soției sale. De aceea a slujit timp de trei ani, îmbrăcat în straie femeiești, la curtea reginei lidiane Omphale; acolo a trebuit să toarcă și să facă alte treburi femeiești, iar ea purta blana lui de leu și măciuca. Această „terapie“ l-a ajutat să-și integreze latura pe care și-o inhibase și care s-a eliberat prin accesele de nebunie, deși feminitatea lui rănită nu s-a vindecat pe de-a întregul. Rana suferită l-a costat viața.

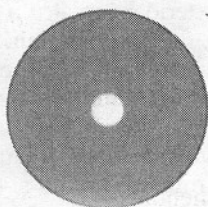
În această variantă a uciderii leului, patriarhală, cartea Semeției corespunde autoaprecierii, refuzului impertinent de a se supune legilor zeiești și de a îndeplini misiunea vieții. Aici este vorba de modul feminin de a învinge smeul, care înseamnă a-l încorpora¹. Din fericire tarotul ne-a păstrat acest mesaj: imaginea ne arată o femeie care stăpânește leul cu blândețe. Acest motiv ne-a fost transmis doar în fragmente mitologice, dar probabil a fost foarte des întâlnit în epoca matriarhatului. Inanna, zeița sumeriană corespondentă pentru Venus, apare stând cu leul domesticit de ea, iar despre „succesoarea“ ei babiloniană, Ishtar, se spune adeseori că este o leoaică. Și zeița Artemis a grecilor era considerată leoaica femeilor. Abia prin demonizarea crescândă a instinctelor și naturii noastre impulsive, în sfera creștină leul a devenit din ce în ce mai mult simbolul Anticristului, strivit de Sfânta Fecioară. Aici este oglundit efortul conștiinței de a stăpâni animalul din noi devenit păcătos, de a-l domina sau chiar de a-l ucide. „O suprimare doar a umbrei – remarcă cu oarecare ironie Jung – înseamnă foarte puțin și seamănă cu tăierea capului dacă te doare“².

Când este vorba de latura noastră întunecată, de sălbăticiunea din noi și de întâlnirea noastră cu animalul interior simplificarea, evitarea și minimalizarea sunt la fel de neindicate ca și rigidizarea sau uzul de forță. Iată de ce întâlnirea aceasta are loc abia acum, la mijlocul drumului. Anterior era vorba de dezvoltarea forțelor Eului și de suficiența lor consolidare pentru a putea face față acestei confruntări, deoarece o conștiință de sine slabă ar fi înghițită de forțele subconștientului. C. G. Jung a arătat în repetate rânduri cât de eronat este să vorbești de subconștient, deoarece această noțiune permite să se înțeleagă că ar exista o conștiință superioară, căreia nu i-ar fi deloc greu să controleze inconștientul. De aceea C. G.

1. Vezi Erich Neumann, *Amor și Psyche*.

2. C.G. Jung, *Psihologie și religie*.

Jung a preferat să vorbească de neștiut, pe care l-a reprezentat astfel în raportul său cu știutul:

Știutul, înconjurat de neștiut.

Conștiința dezvoltată de omenire de-a lungul mileniilor și pe care fiecare om trebuie să o dezvolte din nou de-a lungul existenței sale este continuu înconjurată de inconștient. Dacă este atât de slab, încât granițele devin prea permissive, inconștientul poate învinge nestingherit conștientul. Popoarele primitive numesc aceasta pierderea sufletului. În acest caz noi vorbim de încetșarea minții.

Dionysos călărind o panteră. Fotografie făcută cu permisiunea lui Leo Maria Giani, München.

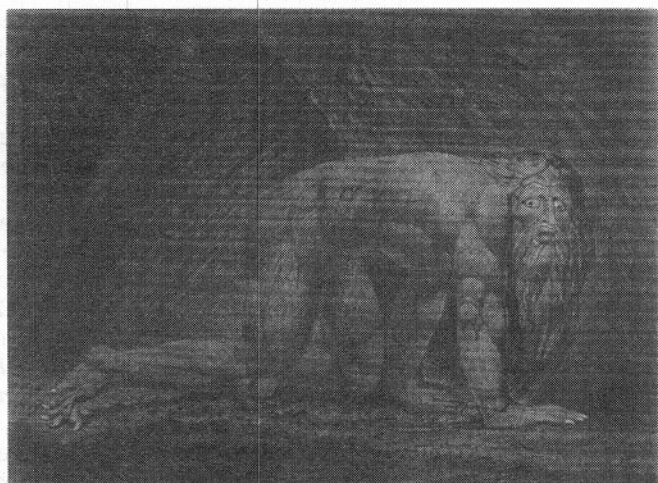
Pentru a face față acestui pericol, Egoul trebuie să se dezvolte și să se consolideze în prima parte a călătoriei. Trebuie să fie bine înrădăcinat în realitatea exterioară pentru a fi capabil de dialog cu forțele inconștientului și a face față întâlnirilor care îl mai așteaptă. Altfel va fi foarte ușor cuprins de sentimente, fantezii și imagini din inconștient sau va fi mânat numai de ele. De aceea în mituri și basme adevăratul erou este doar acela, care înfruntă pericolul cu hotărâre fără a se lăsa învins de noapte sau fiară.

Una din marile figuri mitice, care nu și-a domolit sălbăticiunea interioară, ci a întruchipat-o ca pe o forță zeiască, a fost Dionysos. El știa să călărească fiara. *riding the mare*

Dionysos a fost zeul vinului, entuziasmului și al vestitelor petreceri orgiastice. Mitul ne spune despre el că - originar din Teba - a fost alungat de tânăr printre străini. Din Asia Mică se întoarce în patrie - este un tânăr chipeș - cu un alai de muzicanți și bacante, gălăgioși, pentru a aduce cultul închinat lui la Teba. Având în vedere că grupul turbulent nu a fost prea bine văzut în oraș, a ieșit dansând, fluierând și bătând din tobe, s-a stabilit în afara porților cetății pe dealurile Kithairon. Și iată că miracolul s-a produs: fascinate de puterea de atracție a zeului, din ce în ce mai multe femei ieșeau noaptea pe furiș din case și din oraș pentru a-l aclama pe zeu.

Pentheus, vestitul rege al Tebei, considera acest cult sălbatic drept ceva cumplit; într-o zi când zeul i-a apărut în față, a ordonat imediat să fie dus în lanțuri în temniță, dar zeul a scăpat în mod miraculos. A apărut din nou în fața regelui, i-a prezentat în mod atrăgător petrecerile sale, dând chiar și detalii picante. Era modul în care el a considerat că poate să trezească curiozitatea suveranului pe care l-a convins să îmbrace haine femeiești și să vină noaptea în tabăra bacantelor. Ajuns acolo, s-a ascuns după un copac să vadă ce se petrece. Cele văzute l-au fermecat și atras; neatenț la ce face, el a fost recunoscut de femeile care dansau. În euforia lor, l-au văzut asemeni unui leu, s-au năpustit asupra lui, l-au despicat în bucăți, au pus capul său pe un toiag al lui Bacchus și au intrat cu acest trofeu dansând în oraș. Cea care purta trofeul era Agaue, mama regelui: când s-a trezit și-a dat seama că își ucisese fiul.

Asemenea mituri ne arată cât de periculos este să sugrumăm animalul din noi (sălbăticiunea interioară), chiar să o ucidem. Pe măsură ce credem, că ingorând sau inhibând ceva putem fi stăpâni pe situație, crește și pericolul de a deveni victima acestei laturi demonice. Dacă Pentheus ar fi dat atenția cuvenită laturii sale animalice, ar fi cunoscut-o bine, ar fi putut într-adevăr să-și domine pornirile interioare pe care a crezut că le stăpânește în totalitate.

Regele Nebucadnezar [Nabucodonosor] transformat în animal.

William Blake, Tate Gallery, Londra.

Dacă ne apropiem de animalul din noi cu grijă și prietenie, el devine o forță care sare în ajutor, un aliat. În multe basme, animalul este la început sălbatec și periculos și trebuie domesticit. Eroul, care reușește aceasta și apoi se lasă condus de animal, găsește comoara sau ceea ce caută. Marie-Louise von Franz a studiat o mulțime de basme să vadă dacă ele oferă o recomandare precisă pentru modul în care să se comporte omul într-o anumită situație. Zadarnic. Un astfel de adevăr absolut nu există pentru inconștientul colectiv (izvorul basmelor). Sfaturile depind de anumite situații și diferă chiar dacă ele sunt asemănătoare. O singură regulă pare să nu aibă nicio excepție: cine rănește animalul care sare în ajutor nu sfârșește bine¹.

Pentru a face față următoarei etape a călătoriei, conștiința trebuie să găsească atitudinea cea mai inspirată față de subconștient. Trebuie să învețe să se lase condus pe bază de încredere și mai ales să nu urmeze tendințele egoiste ori acaparatoare ale Eului. Dacă Eul respinge acest „exercițiu de supunere” și încearcă prin diferite trucuri rafinate să priveze inconștientul de forța lui magică ca să-și însușească puterea acestuia, el ratează realitatea², se scufundă în

1. Vezi Marie-Louise von Franz, *Umbra și răul în basme*.

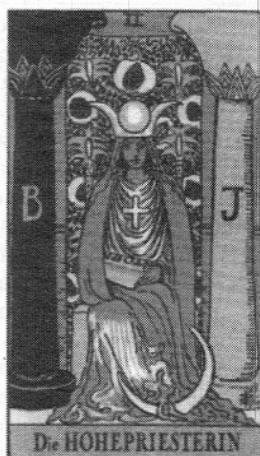
2. „Ratarea realității” este o altă explicație a cuvântului *Păcat*. Interesant este că cifra 11, numărul cărții, este și cea a păcatului.

fantezia lui atotputernică și eșuează în călătoria lui în lumea de dincolo, atunci el însuși devine animal. În motivul tipic al celor trei frați sau surori din basme, primii doi eșuează, în timp ce al treilea, prostutul, are „inima curată” și poate izbăvi.

Același lucru îl găsim în *Biblie*: regele babilonian Nebucadnețar [Nabucodonosor] ignoră avertismentul primit în vis, se plimbă pe acoperișul palatului împărătesc și spune: *Oare nu acesta este Babilonul cel mare, pe care mi l-am zidit eu, ca loc de ședere împărătească prin puterea bogăției mele și spre slava măreției mele?* (Daniel, 4, 30) și iată că: *Nu se sfârșise încă vorba aceasta a împăratului și un glas s-a pogorât din cer și a zis: 'Află, împărate Nebucadnețar [Nabucodonosor], că ți s-a luat împărăția!'* (Daniel 4, 32-33) Și în continuare: *A fost izgonit din mijlocul copiilor, oamenilor, inima lui s-a făcut ca a fiarelor și a locuit la un loc cu măgarii sălbatici; i-au dat să mănânce ca la boi* (Daniel 5, 21).

Care este cauza că drumul spre interior este atât de periculos? De ce se teme fiecare să coboare în întuneric? Conștiința noastră este atrasă de tot ceea ce inspiră ordine, deoarece crede că poate controla aceste fenomene, le poate prevedea și, mai devreme sau mai târziu, domina. De aceea vorbim cu plăcere de ordinea sfântă și lăsăm tot ce este haotic și incidental pe seama diavolului. Acest satanizat, adică incontrollabil, îl întâlnim în drumul parcurs cu cărțile al căror număr este format din două cifre. După cum am văzut la început, el este sub conducerea Marii Preotese, care întruchiează atât arta de a lăsa lucrurile să-și urmeze cursul, cât și disponibilitatea de a se implica.

Puterea este prima carte pe drumul feminin, ea corespunde ca sumă în numărătoarea inițială cu Marea Preoteasă. Acest raport indică încă odată că în continuare „nu mai este nimic de făcut”. Partea activă a călătoriei Magului a luat sfârșit. Ea a condus de sub fusta mamei în lumea largă. Pe această porțiune s-a cerut activitate și rezolvarea problemelor cu îndemănare. Acum, la mijlocul călătoriei, semnele s-au schimbat. Dacă Marea Preoteasă va prelua conducerea înseamnă retrocedarea treptată a tuturor simbolurilor masculine ale forței, cucerite cu atâta greutate până acum. Ego-ul consolidat, maturizat, dar și avid de atotputernicie trebuie să-și recunoască limitele, să devină din nou modest și supus. Până acum eroul a putut și a trebuit să **câștige** experiență; de acum în colo deviza este să fie **pregătit** din toată inima pentru experiențe noi. De acum în colo nu se mai petrece nimic când și cum dorește Eul, ci când și cum dorește Sinele. De aici în colo nimic nu se mai poate obține prin constrângere. Toate experiențele ulterioare se

Marea Preoteasă –
Disponibilitatea de a
accepta.

Puterea – Întâlnirea cu
natura instinctuală
și impulsivă.

sustrag planificării. Ele se petrec când le „sună” ceasul și nu pot fi înscrise în grupe de lucru sau la seminarii de sfârșit de săptămână. În sensul cel mai adevărat, realul nu se petrece forțat; cât timp condițiile nu sunt propice totul stagnează indiferent dacă suntem mereu cu mintea limpede sau medităm continuu. Cea de a doua jumătate care începe acum îl **poate** conduce pe erou spre trăirea supremului, dar numai dacă a absolvit tot ce trebuia în prima jumătate a călătoriei.

Acum nu mai are nici ce învăța din niște cărți misterioase, ci doar să se lase purtat cu trup și suflet – am putea sune „live” – spre experiențele noi pe care trebuie să le dobândească. Aici este valabilă cererea formulată de alchimiști „Ardeți cărțile ca să nu vă sfâșiați inimile”¹, considerată de C. G. Jung atât de hotărâtoare „pentru ca gândirea să nu aducă simțului niciun prejudiciu, altfel nu se mai poate reîntoarce”².

De aici înainte rațiunea trebuie să realizeze funcția ei în cel mai pozitiv sens de „Head-office”, de for central care administrează și nu „siluiește”, care oferă o expresie coordonatoare diverselor aspecte ale personalității noastre în loc să comande, să tiranizeze

1. Din *Atalanta fugiens*, scriere alchimistă din 1618.
2. C. G. Jung, *Psihologia transferului*.

sau să oprească laturile neagreate. Cea mai importantă sarcină a acestei centrale este mai ales aceea de a recunoaște ce se petrece și să fie conștientă – ceea ce este foarte important – că eludarea nu este o soluție. Tocmai din această cauză această porțiune de drum este atât de nesigură și incomodă. Și în acest punct suntem la fel de ezitanți cum am fost la începutul etapei parcurse deja, deci când am pășit în viață. Din nou ne aflăm în fața necunoscutului. Și nu numai atât. Multe din cele învățate pe parcurs vor infirma, poate, ceea ce credeam că este definitiv și dovedit, ne vor înfricoșa și irita. C. G. Jung asemuiește teama copilului față de lumea largă cu frica pe care o trăim noi când venim în contact cu latura noastră încă infantilă, deci cu o lume la fel de necunoscută și mare. Această frică, spune el, este justificată în măsura în care „concepția noastră de viață rațională cu valorile ei pe care le credeam sigure (deși îndoielnice) pe plan științific și moral sunt date peste cap de cealaltă parte”¹.

Grecii au numit lumea de dincolo cea a umbrelor. Iar călătoria duce exact acolo. C. G. Jung a fost cel care a introdus în psihologie noțiunea de umbră numind astfel suma posibilităților noastre netrăite și în general neîubite. În umbră se află tot ceea ce aparent nu avem, dar, curios, observăm mereu la alții. Ori de câte ori suntem indignați sau ne simțim neînțeleși, când cineva „ne atribuie” greșeli sau când protestăm dacă suntem criticați, putem fi siguri că am atins o parte a umbrei noastre. Deoarece, dacă nu ar fi așa, atunci critica sau reproșul nu ne-ar afecta, am putea vedea clar că trebuie să fie vorba de o neînțelegere. Dar cât timp este atinsă umbra noastră, latura noastră neîubită, Ego-ul nostru dă imediat alarma. El respinge cu patimă toate învinuirile, fiindcă reproșul poate lovi o trăsătură de caracter care este atât de ascunsă în umbra conștiinței noastre, încât Ego-ul nu știe nimic de ea. Simplul sentiment că ceva este străin Eului nu dovedește că Eul nici nu știe nimic despre acesta, ci doar că eu însumi nu știu nimic. De aceea măsura indignării noastre este o interesantă unitate de măsură pentru a stabili dacă în spatele unui reproș sau învinuiri este o aluzie la o temă aflată în umbră.

Având în vedere că umbra deține tot ce ne este cu putință, ceea ce însă noi nu trăim din motive culturale, morale sau personale, ea cuprinde întregul „om interior” cu toate posibilitățile sale. De aceea lumea umbrelor nu trebuie limitată la teme respingătoare. Acolo se află deopotrivă și posibilitățile ce ne par pozitive și demne de vizat, dar care ni se par atât de inaccesibile, încât Eul nostru nu își poate face o imagine despre ele. Ne apar prea ample și nu avem curajul

1. C. G. Jung, *Relația dintre Eu și inconștient*.

să le abordăm. Ele ar putea fi numite părțile luminoase ale umbrei noastre.

Firește lupta cu umbra necesită curaj și forță, fiindcă avem de a face cu o latură a noastră puternică, necunoscută. Aici rezidă o etapă deosebit de centrală a procesului maturizării noastre când putem afla lucruri importante despre noi. Concret fiecare Ego dispune de o îndemânare deosebită de a se pune pe sine mereu și fără probleme într-o lumină deosebit de favorabilă; cel puțin în ce privește grupul de comparație. Este surprinzător să vedem cum reușesc aceasta cei mai mizerabili sau mai criminali. Fie că este vorba de vânzători de droguri, lipsiți de orice principii, de un hoț care a provocat falimente, de un tiran cu sânge rece sau un călău – nici Ego-ul lor nu are probleme de a-și crea o imagine deosebit de favorabilă și de a arunca vina asupra altora, asupra unei instituții superioare sau unor situații obligatorii.

Ahile o ucide pe Penthesilea. Pictură pe o vază, Colecția de antichități, München.

⊕ Atât timp, cât un om se preocupă numai să se afle într-o lumină favorabilă, dă curs – fără niciun spirit autocritic – unui impuls naiv al Ego-ului. Întregul nostru nu ni-l putem găsi fără a asculta și recunoaște și glasul umbrei. Unora dintre noi le este relativ ușor să facă aceasta când este vorba de figuri gigantice din umbră. Atunci Ego-ul este chiar mândru să recunoască de a avea o latură întunecată și, spre exemplu, de a putea fi un războinic fioros, un ucigaș de temut sau chiar un dictator crud. În cărțile mai recente de istorie unor astfel de oameni li se acordă mult mai mult spațiu, decât vitejilor și celor buni. Integrarea umbrei este mult mai neplăcută pentru majoritatea dintre noi mai ales dacă este vorba să recunoaștem cele mai banale mizerii, defecte de care ne rușinăm cumplit sperând că nimeni nu ni le va descoperi. Este întotdeauna foarte greu să vezi și să recunoști: că nu vecinul, ci noi înșine suntem lași, hoți, mincinoși, trădători fără scrupule, intriganți veroși sau pur și simplu doar un vierme prefăcut, fără principii; că ne plac toate viciile, patimile și slăbiciunile de care îi acuzăm cu plăcere pe alții asemeni unor farisei, că nu suntem nici atât de nobili, săritori sau buni cum susținem. Și totuși: fără umbră nu poate exista un

profil clar. „ ‘ Ființa vie’ are nevoie de umbră pentru a apărea plastic“ spune C. G. Jung. „Fără umbră, ea rămâne o himeră – un copil mai mult sau mai puțin răsfățat“¹ mai arată el precizând și că „oamenii rămân mereu infantili, trăiesc într-o amăgire continuă în privința lor, atribuie vecinului tot ce nu le este pe plac și îl acuză pe baza proiecțiilor și ideilor lor preconcepțive“².

➔ În centrul disputei cu lumea inconștientă a umbrelor se află întâlnirea cu sexul opus din sine. După cum a arătat C. G. Jung, inconștientul bărbatului se manifestă feminin (el l-a numit Anima), iar cel al femeii masculin (respectiv Animus). A deveni conștient de acest sex interior opus, a-l cunoaște și a-l accepta este o parte esențială a călătoriei spre interior. Atât timp cât celălalt sex interior ne fascinează „afară“ prin sexul opus, suntem atrași de el. Când este vorba să îl acceptăm ca pe unul propriu, începe criza.

Un bărbat care percepe pentru prima oară partea lui feminină ascunsă o vede la început doar ca o slăbiciune, lașitate și neputință și „firește“ decide să rămână un dur. Faptul că feminitatea lui internă nu înseamnă numai slăbiciune, ci mult mai mult, că Anima proprie îl poate conduce spre culmi neatinse încă: el nu intuiește încă acest lucru. Și cu cât este mai slab Ego-ul său, cu atât se teme tot mai mult de un eșec și crede că trebuie să se îndrepte spre exterior. În loc să-și dezvolte siguranța interioară, el exersează numai duritatea în exterior, care ascunde o ezitare și sensibilitate extremă în interior. Acest tip descori foarte irascibil este capabil de brutalități extreme numai pentru a-și compensa slăbiciunile. În loc să devină conștient de feminitatea sa și să o dezvolte, el înclină să o combată pe toate planurile.

Un reprezentant de vază al acestui tip este eroul grec Ahile. Toată viața a depins de mama sa, nimfa Thetis. Ea a dorit să îl facă nemuritor scăldându-l în râul Styx (numele apei înseamnă *ură*), dar călcâiul de care a trebuit să îl țină a rămas neatins de efectul magic. De o duritate extremă în exterior, dar sensibil în interior, deseori supărăcios și furios, Ahile era socotit unul din cei mai temuți războinici în lupta împotriva troienilor. În loc să se asocieze cu propria Anima, care i s-a întruchipat sub forma reginei amazoanelor Penthesilea, el a ucis-o. Abia după aceea s-a îndrăgostit de cadavrul ei. Soarta lui a fost tragică: frumoasa Polyxena a dezvăluit secretul vulnerabilității sale și curând a devenit victima unui complot. Ori de câte ori Eul tinde la o victorie împotriva Anima ori Animus apare pericolul „deoarece orice

1. C. G. Jung, *Relația dintre Eu și inconștient*.

2. C. G. Jung, *Psihologia transferului*.

Heracle și Hipolita. Pictură pe o vază,
Museo civico, Barletta, Italia.

încălcare a Eului este urmată de cea a înconștientului“ scrie C. G. Jung¹.

Același lucru se petrece și cu femeia care nu devine conștientă de elementul ei masculin și îl combate în exterior. Fie că vede masculinul existent în realitate drept un pericol din lipsă de încredere în sine, dorind să îl nimicească, fie eșuează și preia rolul neputincioasei și al victimei, care luptă – inefficient – împotriva bărbaților. Având în vedere că ordinea patriarhală a femeii ca formă agresivă de manifestare a dat greș, acest tip care luptă indirect, respectiv „cu stângăcie“, este cel „clasic“ al femeii într-o societate patriarhală. Jung a descris psihologic acest tip ca cel al femeii castrate, care „castrează“ bărbatul de lângă ea fie în sfera superioară (minte) fie în cea inferioară (sexul), adică fie îl domină continuu, îl stăpânește, fie se sustrage împreunării cu el. Aici nu este vorba de o atitudine conștientă, care ar putea fi calificată drept ostilă sau răuvoitoare, ci de un comportament imatur, înconștient al problemicii interioare. Condamnabil este refuzul de a se maturiza și de a înțelege propriul subconștient.

Această problematică feminină își găsește întruchiparea oarecum în mitul lui Heracles, în povestea luptei lui împotriva Hipolitei, fiica zeului Ares. A noua pedeapsă pentru Heracles a fost aceea de a aduce cingătoarea Hipolitei. A plecat deci spre țara amazoanelor

1. C.G. Jung, *Relația dintre Eu și înconștient*.

și a cerut ultimativ cingătoarea, însemnul seminției. Hipolita ar fi fost dispusă să îi cedeze fără ezitare simbolul puterii ei, dar Hera, ostilă lui Heracles, s-a împotrivit unei victorii ușoare. Întruchipată în amazoană, ea le-a îndemnat pe luptătoare să se năpustească asupra eroului. Furios, Heracles o ucide pe regina care nu și-a respectat cuvântul.

Dacă descifrăm mesajul acestui mit prin prisma femininului, vedem că ne vorbește despre o femeie foarte bărbătoasă, hotărâtă să se unească cu Animus în sens pozitiv. Regina este aici purtătoarea conștiinței, iar poporul ei simbolizează natura multilaterală a firii ei. Dar această femeie nu reprezintă încă personalitatea unificată, nu cunoaște importante puteri ale ei. Desigur ea a fost de bună credință când a vrut să renunțe benevol la simbolurile puterii ei pentru a se dedica polului ei opus. Dar ea a subestimat puterea și încăpățănarea părților ei încă neintegrate în întregul ființei sale care – răzvrătite de o forță arhetipică – i-au zădărnicit intențiile. Același lucru este valabil și pentru Ulise, a cărui întoarcere acasă se împotmolește mereu din cauza celorlalți – partea lui încă neintegrată – până când de unul singur, deci după ce și le-a însușit – poate ajunge în patrie (vezi și capitolul Luna – *Pericole perfide*). Ulise a avut la dispoziție trei încercări, Hipolita una singură.

Interesant este cum miturile ne arată că fapta măreață poate fi realizată numai de cel care se găsește în relație vie cu celălalt sex. Cât de importantă este această permanentă legătură observăm la Ulise, care, fără Circe, ar fi fost pierdut, dar și la Perseus și Atena, Tezeu și Ariadna, Dante și Beatrice, Inanna și Ninsubur și mulți alții. Disputa dintre bărbat și femeie este catalizatorul autocunoașterii și autodezvoltării fiecăruia. Poate că înseamnă chiar și că iubirea noastră are mai puțin rolul de a ne face să ne simțim în al șaptelea cer, ci mai mult este cadrul unor pași importanți pe calea dezvoltării¹. Același lucru este valabil pentru relația dintre bărbat și femeie sau adult și copil. În fiecare caz din imaginile arhetipice rezultă că respingerea controversii bărbat / femeie (Sunt sătul de veșnica dispută bărbați/ femei!) este similară cu stagnarea, cu impasul și decăderea și nu conduce categoric spre maturizarea propriu zisă și îndeplinirea misiunii în viață.

La finalul drumului masculin de conștientizare se află desăvârșirea supremă: autocunoașterea (Eremitul). Să știm cine suntem într-adevăr: acesta este scopul primei jumătăți a călătoriei (și premisa obligatorie pentru cealaltă jumătate). Nu mai trebuie cucerite înălțimi; Roata destinului aduce o schimbare esențială, care

1. Vezi Hajo Banzhaf și Brigitte Theler, *Tu ești tot ce ți lipsește mie*.

deschide calea spre interior, spre bunul cel mai greu de dobândit. Când conștiința trufașă și sigură de sine respinge această schimbare, ea pare să semene cu un Soare care ar refuza să apună și s-ar deplasa în continuare spre vest. Foarte repede el va pierde orice legătură cu Pământul și ar pieri în infinit. La fel de pierduți de pământesc și fără nicio legătură ni se par cei care au o gândire elitistă și distantă. Ea sună foarte inteligent, dar este abstractă și fără viață. Se vede că ei nu au operat schimbarea și au rămas unilaterali. Le lipsește profunzimea dionysiacă, care relevă ceea ce doresc să înfăptuiască, nu au senzorialitatea ce poate fi dezvoltată numai prin întoarcerea spre interior, nu au pasiunea întruchipată de această carte. Au pierdut schimbarea de direcție și cred că vechile reguli mai sunt valabile. În adevăratul sens al cuvântului, ei ar trebui să reușească să se îndrepte spre sine. Aceasta este tema cărții următoare.

Cuvinte cheie	Cartea – Puterea
arhetip	îmblânzirea animalului
misiune	trăirea vieții cu adevărat, curaj și angajament
scop	poftă de viață, pasiune sfântă, întâlnirea cu propriile instincte și cu salvătăciunea interioară
risc	semeție, duritate, brutalitate
stare de spirit	a se simți în plină forță, a se angaja cu bucurie și – dacă este nevoie – a scoate și ghiarele

Spânzuratul.

Spânzuratul. *Marea criză*

Spânzuratul este adânc înrădăcinat în majoritatea oamenilor. Aproape toată lumea, când ia cartea, o răsucește în sus și în jos până își dă seama cum trebuie să o țină în mână. Caracteristic tuturor cărților clasice de tarot este că în toate Spânzuratul apare atârnat de picioare, cu capul în jos. Era pedeapsa condamnaților din Evul Mediu. Într-o anumită măsură aici este vorba de trădare: trădarea cauzei proprii, față de sine. Spânzuratul arată impasul în care ne aflăm sau capcana în care am căzut pentru că am mers pe un drum greșit. Transpus în planul călătoriei eroului, aceasta înseamnă că el a fost expulzat din călătoria pe timp de zi. El a refuzat că înceapă călătoria pe timpul nopții și de aceea soarta îl obligă să facă drumul înapoi.

Simbolurile aflate pe această carte arată în ce constă problema reală. Împreună cu picioarele, Spânzuratul formează o cruce, iar poziția mâinilor corespunde unui triunghi. Deci crucea, ca și pătratul, precum și cifra corespunzătoare celor două – patru – sunt cuprinse atât în simbolistica de față, ca și în arta occidentală asemeni vârstei pentru circuitul pământean. Triunghiul, cifra trei, în-

Spânzuratul
 Spânzuratul și întoarcerea lui spre Lume.
 Din 12 devine 21, din starea de repaos mișcare,
 dintr-o lume răsturnată, una normală.

truchipează circuitul ceresc. De aceea poziția Spânzuratului întruchipează lumea inversată, cea în care se află atârnat: o lume în care Cerescul este jos, iar Pământescul este sus. Cu alte cuvinte: inițialul, esențialul, simbolul sunt îngropate sub pământ și de aceea omul este prins în această poziție. Când întâlnim pe cineva aflat într-o asemenea situație cumplită, suntem înclinați să îi dăm un sfat bun și anume acela de a reveni la poziția normală. El s-ar afla atunci în lumea reală. Pentru a urma acest proces de întoarcere, el trebuie să mai parcurgă un drum după cum reiese și din această ultimă carte a Marii Arcane.

Dacă inversăm cifra 12, cea a Spânzuratului, obținem 21. Despre cartea cu acest număr știm că ea se află la sfârșitul călătoriei eroului pentru regăsirea paradisului și la un alt nivel pentru unitatea dobândită. Dacă vom compara între ele cele două cărți, apare figura de pe cea cu numărul 21 și anume inversul Spânzuratului. Aici picioarele încrucișate sunt în jos, iar poziția cu brațele deschise sugerează un triumf. A fost găsită calea spre lumea normală.

După cum vom vedea, Spânzuratul întruchipează și lipsa de putere în fața Morții – cartea următoare – și mereu necesara luptă cu soarta cea implacabilă. Cât timp nu vom privi lucrurile în față, ci le vom evita, vom rămâne în poziția Spânzuratului și, mai

devreme sau mai târziu, vom deveni un mort (încă viu), în timp ce calea inițierii pe care trebuie să ne îndreptăm de aici înainte, dar și cu ajutorul experienței cărților următoare, ne transformă într-un om viu cu adevărat, care conviețuiește cu moartea. Nimeni nu este liber, a spus Martin Luther King, atât timp, cât se teme de moarte.

Spânzuratul reprezintă toate crizele care ne forțează să dăm înapoi, între ele și criza de la mijlocul vieții – *Midlife-Crisis*. Asemenea americanisme ne-ar putea face să credem că este vorba de descoperiri ale secolului al XX-lea. Eroare. Criza de la mijlocul vieții este cunoscută din timpurile străvechi. Cu ea începe de fapt și *Divina Comedie* a lui Dante:

*Aflat la mijlocul vieții, am ajuns într-o pădure întunecată unde m-am rătăcit*¹: Acesta este începutul călătoriei pe timp de noapte, atât de plastic ilustrată.

Nici nu poate exista o descriere mai bună a semnificației acestei cărți. Când credeam că totul este în ordine și că ținem totul în mână, vedem că realitatea e cu totul alta! La fel încep aproape toate elegiile. De fapt nouă ni s-a părut că suntem stăpâni pe situație. Aceasta nu a fost nici situația reală a prezentului, nici cea a viitorului. Concret nu putem stăpâni decât trecutul și numeroasele precepte pe care ni le-am format despre realitate și viitor și în care credem. Spre nemulțumirea noastră, viața își ia mereu libertatea de a decurge cu totul altfel, decât ne-am aștepta noi sau după cum prevăzusem noi atât de minuțios. Această indignare profundă pe care o trăim și cât de neașteptat este totul! C.G. Jung a arătat în context că chiar oameni culti și inteligenți nu știu nimic despre aceste modificări psihice care intervin la mijlocul vieții și că mulți încep cea de a doua jumătate a vieții nepregătiți. Mai spunea că ar trebui să existe „școli” și pentru cei de patruzeci de ani! În vremurile trecute acestea nu erau necesare pentru că pe atunci religiile mai erau suficient de puternice pentru a oferi ajutor la orice vârstă.

Aceasta nu trebuie să însemne că semnificația acestei cărți ar trebui redusă la *Midlife-crisis*. Ea întruchipează toate crizele prin care trecem, care ne pun la încercare răbdarea și impun o schimbare sau o modificare a direcției. Cu atât mai puțin trebuie să fim tentați să credem că aceste crize pot fi privite cu superficialitate sau pot fi evitate printr-un comportament exemplar. „Cine se află pe drumul spre desăvârșire – spunea C. G. Jung ca și cum ar fi descris această carte – nu poate ignora încordarea pe care o presupune crucificarea. Deoarece el se va încrucișa inevitabil în primul rând cu ceea ce nu ar dori să fie (Umbra), în al doilea rând cu ceea ce nu

1. Dante, *Divina comedie, (Infernul)*, Casa Școalelor 1994.

Dante rătăcit prin pădure. Începutul *Divinei comedii*.
Gravură în lemn de Gustave Doré.

este el, cu celălalt (realitatea individuală a lui Tu, persoana a doua de lângă tine) și în al treilea rând cu ceea ce este Non-Eul său psihic, respectiv inconștientul colectiv¹. Ceva mai jos adaugă: „Întâlnirea cu inconștientul colectiv este una predestinată, despre care omul nu bănuiește nimic, până când ea nu are loc”¹.

Deseori această criză este declanșată de o teamă ancestrală, pe care Karlfried conte Dürkheim o descrie ca o triplă suferință a tuturor oamenilor: teama de distrugere (moartea sau ruinarea), teama de singurătate sau teama de a cădea pradă disperării din cauza întrebării privind sensul vieții. Ultima teamă este cea mai cumplită, deoarece numai puțini sunt cei care așteaptă să și-o pună. Sentimentului sensului existenței ne face să trecem mai bine peste

1. C.G. Jung: *Psihologia transferului*.

crize grele, în schimb unele ușoare pot fi percepute ca de nesuportat dacă ele ne apar absurde și fără sens.

Tocmai aici, la sfârșitul celei de a doua treimi, când se pune iar problema dezvoltării Eului, intervine marea criză existențială. Când totul părea să meargă atât de bine, am dobândit un Eu sănătos și am atins toate țelurile importante: mașină, locuință, succes, un cont substanțial în bancă, un soț minunat sau o soție bună, o familie fericită; ne bucurăm de prestigiu, ne simțim importanți și utili; cel puțin așa credem noi; poate că chiar ne-am atins visul vieții „pe insula noastră” și am crezut cu adevărat că putem „coborî”. Și dintr-odată constatăm cu groază că este cu totul altfel, că ne aflăm într-un vârtej și trebuie să continuăm. Observăm brusc cât de anost este totul. Încercăm să ne amăgim și să folosim doze mai mari ale vechilor remedii, deși vedem că nimic nu ne este de folos. Acum, când am putea spune că avem de toate, realizăm că suntem singuri și că nu ne mai așteaptă decât moartea. Cumplit! Și problema devine tot mai dificilă deoarece continuăm să credem că la noile întrebări putem veni cu răspunsuri vechi, verificate. „Nu putem trăi după amiaza vieții cum am făcut în dimineața ei – scrie C. G. Jung – deoarece ceea ce a fost mult dimineață devine puțin după masa și ceea ce a fost adevărat dimineața nu mai corespunde după amiaza”¹.

Psihologul Ken Wilber, care a cercetat și el mobilul crizei din această perioadă a vieții, notează: „Ne-am identificat cu corpul, spiritul, personalitatea noastră și ne-am închipuit că acestea reprezintă ‘Sinele’ nostru real și continuăm să trăim încercând să le apărăm, să le păstrăm, să le prelungim, ceea ce este doar o iluzie”². El mai arată însă și câtă valoare au aceste crize: „Spre deosebire de părerea majorității specialiștilor, această nemulțumire chinuitoare legată de viață nu este un semn de ‘maladie spirituală’ și nici o explicație a neadaptării sociale, nici un defect de caracter. Aici rezidă nucleul unei inteligențe ce trebuie educate, al unei inteligențe speciale, care de obicei se află îngropată sub apăsarea ipocriziei sociale”³. Suferința îl va ajuta să învingă, de aceea ea nu trebuie evitată, disprețuită nici îngrădită. De asemenea nici suferința nu trebuie glorificată, dramatizată sau să ne cramponăm de ea; trebuie să o considerăm o cale spre cunoaștere. Având în vedere că asemenea situații ne iau pe nepregătite, deci ne aflăm pe piciorul stâng, partea inconștientului și Spânzuratul atârnă în cărțile vechi de tarot tot de piciorul stâng. Abia Waite a modificat simbolurile

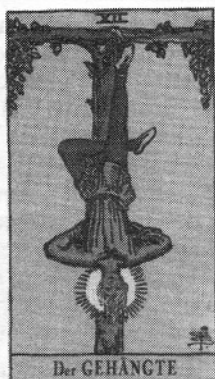
1. C. G. Jung: *Un prag al vieții*.

2. Ken Wilber: *Căile spre sine*.

3. Ken Wilber, *Op. cit.*

Spânzuratul în tarotul din Marsilia atârnă de piciorul stâng.

Spânzuratul din Rider-Tarot atârnă de piciorul drept.

Stăpâna – dezvoltarea creșterii în deplinătate spre exterior.

Spânzuratul – Formarea rădăcinilor și creșterea în profunzime.

ca să arate că există suficiente motive ca această parte să fie considerată cea conștientă (cea dreaptă a corpului).

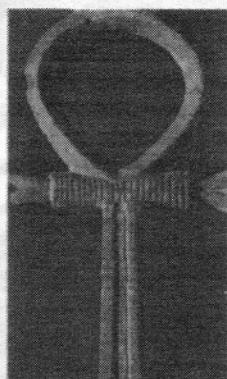
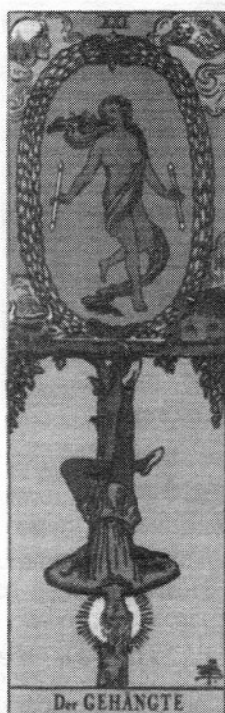
Spânzuratul înseamnă întotdeauna că am ajuns la capătul unui drum și trebuie să schimbăm direcția, că am făcut ceva greșit și trebuie să gândim altfel, că ceva este în impas deoarece am omis un lucru important. Întotdeauna este nevoie să fim gata să regândim totul, să avem răbdare, deseori multă răbdare. Cartea aceasta este interpretată deseori și ca victimă, deoarece criza pe care o reprezintă înseamnă să renunțăm la ceea ce sperăm, la perspectiva cu care ne

obișnuiserăm pentru ca viața să meargă mai departe. Din acest punct de vedere modificarea de poziție adusă de Waite nu ne recomandă să nu așteptăm nimic până ce soarta nu ne constrânge să schimbăm direcția, ci, dimpotrivă, să privim totul cu luciditate pentru ca această poziție inversată să ne permită să judecăm și să vedem cu mintea, descoperind lucruri importante. De aceea capul Spânzuratului are aură sfântă, un semn că din această poziție a văzut lumina. Formarea de rădăcini și creșterea în profunzime sunt țelurile acestei cărți: o interpretare pe care o are ca o completare la Stăpână, cu care este legată de suma cifrei numărului și care, la rândul ei, reprezintă creșterea în exterior.

Într-un plan mai profund, această carte înfățișează un om, care se transformă benevol în victimă. Crucea în formă de T este o aluzie la litera grecească T-Tau, la cea care corespunde în ebraică - Thau (ת), cu care se aseamănă configurația cărții în tarotul din Marsilia. În vremurile biblice, litera ebraică mai era la fel cu cea grecească și era un însemn al țelului ales. Era Semnul lui Cain, care, spre deosebire de credința populară, nu era unul de rușine, ci unul care arăta că Dumnezeu l-a ținut sub paza Sa (Geneza, 4,15). La israeliți până în vremea judecătorilor, el era tatuat pe fruntea membrilor tribului ca un însemn al castei, din rândul căreia se alegea regele sfânt, care, în finalul domniei sale, se sacrifică pentru poporul său.

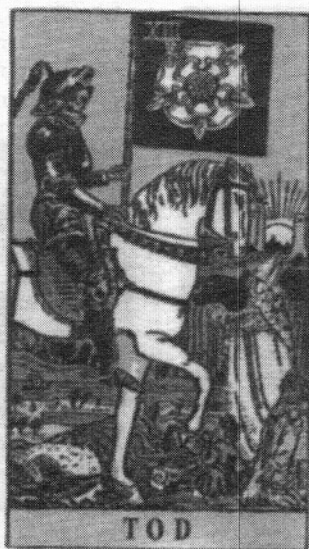
A ajunge de la Spânzurat (XII) la Lume (XXI) și a uni acești doi poli: aceasta este marea îndatorire a noastră. Legați de crucea pământeană (Spânzuratul) simțim o năzuință profundă spre paradis (Lumea). Ceva din noi preia chemarea către Sine, pe care Eul nostru dorește să o atingă spre Întreg, iar, la cel mai înalt nivel, spre Întregul desăvârșit. Rămâne o problemă deschisă dacă omul dă curs acestei chemări, dacă deschide această poartă spre inițiere. Și chiar dacă o face nu există nicio garanție că a atins țelul. Este liber să se „spânzure! În continuare de bună voie“. Această etapă obligatorie în timpul călătoriei se sfârșește cu cartea Moartea. Sigur este că cu toții vom ajunge acolo. Dacă drumul se oprește acolo sau conduce mai departe spre cele mai înalte culmi, aceasta depinde de fiecare. Deoarece Sinele, care trebuie atins ca scop al vieții, nu este – după cum accentuează Emma Jung – finit, ci doar o posibilitate existentă în noi și poate deveni evident numai în cadrul unui proces anume. Nu există însă nicio garanție că în cadrul procesului vieții firești, biologice, Sinele se va finaliza. Se pare că există multe vieți în care el nu apare¹.

1. Erama Jung și Marie-Loiuse von Franz: *Legenda Graalului din perspectivă psihologică*.

Combinate între ele, cărțile 12 și 21, Spânzuratul și Lumea, dau Crucea cu ansă, vechiul simbol egiptean, format dintr-un cerc și o cruce. Egiptenii au văzut semnul vieții unind simbolurile pentru feminin și masculin.

Cuvinte cheie	Cartea - Spânzuratul
arhetip	verificarea
misiune	schimbarea direcției, disponibilitatea de a face sacrificii
scop	creștere în profunzime
risc	a se lăsa spânzurat, a se învârti mereu în cerc
stare de spirit	a se menține într-un cerc vicios sau greșit, criză vitală, a-și sta singur în cale, măcinare, descurajare, punerea răbdării la încercare.

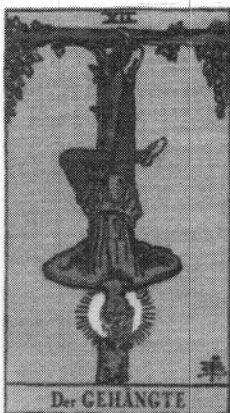
Moartea.

Moartea. Coborârea în lumea de apoi

Maestrul își avertizează elevul, pe cale să moară, pe care îl inițiază în tainele credinței Zen: „Moartea este o experiență interesantă, dar frica va strica această experiență”¹. Același lucru este valabil pentru Moarte, una din cele mai temute cărți de tarot – dar și cel mai puțin înțeleasă. Ea simbolizează despărțirea firească pentru o putere care s-a secătuit și trebuie să se regenereze. În fiecare caz, această carte înseamnă o fază care se încheie și arată că a venit momentul să se spună ‘Adio’. Din ea nu rezultă dacă acest sfârșit provoacă teamă sau dacă el a fost așteptat de multă vreme.

Oamenii privesc sau merg pe stânga în această carte. Stânga: este vestul, apusul Soarelui, întunericul, sfârșitul, noaptea. Moartea însăși călărește spre dreapta, spre est, spre o nouă dimineață. Aceasta este și direcția vântului și direcția în care merge corabia mortuară a faraonului, ce poate fi văzută alunecând pe apele râului. Acolo, la răsărit, nemuritorul Soare apare din spatele turnurilor simple, care anunță Ierusalimul ceresc, pe care îl vom reîntâlni în

1. Janwilles van de Wetering, *Koan*.

Spânzuratul.

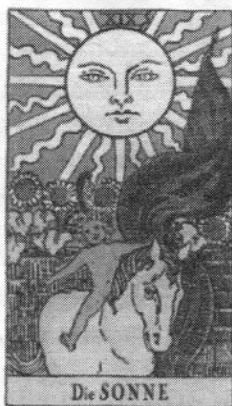
Moartea

Fără o soluție adecvată, ne vedem mereu
întorși în situația Spânzuratului.

cartea cu numărul XVIII. Cartea semnifică, prin această direcție de deplasare, că noi, oamenii, vedem numai negru în asemenea faze și avem în fața ochilor doar prăbușirea, sfârșitul, nimicul absolut, în timp ce adevăratul sens al acestei experiențe este pentru noi un profund proces de transformare, ce conduce spre o nouă dimineață, spre o viață nouă.

Această semnificație nu trebuie să ne facă să credem că această carte, Moartea, aparent complet explicată, se interpretează ca un început nou; astfel noaptea este prea repede trecută cu vederea și ea înseamnă timpul care se scurge între seară și dimineață. Moartea înseamnă despărțire și stingere. Și numai după ce această despărțire a avut loc, când ceea ce era îmbătrânit a dispărut cu totul, există premisele schimbării. Ceea ce înseamnă la propriu despărțire aflăm de la Hermann Weidener¹; el ne cere să ne întrebăm permanent dacă am realizat ceea ce ni se cerea într-un anumit loc, înainte să plecăm mai departe de acolo. Numai având conștiința acestei împliniri putem continua drumul cu demnitate. Dacă am rămas datori cu ceva, continuarea drumului este doar un refugiu. În loc să mergem drept, noi ne plimbăm dintr-un spațiu într-altul, sperând mereu să găsim acolo ceva mai bun, mai îmbucurător. Deschidem brusc ușile fiecăruia, fără să închidem vreuna și fără să ne punem întrebarea ce sens are ceea ce facem. Suntem într-o continuă fugă,

1. Hermann Weidener, *Zei din noi*.

Moartea Soarele
Cei doi poli ai „Morții și Devenirii“.

fără să ne luăm rămas bun de la ceva și această fugă are în ea un blestem. În acest moment deviza care ni se impune este: să părăsim într-adevăr ceea ce trebuie ca o premisă esențială pentru a putea începe ceva cu adevărat nou. A părăsi ceva cu adevărat înseamnă să ne despărțim conștienți de ceva. Salvarea cu ajutorul căreia ieșim din impasul cărții precedente, Spânzuratul, este să ne scăpăm de ceea ce este vechi, dar fără a trage deja cu ochiul la ce este nou. Fără o despărțire reală nu este posibilă o transformare efectivă. În loc să facem ceva, noi revenim mereu la ceea ce a fost, la situația în care se află Spânzuratul și pendulăm între aceste două cărți.

Situația se poate foarte bine compara cu un disc zgâriat, care scârție de fiecare dată și în același loc. De câte ori simțim în viață „o asemenea zgârietură ca pe o placă de patefon“ și ne lovim mereu de aceeași experiență, trebuie să ne gândim că suntem în situația Spânzuratului și ne speriem de Moarte. Corespondențe tipice sunt situațiile când ne stăm singuri în cale, când evităm să facem pașii care trebuie ca să progresăm. Nu contează dacă facem acest lucru fiindcă nu ne credem în stare; de teamă să nu greșim sau să nu ne facem de râs, noi devenim propriul nostru dușman. Fie că Egoul nostru este prea slab, fie că suntem prea timizi; dar în fiecare din aceste cazuri – chiar și când suntem prea reținuți – ne considerăm prea importanți și ne blocăm. Iată ce scrie în *Tao te King*: „Cine stă numai în degetele de la picioare nu este sigur. Cine stă cu picioarele desfăcute, nu poate înainta. Cine vrea să

strălucească nu primește lumină. Cine vrea să fie ceva prin sine, nu strălucește. Cine se încununează de glorie, nu își desăvârșește lucrările. Cine se promovează singur, nu este recunoscut ca atare". De aceea, în acest moment, noi trebuie să ne depășim Eul și să învățăm să nu ne considerăm atât de importanți, să dăm Eul nostru deoparte și să eliberăm drumul spre progres.

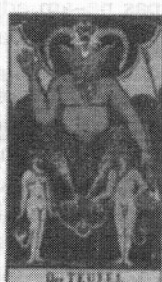
O asemenea „zgărietură pe disc” constituie motivul central al *Poveștii interminabile* minunata călătorie a lui Bastian Balthazar Bux. Este un băiețel mic, dolofan și stă pe acoperișul școlii citind *Povestea interminabilă*. Pe măsură ce citește este tot mai captivat de ea (Cu cât vom citi noi mai mult din cartea vieții noastre, cu atât o vom înțelege în profunzime). Dintr-odată povestea îi cere să devină participant, fiindcă altfel nu poate continua. Bastian nu are curajul să o facă și povestea revine, brusc, la început și este repovestită. De fiecare dată până în același punct, unde apare rolul său. În sfârșit se hotărăște și intră în lumea fanteziilor – așa se

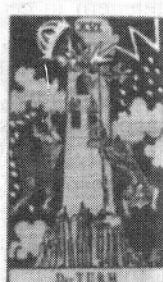
Moartea,

Cumpătarea,

Diavolul,

Turnul,

Steaua,

Luna,

Soarele

Coborârea în lumea de dincolo sau călătoria pe timpul nopții a eroului.

numește lumea de dincolo în nesfârșita poveste – acțiunea își poate continua cursul.

Cel care merge mereu în gol, asemeni unei roți, este o altă imagine elocventă pentru poziția Spânzuratului. Din bucuria de a trăi, de a se bucura de viață și din elanul cărții Puterea începem o acțiune, care, dintr-odată, devine un mers în gol fără sens (Spânzuratul). Nu înțelegem însă ce s-a întâmplat: care este motivul pentru care ceea ce ne-a făcut plăcere și ne-a dat energie se transformă deodată în zădărnici. În loc să căutăm o soluție potrivită, de pildă să lăsăm roata de o parte, încercăm ceea ce Paul Watzlawick denumea „mereu același lucru”¹, adică mărim viteza, alergăm și alergăm ca nebunii. Dacă, brusc, o forță exterioară oprește roata (Moartea) rămânem la început ca împietriți. Disperați, încercăm să mai punem roata în mișcare, până când o abandonăm cu mare greutate, ferm convinși că totul s-a pierdut. De la o oarecare distanță recunoaștem, poate, absurditatea celor petrecute și înțelegem în ce impas ne-am adus. Abia de la această distanță ne dăm seama că de fapt Moartea nu este soluția, ci o adevărată izbăvire pentru noi.

Spânzuratul mai poate fi comparat și cu fructul ce atârnă în copac; după ce s-a copt, el trebuie să cadă ca să poată apărea fructe noi, deci o nouă viață. Căderea lui este asemeni morții. Dacă refuză să se desprindă, rămâne în copac și se strică, fără a mai apărea o nouă viață. Dar nu poate împiedica sfârșitul; a devenit sterp.

Transpusă la om, această imagine arată că nimeni nu ne forțează să învățăm din crizele noastre. Dacă înțelegem Spânzuratul de pildă ca pe propria noastră *Midlife-crisis*, el poate însemna cea de a doua jumătate a vieții noastre. Cine nu găsește alt răspuns la această criză, decât văicăritul, suferința, acela este liber să trăiască în continuare la fel. În cazul său, Moartea înseamnă că într-o zi călătoria lui ia sfârșit și totodată și viața lui. Noi avem însă și posibilitatea să învățăm din aceste crize, să ne desprindem și să percepem Moartea ca o temă centrală în mijlocul vieții noastre, după care urmează esențialul. Acesta este motivul pentru care în tarot cartea care reprezintă Moartea înseamnă mijlocul călătoriei și nu sfârșitul ei. Ea este similară cu concepția despre lume a tuturor culturilor, de pildă a celților, despre ai căror druizi poetul roman Lukan spunea: „Dacă ceea ce voi cântați este adevărat, moartea înseamnă doar mijlocul unei existențe îndelungate”². Din această

1. Paul Watzlawick, *Partea rea a celei bune*.

2. Lancelot Lengyel, *Știința secretă a celților*.

Nut – zeița Cerului. Muzeul Egiptean, Cairo.

perspectivă trebuie înțeles și mesajul: „Dacă tu mori, înainte de a muri, nu vei muri, dacă mori“. Din această cauză înțelepții popoarelor au spus întotdeauna că întâlnirea și disputa cu moartea a fost tema centrală a vieții lor și au accentuat că omul moare și renaște și trebuie să renască pentru a putea recunoaște realitatea.

Ba, sufletul morților sub formă de pasăre, se desprinde de corpul celui mort. *Papirusul Ani*, Muzeul Britanic, Londra.

Când în *Biblie* se spune *Învăță-ne să ne numărăm bine zilele, ca să câpătăm o inimă înțeleaptă!* (*Psalmlui*, 90, 12) Ego-ul nostru ar prefera să interpreteze aceasta ca „Învăță-ne să devenim atât de înțelepți, încât să credem că nu va trebui să murim!”

Nu trebuie omis că transformările profunde au nevoie de timp. Aici este vorba de coborârea în lumea de dincolo. Revenirea la lumină, nașterea Noului are loc abia cu șase cărți mai târziu – cartea cu numărul XIX – Soarele. Aceste cărți corespund între ele ca și seara cu dimineța:

Pe ambele cărți vedem un cal de culoare albă. La Moarte este cel de al patrulea cal al Apocalipsei (6,8): *calul gălbui și cel care sta pe el se numea Moartea*. Soarele este pe un armăsar alb, calul regesc, călărit de eroul renăscut. Pe cartea Moartea, Soarele apune¹, în timp ce pe cartea Soarele, el strălucește cu putere. Pe cartea Moartea, avem de a face cu un schelet, pe cartea Soarele cu un copil. (Având în vedere această transformare, putem intui între cele două cărți o fântână a tinereții, altfel această întinerire nu ar putea fi explicată. O vom găsi pe cartea XVII). Copilul are o maramă de culoarea roșie a vieții, Moartea poartă steagul negru, al cărui trandafir alb, mistic, este simbolul vieții, un indiciu al renașterii vieții, adusă de ea. Pana de pe coiful Morții atârnă în jos, cea de pe capul copilului este bine înfiptă în sus. Toate acestea arată cât de mult se înrudesesc aceste două cărți și că ele reprezintă cei doi poli: moartea și devenirea. Ele arată coborârea în lumea de dincolo (Moartea) și revenirea la lumină (Soarele), iar între ele este călătoria pe timp de noapte.

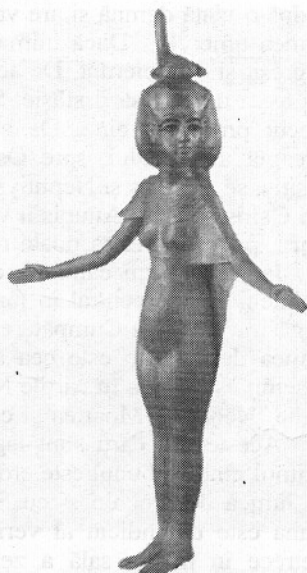
Cărțile cu numerele de la XIII la XVIII mai sunt numite și ale nopții. Ele au fie motive în culoarea negru ca de pildă Moartea, Diavolul și Turnul, fie simboluri ale nopții precum Luna și Steaua. La prima vedere, cartea Cumpătarea pare să fie aici nelalocul ei, în această companie întunecată. O vom cunoaște curând ca pe o forță imperios necesară în lumea de dincolo. Ea corespunde celui ce călăuzește spiritele și care este prezent în numeroase culturi. Și pentru că în cultura noastră conducătorii spiritelor sunt Îngerii, pe carte apare un înger.

Motivul călătoriei în lumea de dincolo, pe timpul nopții, este foarte cunoscut nu numai în tradițiile religioase ale popoarelor occidentale și orientale, el și coincide în punctele esențiale. Toate

1. Soarele care apune corespunde temei cărții. Alte comentarii vorbesc de soarele ce răsare. În favoarea lor este faptul că soarele se află pe partea estică, dar cartea nu semnifică o nouă dimineță. În orice caz, soarele se află la orizont, spre deosebire de punctul de mijloc al zilei din cartea Soarele.

aceste culturi văd moartea ca „o călătorie cu scopul de a redobândi esența nealterată a ființei noastre interioare, chiar dacă aceste călătorii au loc în cer sau în lumea umbrelor și se termină cu întruparea într-un corp nou; identic este și faptul că numai înțeleptul are conștiința morții și că este necesar să ne pregătim moral, spiritual și imaginativ pentru moarte – dacă dorim să murim cum trebuie”¹.

Pentru a vedea ce se întâmplă în călătoria pe timpul nopții, să aruncăm o privire la vechii egipteni, cei care ne-au dat cele mai impresionante imagini despre ceea ce citeau înțelepții lor în lumea umbrelor. Vedem, de pildă, cum se ridică sufletul din corpul celui săvârșit din viață. El se numește Ba și este întrupat ca o pasăre, care începe călătoria.

Zeița protectoare Selket. Muzeul Egiptean, Cairo.

Mortul se află în grija zeilor păzitori – zeița cerului Nut și zeița-scorpion Selket, în timp ce Anubis, cel cu cap de șacal sau Upaut cu cap de lup însoțesc pasărea Ba în drumul ei prin lumea umbrelor spre Maat, zeița egipteană a dreptății. În general Maat are pene de struț, un însemn al prezenței dreptății divine. În marea sală care îi poartă numele, Maat, are loc verificarea decisivă, Judecata de Apoi.

Vedem cum Anubis – și el conducător al sufletului morților – îl aduce în marea sală a zeiței Maat. Pe cântar se află în talerul din stânga un vas cu inima mortului, în cel drept o pană, simbolul zeiței Maat, simbolul incoruptibilității, al justiției absolute. Și pe vârful cântarului se poate recunoaște un simbol: Anubis citește ce arată acul cântarului și comunică aceasta scribului aflat în partea dreaptă. Este Thot, în formă de ibis, zeul egiptean al înțelepciunii, care apare aici ca cel ce consemnează ce se petrece în lumea de dincolo. Dacă inima mortului este la fel de grea ca pana, atunci acul cântarului se află în poziție perpendiculară, ceea ce înseamnă că cel dispărut

1. Carlo Zaleski, *Trăiri după moarte și viziuni din lumea de dincolo*.

a dus o viață demnă și are voie să ajungă la Osiris, care stăpânește lumea umbrelor. Dacă inima lui este mai ușoară sau mai grea, el a greșit și este pierdut. De aceea fiara așteaptă alături de cântar; ea va avea dreptul să îl sfășie. Scena aceasta ne arată un mort care a trecut proba cu bine. De aceea Horus îl conduce în jumătatea dreaptă a tabloului, spre Osiris; în spatele tronului pe care este Osiris, se află Isis și Nephtys, care îl salută. Va rămâne în imperiul lui Osiris până ce Anubis îi va insufla aerul prin ritualul deschiderii gurii, pentru ca el să poată reveni în lumea de afară.

Iată deci cum cântarul drept întruchiparea măsurării, preia la egipteni un loc central în lumea umbrelor. Corespondența în tarot o găsim în cartea Cumpătarea. Sala principală a acestei călătorii în lumea de dincolo este cea a zeiței Maat, zeița dreptății, al cărei însemn este pana. În cărțile Marilor Arcane numai trei figuri poartă pene: Nebunul, Moartea și copilul de pe cartea Soarele.

Aceste trei cărți sunt legate între ele la mai multe nivele. În primul rând Nebunul este eroul, care trebuie să coboare cu Moartea în lumea de dincolo și cu Soarele să vadă din nou lumina zilei. Pana este un indiciu al verificărilor ce corespund cu ceea ce se petrece în marea sală a zeiței Maat. O altă legătură a cărților Nebunul și Soarele rezidă în cele două figuri, care se aseamănă între ele și totuși sunt total diferite: copilărosul Nebun și înțeleptul Nebun, poarta naivității și cea a purității între care stă Moartea, ca o premisă inevitabilă a transformării esențiale. Într-un mod identic, naivul Soare se află pe cartea Nebunul, unde întâlnește Moartea (colorarea lui în negru ca la alchimiști) – polul său opus –, dar tocmai de aceea el poate să apară în nemuritorul său auriu pe cartea cu numărul XIX.

Tradiția noastră iudeo-creștină reține călătoria pe timpul nopții mai ales în povestea biblică a lui Iona, *înghițit de un pește mare* (Iona, 1-3).

La început, Iona primește de la Dumnezeu poruncă: *Scoală-te, du-te la Ninive, cetatea cea mare, și strigă împotriva ei* (aceasta înseamnă că va urma Judecata de Apoi). *Căci răutatea ei s-a suit până la Mine* (Iona, 1,2). Porunca primită de el corespunde cu cartea Roata Destinului. Ce a făcut Iona? Ceea ce facem cu toții cu plăcere când ne aflăm pentru prima oară în fața unei probleme majore de viață. A ales fuga.

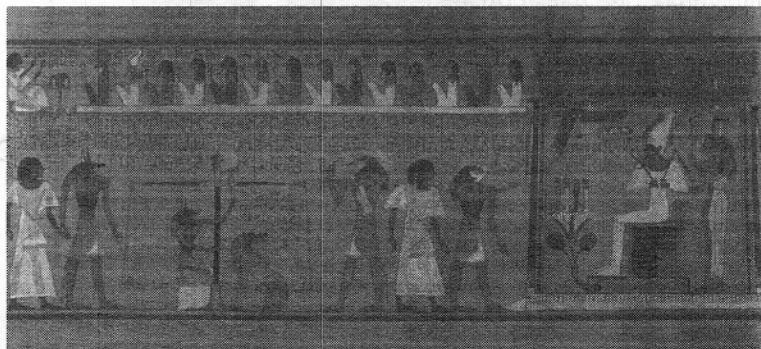
Fiecare din noi își închipuie că va face ceva deosebit, important și plăcut și își spune plin de speranță: „Dacă aș ști ce îmi este într-adevăr hărăzit să fac!” Mai ales că nouă ne place să credem că aceasta rezidă în forța și talentul nostru. Dar datoria este

întotdeauna aceea de a ne împlini și pentru aceasta trebuie să ne îngrijim și de polul nostru opus, bun sau rău, de partea noastră primitivă, inferioară, deseori greoaie și pe care am trecut-o cu vederea (vezi și capitolul despre Roata Destinului). Când ne vedem confrunțați cu ea, suntem revoltați și o respingem: „Totul, numai asta nu!” Aproape că s-ar putea spune că ori de câte ori spunem „Totul, numai asta nu!” ne aflăm aproape sigur în mozaicul menirii noastre în viață.

Tot astfel gândește și Iona: „Eu? Să mă duc la Ninive? Nicio-dată! Nu am înnebunit! Mă vor omorî cu siguranță! Totul, numai asta nu!” În loc să facă ce i s-a cerut, s-a urcat într-o corabie ca să meargă exact în direcția opusă, spre Grecia. Un asemenea refuz de a urma porunca cerească a fost numit de greci (Hybris), respectiv semeție, trufie obraznică. După cum am văzut la cartea cu numărul XI, o asemenea impertinență întâlnim la cartea Puterea. În concepția grecilor, acesta este păcatul cel mai sever pedepsit de zei. Nici la Iona el nu se lasă mult așteptat

Maat, zeița dreptății. *Papirusul Hunefer*, Muzeul Britanic, Londra.

Cântărirea inimii în marea sală a zeiței Maat.

- sub forma Spânzuratului. Există oare altă cursă fără scăpare în afară de un vas pe care să se scufunde? De aceea exact așa au decurs lucrurile. Disperați și îngroziți, corăbierii trag la sorti ca să afle cine poartă vina de nenorocirea ce s-a abătut asupra lor. Sortii îl indică pe Iona; el recunoaște, cu căință și își asumă vina. Fiindcă nu a îndeplinit porunca Domnului, este gata să moară, deci, după o anumită ezitare, corăbierii îl aruncă în mare. Dar, în loc să fie înghițit de valuri, cum se așteptau ei, Iona a fost înghițit de un pește mare, în a cărui burtă a stat trei zile și trei nopți (o călătorie tipică pe marea noptii). După aceea a fost scuipat de pește pe pământ. Abia acum Iona a fost gata să ducă la bun sfârșit porunca Domnului și să își îndeplinească misiunea vieții.

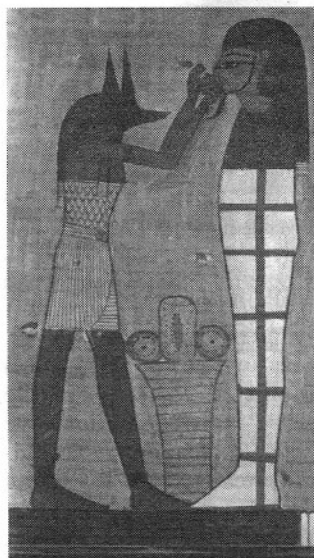
Pe baza cărților de tarot povestea se poate relua cu ușurință. Având în vedere că *Biblia* redă numai rugăciunea spusă de Iona în burta peștelui și nu ce a trăit el acolo, nu se găsesc corespondențe cu cărțile XIV până la XVIII.

Odată cu cartea cu numărul XIII am terminat cea de a doua treime din drumul parcurs; a fost vorba de dezvoltarea și depășirea Ego-ului, de supunerea lui față de ceva superior. „Oricând personalitatea intră în conflict cu procesul intern de creștere, ea suferă o crucificare“ constată Marie Louise von Franz ca și cum l-ar descrie pe Spânzurat. Încăpățânarea personalității conștiente trebuie să moară și să se supună procesului creșterii interne¹. De aceea această oprire înseamnă depășirea Eului, am putea spune a Egocidului - nu a suicidului: Spânzuratul ne-a ajutat să fim pregătiți pentru ea. De aici nu trebuie conchis cu repeziciune că forțele Eului nu vor mai avea de jucat niciun rol pe viitor. În sens pozitiv, ele se pun în slujba Sinelui, imaginea Întregului. Dar ele pot să se reunească din nou sub forma setei de putere și să primejduiască un viitor proces de transformare.

Cărțile de tarot fac o legătură între Stăpân și Moarte prin suma cifrelor și indică astfel influența reciprocă între aceste două principii. În timp ce Stăpânul construiește structuri și zidurile de temelie ale Eului, mai departe se pune problema dizolvării și depășirii lor. Eul pune mereu granițe, granițe între Eu și Non-eu, între Eu și umbră, între spirit și corp, între Dumnezeu și om, între bine și rău, etc. În acest loc noi trebuie sau cel puțin ar trebui să recunoaștem - întotdeauna - cât de false sunt granițele în sine. Inițial ele au avut valoarea lor, au fost justificate pentru că au contribuit la construcția Eului, care trebuie să se delimiteze. Și cu toate acestea orice delimitări sunt false și tiranice². De aceea ele nu au voie să fie

1. Marie Louise von Franz, *Umbra și răul în basme*.

2. Ken Wilber, *No boundaries* - niciun fel de granițe.

Anubis procedând la ritualul deschiderii gurii. Pictură pe un mormânt din Teba.

trainice. Ori de câte ori ajungem în acest punct al călătoriei, trebuie să trecem și să desființăm granițe pentru a face loc următoarei experiențe, mai ample. Acesta este unul din sacrificiile cu care ne macină Spânzuratul, până suntem dispuși să cedăm.

Ambele cărți mai au încă o legătură între ele. În acest punct al călătoriei am atins limita a ceea ce putem noi face (Stăpân = a face și putere). Mai departe nimic nu poate fi obținut prin forță. La fel este și cu starea de adormire, pe care o putem crea sau ne putem forța să o avem, o putem supraveghea la alții sau la noi. Toate acestea sunt exerciții de control ale Eului, care în acest punct sunt sortite eșecului. De aci încolo putem doar crea premisele artei de a ne lăsa purtați de evenimente – ca în cazul somnului – să avem încredere să alunecăm în cealaltă stare.

Din vremurile străvechi omul se teme de tot ce e potrivnic vieții și idolatrizează tot ce creează viață. Thanatos, Moartea și Eros ca forță a vieții sunt reprezentanții celor

Nebunul

Moartea

Soarele

Trei cărți, legate între ele de prezența unei pene.

Iona, înghițit de peștele cel mare. Un motiv tipic al călătoriei pe timp de noapte. Giotto, Capella degli Scrovegni all'Arena, Padova.

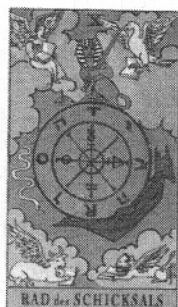
doi poli în mitologia grecească. Dintotdeauna magia a încercat să gonească moartea și să atragă polul vieții. Și astăzi facem același lucru deoarece evităm sau tabuizăm discuțiile despre moarte, în timp ce preamărim oriunde viața: la televizor sau în filme, în reclame sau mania de a consuma, în cultul corpului și venerarea veșnică a tinereții. În cărțile Marilor Arcane cei doi poli se găsesc în cărțile Puterea¹ și Moartea, între ele se află Spânzuratul, dacă lăsam cartea Puterea pe vechiul ei loc XI.

Omul este crucificat (Spânzuratul) între polul morții (Moartea) și polul vieții (Puterea). Odată cu creșterea vârstei, Eul devine din ce în ce mai conștient de efemeritatea sa și de inevitabila sa moarte. Disperat, încearcă mereu să conjure polul vieții

să îl distragă de la destinul său implacabil. Fiecare este pentru sine o cauză demnă de deplâns spunea Elias Canetti și adăuga că fiecare este ferm convins că el nu ar trebui să moară.

Prin diverse metode – sport, sexualitate și plăceri de orice fel – încercăm să ne dovedim că mai suntem tineri și evităm – pe cât putem – să ne îndreptăm privirea spre cealaltă direcție, spre neant, spre acel perete negru, de care Egoul este atât de îngrozit. Poate că un sfat dat cu bună intenție îl încurajează pe om să mențină această atitudine. Există și terapii psihice scurte care vrăjesc pacienții cu asemenea soluții înșelătoare. Ele se mândresc afișând succesele obținute și subliniază aparenta lor superioritate în com-

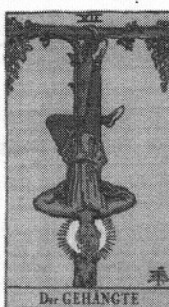
1. Eros. Aici este pus pe același plan cu cartea Puterea și nu cu Îndrăgostii; el trebuie înțeles sub forma lui ancestrală de putere izvorătoare, după cum apare descris în cele mai vechi tradiții grecești: zeul creației. Abia după multe secole el va fi degradat doar la aruncarea săgeților iubirii.

Roata destinului:
porunca lui Dumnezeu.

Puterea:
semeție.

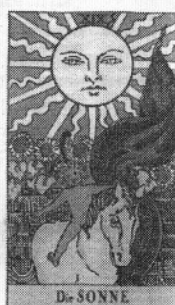
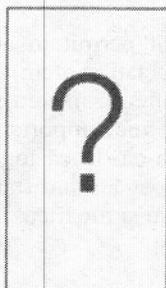
Spânzuratul:
corabie răătăcită
pe mare agitată.

Moartea:
aruncarea peste
bordul corabiei.

Cumpătarea:
pavăză și îndrumare?

Soarele:
revenirea
la țarm.

parație cu metodele terapeutice, cu o durată mai îndelungată, dar mai profunde și transpersonale. Multe din aceste procedee rapide îi conving pe cei deprimați să facă ceva deosebit, iar când o asemenea scânteie se aprinde, atunci omul se simte o perioadă mai bine. Dar, după cum arată cărțile de tarot, drumul Spânzuratului spre Putere este unul retrograd. De aceea el are nevoie pentru invocarea polului vieții de o doză tot mai mare de forță, deoarece certitudinea morții bate tot mai puternic la ușa conștiinței. Mai devreme sau mai târziu, viața ne obligă să ne îndreptăm spre cealaltă direcție, spre moarte și să închidem ochii la tot ce este trecător.

Nu are importanță cât de înțelepte sau cuprinzătoare sunt concepțiile noastre despre moarte. Decisiv este numai cum ne

Stăpânul: construirea de structuri.

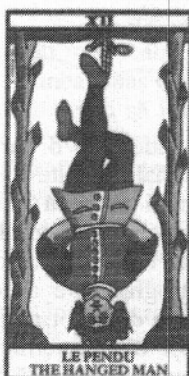
Moartea: Sfârșitul structurii.

apropiem de ea, cât de mult permitem acestei experiențe să ne devină familiară și cât de afectați suntem de ea.

Precum o catedrală rămâne un muzeu searbăd cât timp doar o privim, tot așa nu vom simți nici importanța Morții dacă ne vom rezuma doar să ne gândim la ea. Dacă îngenunchiem, din privitor ne transformăm în cel ce se roagă, din distant în implicat. În același moment muzeul devine templu și moartea, rece și dușmană, o trăire sfântă.

Forța

Spânzuratul

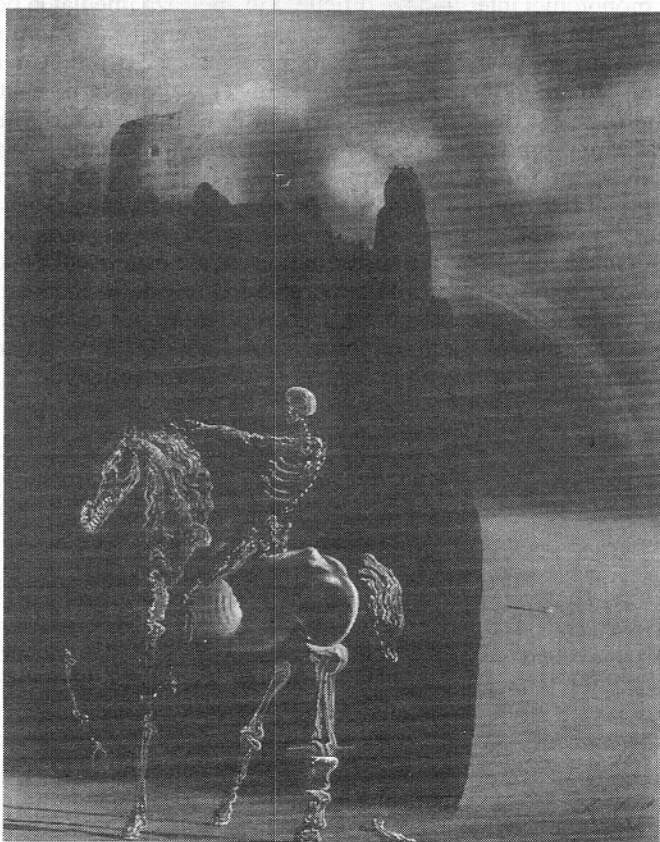

Moartea

Eros (Puterea XI) și Thanatos (Moartea XIII), polul vieții și polul morții între care omul se află crucificat (Spânzuratul XII).

Cu cât îngenunchierea este mai pioasă, cu atât va fi mai bogată experiența câștigată; pe de o parte deoarece în apropierea Morții crește venerația pentru viață, pe de altă parte fiindcă Moartea, adevărata inițiere, este unica poartă spre adevărata taină. Tot ce a fost calificat astfel pe drumul parcurs, a reprezentat, prin comparație, doar niște fleacuri tănuite.

Cu cât vom privi cu mai multă teamă și spaimă, cu atât pendularea noastră va fi mai furtunoasă între bună și rea dispoziție. În forma lui extremă, acest refuz creează simptome depresive. Cu cât implorăm mai disperat polul vieții (Puterea), cu atât mai

Moartea indică direcția. Salvador Dalí, © Demart pro Arte B.V. & V.G. Bild/ Kunst, Bonn 1997.

cumplită va fi prăbușirea în prăpastia depresivă (Spânzuratul). Soluția o dă Moartea. Ea ne arată direcția cea bună.

În importanta sa operă despre evoluția omului, Ken Wilber evidențiază că numai prin intermediul lui Thanatos, polul morții, se petrec transformări reale, în timp ce Eros, polul vieții, aduce doar schimbări ce sunt în fond doar niște alternanțe. Wilber compară conștiința umană cu o casă cu mai multe etaje. Dacă Eul s-a instalat comod la un anumit etaj și s-a obișnuit cu priveliștea, vrea să rămână acolo și să nu se mai mute la niciun alt etaj. Dar dacă viața a început acolo searbădă, lipsită de conținut și tristă sau dacă din cauza monotoniei intervin faze dificile, Eul apelează imediat la polul vieții și înfăptuiește alternanța. Aceasta înseamnă că schimbăm aranjamentul mobilei, dar rămânem între aceleași pereți. Cu alte cuvinte, căutăm o nouă ocupație, ne facem alte relații, căutăm plăcutul în sex și distracții, ne lăsăm amețiți de cumpărături sau de altceva, care promite să fie atrăgător, fără a deveni periculoși pentru propriul nostru Eu. O transformare esențială nu se poate petrece decât prin polul morții, pe unde părăsim etajul la care rămăsese conștiința noastră. Numai acolo rezidă șansa de a pătrunde în inconștient. Prețul oricărei transformări esențiale este riscul de a ne prăbuși. Și tocmai aici se află și pericolul care este întruchipat de această carte și de această oprire. Deoarece în timpul călătoriei pe întuneric, pe calea inițierii ce începe acum nu există nicio garanție că poate avea loc și revenirea. Există o călăuză a sufletelor!

Cuvinte cheie	Cartea - Moartea
arhetip	moartea
misiune	despărțirea și coborârea în lumea de dincolo, a se desprinde, a închide ceva, a se rupe de ceva
scop	despărțirea, depășirea Eului, desființarea granițelor, transformarea profundă
risc	a părea mort de frică, a se prăbuși
stare de spirit	a trăi stingerea, secătuirea - căutarea liniștii și a regenerării, experiența despărțirii

Cumpătarea.

Cumpătarea. Călăuza sufletelor

Semnificația acestei cărți nu se poate dezlega dacă se încearcă înțelegerea ei după denumire. Deși cumpătarea face parte din virtuțile esențiale, cuvântul a fost golit de sens în limbajul actual, astfel că prin „modestie“ nu prea se mai înțelege ceva demn de respectat. Dar dacă recunoaștem în acest motiv imaginea unei compoziții bine făcute, vom descoperi adevărata semnificație a cărții.

S-au făcut numeroase speculații despre ce amestecă îngerul și dacă într-adevăr combină sau doar toarnă dintr-un vas într-altul. Ultima variantă ar însemna că energiile, care până acum s-au scurs în creșterea exterioară, vor fi direcționate de aici înainte spre creșterea interioară. aceasta este una din importante semnificații ale cărții. Mai important este însă să vedem în dozarea corectă expresia unei uniri reușite una din temele esențiale ale ultimei părți a călătoriei. După ce moartea a desființat granițele, pe care Eul fusese obligat să le ridice, de acum înainte se pune problema reunificării a ceea ce fusese despărțit anterior. Cartea mai exprimă măsura potrivită a unei subtilități, indispensabilă pentru a depăși

pericolele ce mișună pretutindeni pe parcursul călătoriei. Această recunoaștere clară a drumului de parcurs îl întruchiează pe îndrumătorul sufletelor, care pe cartea noastră apare ca un înger. În tradiția creștină el este Arhanghelul Mihail, ce a preluat această funcție. Ilustrații mai vechi îl includ într-un motiv ce amintește foarte mult de judecata din sala zeiței Maat. Un diavol încearcă să dezechilibreze cântarul, este alungat de Mihail, iar cântarul (omul) este readus pe linia cea bună.

În pofida culorilor deschise, cartea indică o supunere. Crinii sunt o cheie spre această interpretare. Potrivit tradiției grecești, ei cresc în lumea de dincolo, de aceea imperiul lui Hades a mai fost numit și cel al asfodelor (floare din aceeași familie cu crinul), floarea sacră a Infernului. Stânjenelul nu numai că poartă numele zeiței Iris, el este și simbolul ei și un semn al prezenței acestei lumi de dincolo, prin care se plimbă zeita. În simbolistica creștină, zarnacadeaua (crinul Paștelui cum mai este numită) este o floare a patimilor, iar dacă privim etapa parcursă și locul în care ne aflăm, paralela cu patimile este evidentă: cărțile de la Spânzuratul XII și până la Diavol XV descriu drumul patimilor lui Hristos și coborârea lui în lumea de dincolo, în concordanță cu credința creștină despre crucificare, moarte și înviere mai ales că și în *Biblie* apare un înger la mormântul Mântuitorului.

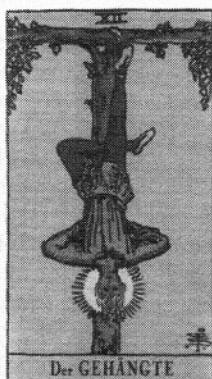
Drumul indicat de această carte este un simbol pentru calea îngustă a individuației, a formării sinelui. El conduce (înapoi) spre lumină, spre soare, care ascunde o coroană. Ea apare sub forma liniei punctate – dacă mișcăm cartea într-o parte sau alta. După moartea bătrânului rege (Eul) începe aici drumul către Soare și încoronarea noului rege (Sinele), un motiv regăsit în toate basmele unde, la sfârșit eroul ajunge împărat. Iată deci că drumul începe cu dezvoltarea Eului și depășirea eului, cărțile de la VI la XII și merge spre ultima treime a evoluției transpersonale, adică experiența proprie și dezvoltarea proprie în cel mai adânc înțeles al cuvântului.

Sinele, forța ordonatoare a întâmplărilor sufletești, vrea să conducă omul spre desăvârșire. Telul acesta poate fi dedus numai din numeroasele motive ale visurilor. Și la nivelul jocurilor de copii, al unui puzzle, al unui rebus, al unei pasiente sau în dorința de a completa o colecție, în toate acestea există o dorință interioară, inconștientă, atotprezentă, care ne împinge spre desăvârșire. Dacă dezvoltarea Eului, care a rămas în urmă, a însemnat desprinderea de întreg, acum tendința Sinelui este de a redobândi unitatea, urmând un alt drum. Problema este că noi trebuie să ne lăsăm încredințați acestei conduceri, neștiute până acum, iar un Eu devenit

Mihail călăuză a sufletelor. Guariento di Arpo,
Museo Bottacin, Padova.

mândru se împotrivește, la fel cu unul temător sau slab. În primul caz lipsește perspectiva, în cel de al doilea încrederea. De aceea Sinele ne conduce de multe ori într-un impas, o criză de viață, când Eul trebuie să eșueze deoarece toate subtilitățile, tricurile sau cele mai inteligente invenții ale conștiinței noastre nu mai au dintr-odată nicio valoare. În consecință apare neputința, disperarea și resemnarea definitivă, când, epuizat, Eul nu mai are nicio soluție decât să se lase în voia sortii, ferm convins că totul este pierdut. Dar în loc să se prăbușească sau să se piardă în gol – cum era de așteptat – omul simte, spre marea lui surprindere, cum este purtat de propria-i forță, care este mai puternică, decât simțise și crezuse până atunci. Această întâlnire decisivă cu Sinele corespunde peștelui cel mare care l-a înghițit pe Iona. Într-o scrisoare, C. G. Jung relatează cum a trecut și el printr-o asemenea experiență când a făcut un infarct miocardic: „Eram liber, complet liber și întreg, cum nu mă mai simțisem niciodată. Era o sărbătoare mută, invizibilă și aveam un sentiment unic, indescriptibil de beatitudine veșnică; n-aș fi crezut niciodată că un asemenea sentiment poate face parte din

Spânzuratul
crucificat.

Moartea
mort.

Cumpătarea
îngropat.

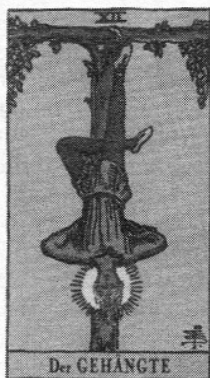
Diavolul
coborât în infern.

Această secvență a credinței creștine se regăsește
în cărțile de tarot cu numerele XII-XV.

experiența omenească. Văzut din afară, cât timp ne aflăm în afara morții, el pare foarte cumplit. Dar când ești cuprins de el, trăiești un asemenea sentiment de întregire, pace și liniște de parcă nu ai mai vrea să îl părăsești¹.

Această capacitate rară a psihicului inconștient de a transforma

1. Citat după Lutz Müller, *Eroul*.

Spânzuratul
Capcana
Eului.

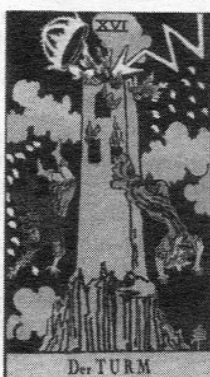
Moartea
Depășirea
Eului.

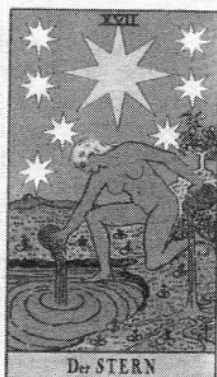
Cumpătarea
Încredințarea unei
instanțe superioare.

Diavolul
Potențialul
profundizimii.

Turnul
Desființarea
vechiului cadru.

Steaua
Noi speranțe
și orizonturi.

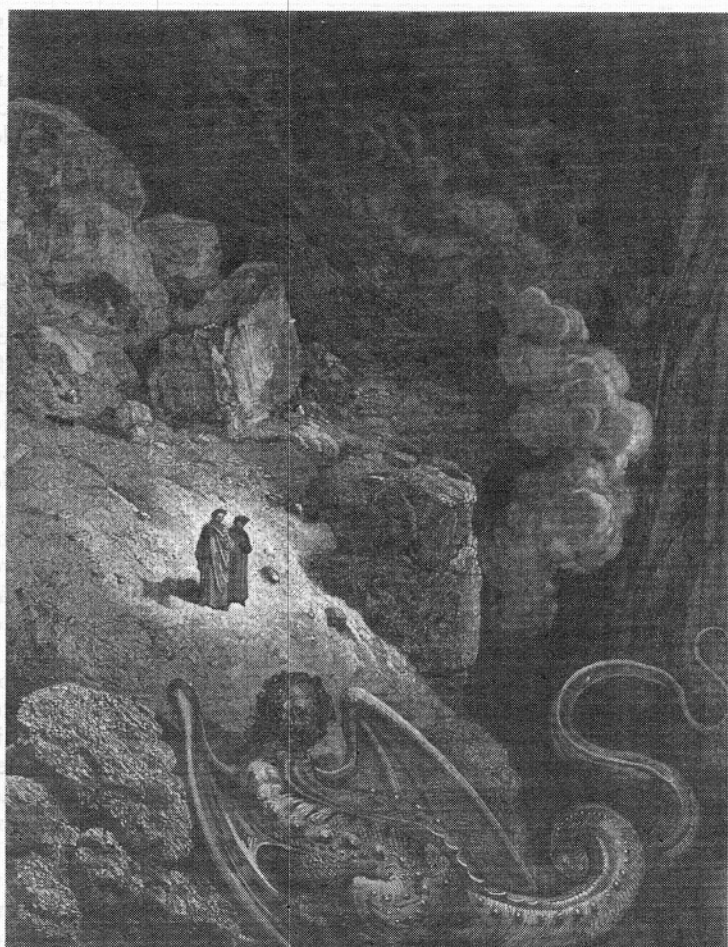
un om, aflat într-o situație fără ieșire și de a-l aduce într-una nouă, a fost numită de C.G. Jung funcție transcendentă. Cărțile Spânzuratul, Moartea și Cumpătarea ne arată această modificare ca o trecere de la porțiunea mediană la ultima treime a călătoriei.

În această ultimă etapă a călătoriei s-au schimbat multe și la fel de multe sunt restante, ceea ce, de la sine înțeles, mai înainte era chiar adevărat în mod obiectiv. De pildă cum percepem noi timpul nostru, dar și concepția noastră despre moarte și întregul

nostru sistem de valori. Pe vremea când eram copii, le vedeam ciclice. Anul trecea odată cu sărbătorile de Crăciun. Uneori erau foarte departe, apoi se apropiau din nou, dar Crăciunul era mereu la fel. După ce ne maturizăm, percepem timpul liniar, cronologic. Acum un an urmează altuia. Cercul a dispărut, timpul a devenit o linie, care are început și sfârșit. Tot de atunci vedem timpul drept o cantitate, deci cu limite. La început aceasta nu are nicio importanță pentru că trăim cu sentimentul că mai avem încă mult timp la dispoziție. Mai târziu, după ce am trecut de jumătatea vieții, observăm că el trece tot mai repede și este tot mai puțin. Calculăm cât ne-a mai rămas, încercăm să-l mai oprim, ne străduim să facem mai multe în același timp ca să „economisim” timp, trăim tot mai agitat; și, cu toate acestea, trebuie să constatăm, neputincioși, scurgerea implacabilă a timpului¹. „Când ești singur – scrie C.G. Jung – și este noapte și întuneric și atât de liniște, că nu auzi și nu vezi nimic, decât gândurile, care adună anii trăiți și scad cei rămași, inclusiv evenimentele neplăcute, constăți totuși că acul ceasornicului a mers foarte departe și că acel perete negru este tot mai aproape; acel perete care va înghiți tot ce iubești, dorești, deții, sperii sau nutrești și atunci toate înțelepciunile vieții se scufundă într-o ascunzătoare de negăsit și te cuprinde frica, care te învăluie asemeni unei plapume care te sufocă”².

Dacă însă izbutim să ajungem în cea de a treia parte a călătoriei, înțelegem tot mai mult că timpul nu corespunde cu orele arătate de ceasornic și că a fost o eroare să îl măsurăm ca pe o cantitate, deoarece decisivă este doar intensitatea lui. Timpul nu este cantitate, ci calitate. De aceea nu este atât de important **cât** trăim, ci **cum** trăim și nu **ce** trăim, ci **cât de adânc** percepem totul. Din această perspectivă reiese o altă poziție față de Moarte. Ea nu mai este un sfârșit tragic, după care totul dispare. Nici nu mai căutăm o pseudoalinare a Eului, ca speranță de **reîncarnare** fie la sfârșitul lumii, fie într-o altă reîntrupare. Nu, noi învățăm să ne înțelegem ca o parte a unui întreg veșnic, de care am fost despărțiți și în care vom dispărea din nou. La fel cum altădată valul a fost separat de apele mării și Eul nostru a fost într-adevăr despărțit de întreg. Și la fel cum valul trebuie să se reunească cu marea și Eul nostru se va dispersa și se va reuni cu izvorul oricărei Existențe. Firește, cea parte a valului a fost deseori deja parte a altor valuri. Dar nu ar fi absurd dacă un val ar susține despre sine că ar fi existat anterior

1. Cea mai mare parte a descoperirilor tehnice este în folosul economiei de timp, dar, curios, astăzi omul are mult mai puțin timp, față de cel de altădată.
2. C.G. Jung, *Sufletul și moartea*.

Dante este condus de Virgiliu în Infern.
Gravură în lemn de Gustave Doré.

în mai multe rânduri? La fel de lipsit de sens și impertinent sună și când Eul crede că ar mai fi trăit de multe ori înainte (și firește ar fi fost o personalitate de vază). Aceasta nu înseamnă că ideea de reîncarnare trebuie respinsă. A face din ea o amăgire ieftină împotriva fricii Eului de moarte este greșit și distrage de la înțelegerea profundă a importanței morții. Ken Wilber recomandă:

„Sacrifică nemurirea Eului și descoperă nemurirea existenței“¹. În altă parte scrie: „A se deplasa de la inconștient la conștiința Eului înseamnă a conștientiza moartea; a se deplasa de la conștiința Eului la supraconștiință înseamnă a priva moartea de valabilitate“². Aici pare să existe un adevăr mult mai profund decât în toate modelele chinuite despre moarte și clarificarea călătoriei.

În această secvență a Marilor Arcane devine foarte clar și ce înseamnă adevărata creativitate. Dacă omul este mai degrabă inconștient în prima treime a călătoriei sale, în porțiunea mediană a ei se dezvoltă conștiința Eului său. Deși aici rezidă o premisă esențială a oricărui proces creator, adevărata creativitate este împiedicată de conștiința noastră a Eului, în măsura în care el dorește să dovedească cât de minunat este. Fenomenul poate fi întâlnit la oameni, ei au câteodată idei bune, au trăit ceva deosebit sau au realizat ceva și apoi, tot restul vieții, relatează cu mândrie mereu acest lucru. Un asemenea impas, în care nu mai apare nimic nou, ci vechiul este mereu învelit în ceva nou, corespunde Spânzuratului. Eul reia doar cunoștințe mai vechi, care, cu timpul sunt tot atât de interesante ca banala învârtire a roții. Adevărata creativitate există numai în cea de a treia etapă a călătoriei, care urmează după Spânzurat. Ea presupune luarea Eului înapoi. Numai atunci o forță superioară ne poate cuprinde și ne poate conduce spre perspective, moduri de acțiune și concepții noi.

Cartea Moartea ilustrează pragul spre acest tărâm. Ea simbolizează transformarea profundă prin care conștiința nu mai este dominată de Eul însetat de atotputere. Mai mult, Eul, devenit modest, se încredințează a fi condus de o instanță superioară: Sinele.

Adevăratul potențial creator se găsește în profunzime. Unde altundeva ar putea fi, decât în acele sfere, unde noi nici nu am privit înainte. Ce se găsește la suprafață și la lumină a fost de mult receptat de Ego. Numai cercetarea în profunzime, în întuneric, în inconștient, în ce a fost până atunci evitat desființează vechiul cadru existent și deschide perspective, speranțe și orizonturi noi. Toate acestea apar în cărțile de tarot de la Spânzurat (XII) până la Stea (XVII).

Faptul că pentru depășirea Eului pasul decisiv rezidă în căutarea esențialului, a misteriosului, a miraculosului reiese și dintr-o veche poveste chinezească despre perla fermecată³: stăpânul Imperiului Galben s-a mutat peste granițele lumii. A ajuns pe un munte foarte

1. Ken Wilber, *Prima parte a evoluției*.

2. Ken Wilber, *Op. cit.*

3. Cgung-tzu, *Adevărate carte din țara sudică a florilor*.

Enea condus de Sibila din Cumae în lumea umbrelor. Detaliu:
Jan Brueghel cel Bătrân, Muzeul de istoria artei din Viena.

înalt și a privit circuitul reîntoarcerii. Și acolo și-a pierdut perla fermecată. A trimis Recunoașterea să o caute și nu a mai găsit-o. A trimis Privirea Ascuțită să o caute și nu a găsit-o. A trimis Gândirea să o caute și tot degeaba. Atunci a trimis Autouitarea¹ și a găsit-o. Stăpânul Imperiului Galben a spus: straniu că tocmai uitarea de sine a putut să o găsească!

1. Dacă aplicăm deosebirea între Eu și Sine făcută de Jung, atunci aici ar trebui să se situeze cu siguranță uitarea Eului. Aceasta este un pol contrar pozitiv la deviza „Uit de mine imediat!”

În periplul nostru, ne apropiem de infern, cel mai adânc și întunecat punct al călătoriei. Deoarece este vorba de o coborîre abruptă, de traversarea unor hăuri, de pericole necunoscute și de echilibristică, eroul nu poate izbândi fără să aibă un îndrumător experimentat.

Unde și cum poate fi găsit acest îndrumător al sufletelor? A-l căuta ar fi lipsit de sens, deoarece, aici, în cea de a doua jumătate a călătoriei, nu este nimic de **făcut**; aici este posibil doar să te lași condus. Luat la propriu, el a fost mereu prezent, numai că noi l-am trecut cu vederea și nu l-am perceput. Ca arhetip, îndrumătorul sufletelor este o instanță internă, chiar dacă noi îl proiectăm cu plăcere în alți oameni, terapeuți, preoți, un prieten, o muză sau un guru. După cum ne învață miturile, aproape întotdeauna este vorba de o persoană de celălalt sex: Perseu a fost condus de Atena, iar Tezeu de Ariadna. Vestitul Ulise îi datorează nimfei Circe că a scăpat cu bine și de sirene și de Scila și Caribda. Enea a fost condus în lumea umbrelor de o sibilă cumaeică, iar Heracle a urmat sfatul dat de Atena. Psyche ar fi rămas în lumea umbrelor fără legătura ei cu Amor. Dante a fost condus în Infern mai întâi de Virgiliu; toate s-au petrecut la cererea Beatricei, adevărata lui călăuză sufletească, care l-a însoțit apoi în drumul său prin Paradis.

Din punct de vedere psihologic, îndrumătorul sufletului este de fapt sexul opus din noi înșine, Anima sau Animus. Cine se încredințează acestei forțe, la început inconștient, va fi cu siguranță mai bine condus, decât cel care ascultă doar de sfaturi foarte înțelepte primite de la alții. De aceea este atât de important dialogul real cu propriul Animus sau Anima. Chiar dacă la început se simte oarecum straniu să vorbească cu glas tare **cu sine însuși**, se știe foarte bine – datorită psihologiei lui Jung – cât de benefice pot deveni curând aceste convorbiri. C.G. Jung a accentuat că el consideră aceasta o tehnică: „Arta constă numai în a lăsa invizibilul să devină palpabil, de a-i pune oarecum la dispoziție un mecanism de exprimare fără a fi cuprinși de repulsia unui asemenea joc aparent atât de absurd cu sine sau a fi acaparați de ‘veritabila’ voce de dincolo”¹. El a mai arătat că cel puțin la început credem că toate răspunsurile primite de aici sunt găsite de noi; tocmai pentru că ne place să credem că ne **creăm** gândurile noastre, dar ele, ca și în vise, nu sunt tiranice sau intenționate, mai ales dacă sunt formulate în afect. Dar pentru a nu deveni victimele autoînșelării, Jung atrage atenția că pentru această tehnică de educare a Anima excesul de

1. C.G. Jung, *Relația dintre Eu și inconștient*.

Moartea
Renunțare și
abstinență.

Cumpătarea
Amestecul care
trebuie.

Diavolul
Lipsă de măsură,
poftă, dependență.

onestitate față de sine și deducerea a ceea ce dorește partea opusă reprezintă condiții esențiale. Prin aceste dialoguri, cu timpul, sporește disponibilitatea conștiinței de a recepta imaginile și mesajele inconștientului din ce în ce mai mult și de a le include în viața cotidiană.

Dacă privim vecinii întunecați ai cărții Cumpătarea, vedem că ea nu are nimic comun cu candoarea și ipocrizia. Tarotul o plasează între Moarte și Diavol. Relația cu Diavolul este ușor de recunoscut. Una din semnificațiile sale este lipsa de măsură, spre deosebire de Cumpătare, care simbolizează tocmai contrariul. Iată că alăturarea acestor două cărți este ilustrarea multor evoluții, care deseori încep cu măsura cuvenită, dar, mai devreme sau mai târziu, întrec limitele cuvenite. O semnificație mai degrabă neașteptată rezultă dacă includem ambele cărți aflate în vecinătatea Cumpătărilor. Moartea înseamnă despărțirea, părăsirea completă și corespunde astfel renunțării depline, abstenenței. De cealaltă parte, Diavolul simbolizează pofta nesăbuită și lipsa de măsură. Cumpătarea se află între ele tocmai pentru a ilustra că măsura cuvenită este între abstenență și nemăsurat. Și tocmai de aceea păstrarea măsurii este atât de dificilă. Multora dintre noi ne vine mult mai ușor fie să nu mâncăm deloc șocolată (Abstinență/ Moarte) fie să mâncăm toată tabla odată (Poftă/ Diavol), decât să păstrăm măsura. Tocmai aici rezidă un important mesaj al cărții Cumpătarea: a nu renunța la nimic și a nu fixa nimic, a nu evita nimic, dar a nu deveni dependent și

maniac. O asemenea atitudine este desigur mai greu de adoptat, decât aparenta ipocrizie de a pluti deasupra lucrurilor, de a se menține distant, de a nu face nimic cu seriozitate și de a simula că ești un elev exemplar. A se lăsa condus de călăuza sufletelor înseamnă a se implica cu pasiune, dar a nu rămâne nicăieri dator!

Dacă facem suma cifrelor, Cumpătarea (XIV) se înrudește cu Hierofantul (V). Dacă Hierofantul a fost profesorul, care l-a pregătit pe erou pentru călătoria în lumea exterioară, în Cumpătare apare îndrumătorul sufletului pentru călătoria pe timp de noapte. Dacă Hierofantului îi corespundea conștientizarea detașării noastre de Întreg, care poate fi înțeleasă și ca păcatul inițial (vezi capitolul *Faetonul*), iată că acum îndrumătorul sufletelor este cel care vrea să ne readucă în Întreg; sau cum s-ar putea spune în termeni spirituali: de la nenorocire la salvare. Noțiunea noastră de păcat reiese din ebraicul *het* și grecescul *hamartia* și ambele au însemnat la origine „a rata originalul”. Tocmai în acest sens ne îndrumă călăuza sufletelor – să ieșim din păcat, unde ne aflăm la mijlocul existenței noastre (originalul). Hierofantul i-a mijlocit eroului codul etic și preceptele morale, acum eroul poate și trebuie să se încredințeze forței supraordonate, singura care îi poate da certitudine, ca o conștiință împlinită, în continuarea călătoriei.

Spre deosebire de toate criteriile cunoscute și valabile până acum, călăuza sufletelor nu face deosebirea între adevărat și fals, nobil și profan, folositor și nefolositor, valoros și lipsit de valoare și nici între plăcut și neplăcut. În acest loc și diferența între bine și rău, predată de Marele Preot, devine caducă, deoarece conștiința maturizată pricepe că în această Creație nimic nu poate fi numai bun sau rău, ci că decisivă este numai măsura: antidotul celei mai periculoase otrăvi este dozarea cu măsură a unicului remediu, în timp ce fostul bine – trăit peste măsură – se poate transforma rapid în rău.

Aici este valabilă numai diferența dintre concordanță și nepotrivire. Iar prin aceasta înțelegem ceea ce omul percepe ca fiind în concordanță cu vocea lui interioară, ceea ce îi dă siguranță deplină. Această *Vox Dei* (Vocea Domnului) este descrisă (tot el a denumit și termenul respectiv) de C. G. Jung ca fiind o voce lină, interioară, ce îl conduce pe om spre adevărata reacție etică, un mod de a acționa care poate intra în conflict cu concepțiile morale sau cu legile existente. Incompatibilitatea prezentă aici este evidentă și presupune întotdeauna existența unei conștiințe mature, care nu se lasă vrăjită doar de idealuri și știe să facă deosebirea între autojustificare, superioritate, necesitatea de a se vedea confirmat sau

Hierofantul - V - educatorul și conducătorul în lumea de afară.

Cumpătarea - XIV - călăuza sufletelor în spațiile interioare și pe timp de noapte.

ademenirile puterii și sferele superioare. Iată de ce acest pas se face abia acum și este legat de depășirea Egoului. Aici nu este vorba de un pașaport ce permite eroului să acționeze după bunul său plac, iar orice om aflat în acest punct trebuie să verifice atent dacă este într-adevăr vorba de o treaptă superioară sau de îmbierile îndoielnice ale Eului său, care a știut să se deghizeze cu iscusință.

Cumpătarea - XIV - măsura cuvenită.

Diavolul - XV - lipsa de măsură.

Apropierea de Diavol, cartea următoare, scoate la iveală existența acestui mare pericol, de care avertizează și *Biblia* când spune: *Preaiubiților să nu dați crezare oricărui duh; ci să cercetați duhurile, dacă sunt de la Dumnezeu* ("Întâia epistolă sobornicească a lui Ioan, 4,1). Această atitudine arată o insuficientă trăire când se încearcă justificarea actelor teroriste, a altor acțiuni samavolnice, așa-numite acțiuni punitive pentru mântuirea lumii. Cine a trăit în cumpătare și adevăr este îndrumat să devină cucernic, să slujească lui Dumnezeu și nu omului și acela nu caută pentru aceasta nici laudă, nici admirație.

Călăuza sufletelor, *Vox Dei*, este deseori cea care găsește ieșirea dintr-o situație „fără scăpare” sau dintr-o vină tragică, căzută asupra cuiva. Aceasta este tema centrală a tragediei grecești, unde eroul principal devine implacabil un vinovat deoarece apare conflictul între două îndatoriri contrare. De pildă când Antigona trebuie să aleagă între datoria ei de soră de a-și îngropa fratele Polinice și datoria ei de a se supune ordinului dat de unchiul ei, regele, care a interzis ritualurile de înhumare: oricum ar acționa, ea încalcă una din datorii și se face vinovată. Codul moral, predat de Marele Preot ca bază a conștiinței, eșuează în asemenea situații sau, tocmai datorită lui, conduce la conflict. Soluția apare numai după mântuire, după o perioadă de suferință când sufletul pare să se dezintegreze din cauza zbuciumărilor. Dar dintr-odată își face simțită prezența: certitudinea deplină, mai clară și convingătoare, decât tot ce crezuse anterior. Ea dă omului nu numai forța de a lua decizia ce părea până atunci imposibilă, ci îl și ajută să suporte consecințele ce apar pe viitor. Căci întotdeauna siguranța ne este dată atunci când ascultăm vocea interioară și ne bazăm pe ea. Nu numai în sensul că scăpăm fără nicio suferință. De aceea Antigona a trebuit să plătească cu viața. Este vorba aici și de convingerea că, dacă acționăm așa cum trebuie, ne asumăm orice consecințe, inclusiv cele mai tragice ce pot decurge de aici.

Vox Dei devine clară nu numai într-un asemenea conflict. Ea se poate adresa și unuia care trăiește foarte liniștit, îi dă un sfat ieșit din comun, ceea ce îl face să ajungă în conflict. De pildă ca atunci când în *Biblie*, vocea Domnului i-a cerut lui Osea să se căsătorească cu o femeie desfrânată și trebuie să ne imaginăm ce a însemnat aceasta pentru un bărbat credincios din acele vremuri; aici se vede cât de neobișnuit și de șocant poate fi sfatul primit. Se observă încă odată că semnificația cărții Cumpătarea nu coincide și cu inofensiv. Cartea nu are nimic de a face cu măsura potrivită sau cu indiferența, nici măcar cu nehotărârea, ci înseamnă că ne conduce negreșit pe

drumul inițial predestinat, care poate avea și unele devieri periculoase.

Cuvânt cheie	Cartea – Cumpătarea
arhetip	călăuza sufletelor
misiune	încredințarea unei călăuziri superioare, găsirea amestecului celui mai potrivit
scop	certitudine interioară deplină, a găsi întotdeauna calea de mijloc și Întregul
risc	a urma un sfat greșit, mediocritate
stare de spirit	a fi purtat de o forță puternică, armonie, destindere și sănătate

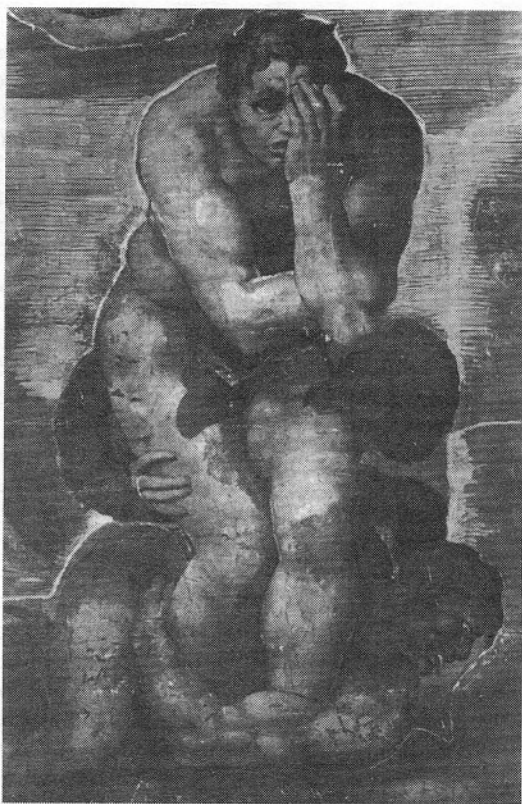

Diavolul.

Diavolul. În lumea umbrelor

Soarele a ajuns la punctul median în călătoria lui pe timp de noapte și a întâlnit puterile Întunericului. Și eroul a ajuns în punctul cel mai întunecat al călătoriei sale. Aici, în labirintul lumii de dincolo, un monstru fioros, un smeu periculos, păzește comoara pierdută sau oricum s-ar numi bunul cel mai greu de dobândit.

Acestea sunt imaginile ce apar în mituri și basme, când este vorba de un pericol provocat de inconștient și pe care îl simțim de îndată ce venim în contact cu forțele sale, deoarece el este cu totul altceva, decât ideile pe care ni le-am făcut în tihnă despre inconștient. La o atingere ușoară a lui ne poate cuprinde frica sau chiar groaza; C.G. Jung a comparat această întâlnire ca aceea cu un psihopat. „ ‘ Analizarea ’ inconștientului ca și cum ar fi un obiect pasiv – spune Jung – nu are nimic neobișnuit pentru intelect; din contra, ea corespunde rațiunii sale. Dar a lăsa inconștientul să lucreze și a-l recepta ca pe o realitate, aceasta depășește curajul și puterea oricărui european obișnuit. El preferă să nu înțeleagă aceste lucruri. Pentru cel slab de înger este și mai bine așa; deoarece acest

Groaza de demonii interiori – Detaliu din *Judecata de Apoi*, Capela Sixtină, Vatican.

demers nu este lipsit de pericole¹⁴. În acest punct al călătoriei trebuie să întâlnim latura întunecată a ființei noastre și să o explorăm.

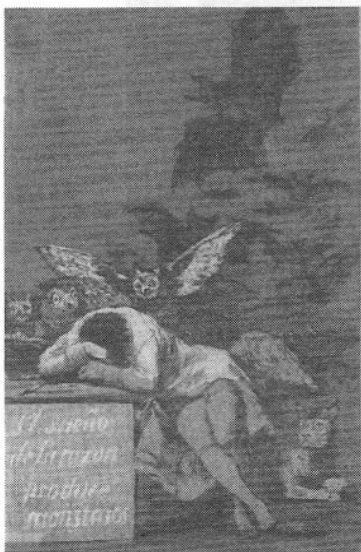
Având în vedere că în Occidentul creștin Diavolul a fost declarat *Summum malum*, suma tuturor relelor, el reunește toate aspectele întunecate. Ceea ce nu face numai ca această carte să aibă multiple interpretări, ci relevă și misiunile existente în această oprire arhetipică, care nu se poate reduce la un singur motiv.

Cert este că aici este vorba de Nemaiauzit în dublul sens al cuvântului. Respectiv despre tot ce nu am mai auzit până atunci în

1. C.G. Jung, *Simbolurile visurilor în procesul de individuație*.

viața noastră și, firește, despre tot ceea ce respingem tocmai din această cauză și cu toată convingerea pentru că nu ar avea categoric nicio legătură cu noi: acțiuni, motive, dorințe, intenții, idei, însușiri, care sunt jenante pentru noi, care ne îngrozesc, de care ne rușinăm și pe care până atunci le observaserăm doar la alții; numai la alții și cu indignare. Comportamente, concepții și declarații, de care ne supărăm cumplit, pe care le-am evitat și care, constatăm acum, ne aparțin categoric și nouă – cu toate că le consideram bine păstrate numai de alții. Aici, în lumea întunecată a umbrelor, trăiește tot ce alungasem noi, despre care nu știam sau nu voiam să știm nimic. Tot ce ne îngrozește când este vorba de persoana noastră. Tot, inclusiv cele de care ne indignăm rușinându-ne, dacă am fi fost „prinși” cu așa ceva. Iar acum trebuie să constatăm că toate acestea ne aparțin și sunt și ale noastre. Nu e de mirare că facem aceasta cu teamă, opunem rezistență și nu ne este pe plac.

O descriere foarte impresionantă a unei severe autocunoașteri,

Când rațiunea trează vrea să doarmă, este chinuită de demonii alungați de ea – Francisco de Goya – *Somnul rațiunii naște monștri* – Institutul Morat, Freiburg.

un proces într-adevăr fără cruțare, care invită la imitare, o datorăm lui Albert Camus. În *La chute*, ne prezintă cazul unui jurist de prestigiu, situat în cele mai bune cercuri, care are o imagine deosebit de bună despre sine. Într-o noapte, pe un pod pustiu, a auzit în spatele său un râs. Și acest râs l-a urmărit pretutindeni până când a trebuit să recunoască cum era în realitate: până când a înțeles semeția propriului Eu, și-a văzut umbra foarte mare și adevăratele motive, care s-au aflat în spatele acțiunilor și faptelor sale, considerate nobile.

În acest loc întunecat se află tot ce ar dori să existe în ființa noastră vie, dar nu are voie, o existență paralelă mizerabilă. Este vorba de „ființele interioare” nedorite, pe care Eul nostru nu le consideră a fi acceptabile și de aceea le sugrumă. Ele rămân

Lucifer veghează asupra părților desprinse din sufletele aflate în împărăția lui. Ciclul dantesc – *Lucifer*, gravură în lemn de Gustave Doré.

pitite, într-un adevărat iad, care este prea îngust ca să poată încăpea, unde, în Evul Mediu, erau aruncați și uitați nelegiuiții. Eul nostru procedează la fel de brutal cu părțile noastre nedorite. Ele sunt înlănțuite fără milă și evitate. Nu e de mirare când ele devin demoni, care ne chinuie nu numai prin coșmaruri.

Basmele denumesc acest loc cel al sufletului vândut. Aici, în lumea întunericului, Lucifer veghează asupra tuturor laturilor desprinse din ființa noastră, asupra a tot ce nu ne prea place nouă, oamenilor, pentru că credem că nu ne aparține. De aceea tocmai aici se află exact ceea ce ne lipsește ca să fim desăvârșiți și care reprezintă sursa tuturor greșelilor noastre.

Din punct de vedere psihologic, bunul cel mai greu de obținut înseamnă de fapt acel aspect al celor patru funcții ale conștiinței pe care nu l-am dezvoltat, care a rămas inconștient și lipsește conștiinței noastre. (vezi și capitolul Roata Destinului). Din cauza lipsei acestuia și a greșelilor făcute, cu toții ajungem în acest punct. Fie că acest mod de a fi ne vine mereu în întâmpinare în viață, iar noi, cu plăcere sau nu, trebuie să ne confruntăm cu el, fie că am

înțeles în sfârșit că trebuie să ne dedicăm acestui aspect ca să dobândim desăvârșirea.

Cel mai neplăcut este că acest aspect a rămas atât de nedezvoltat, de crud și de primitiv. De-a lungul numeroșilor ani cât am perfecționat cu eleganță alte funcții ale conștiinței, acest aspect a rămas tot mai în umbră, mai necivilizat, complexat și haotic. De aceea nu ne place, îl considerăm superfluu și îl disprețuim – categoric – întâlnindu-l la alții. Când trebuie să învățăm să dezvoltăm această funcție a conștiinței, nu numai că este ceva neobișnuit și dificil, dar cere și mult timp. Ni se pare de parcă ar trebui să ne punem niște ochelari murdari, deși până atunci văzusem totul atât de clar cu ochelarii noștri bine spălați. Este ca și cum ar trebui să ne luptăm în public cu o nălucă furioasă sau cu o desfrânată proscrisă. Și de aceea am refuzat cu atâta încăpățănare să începem să facem așa ceva.

Conștiința noastră este deseori atât de sigură de sine, încât crede că tot ce am omis, inhibat sau neglijat a și dispărut. Omisiunile și inhibările au devenit doar subconștiente, dar continuă să acționeze. Fără ca noi să știm asta. Și tocmai de aceea pericolul este atât de mare: fiindcă ceea ce este inconștient în noi există și trăiește acționând chiar. Un corăbier, obișnuit cu vântul, poate naviga cu ajutorul curenților de aer, chiar și împotriva lor. Dacă nu ar fi conștient de această forță a sa, ar fi mânat de bătaia vântului. Același lucru este valabil și pentru laturile neîubite ale existenței noastre paralele. A nu ști nimic de ele nu înseamnă că ele nu există și nu acționează.

Fiecare are stări când parcă „ar fi mânat de dracu“. Astfel este descrisă situația în care apare forța nevăzută, care într-adevăr se află în slujba Diavolului, deoarece ea este complet izolată de noi și inhibată. Dintr-odată această latură satanizată inundă întreaga conștiință, o ocupă am putea spune, ne determină să facem lucruri pentru care nu găsim nicio explicație și după aceea ne întrebăm, neputincioși, cum de s-a putut întâmpla astfel. Psihologia denumește aceste laturi neintegrate ale personalității noastre – complexe autonome. Ele duc un fel de existență de vagabond în sufletul nostru, am putea spune că se sfiesc să apară la lumină în afara forței impuse de conștiința noastră și așteaptă clipa prielnică – de pildă într-o stare foarte agitată – ca să ocupe conștiința și să „revină“ brusc la viață. După cum am spus, ne determină să facem lucruri pe care le considerăm străine de noi tocmai pentru că acest Eu nu le cunoaște și nici nu a vrut să le cunoască.

Chiar și acolo, unde nu se ajunge atât de departe, încât să părem

posedați de Satana, când conștiința crede că ar deține controlul, suntem mereu încolțiți de existența noastră paralelă și influențați de ea. Cine nu poate fi, oare, sedus sau manevrat și cine nu face lucruri, pe care nu a vrut să le facă de multă vreme? Fiecare om se luptă cu propriile slăbiciuni, cu ademenirile interioare. Și cine crede despre sine că a depășit acest stadiu, că ar putea fi înțelept, este, în cel mai bun caz, un naiv. Și asta pentru că cealaltă existență a

Înghesuiala de sus înseamnă o stare amorfă, nediferențiată, haotică din cauza neglijării conștiinței. *Osândiții* (detaliu) de Luca Signorelli, Domul din Orvieto.

noastră ne împiedică să fim desăvârșiți, pentru că noi am ignorat-o și ea a devenit sursa noastră de lipsuri și slăbiciuni, izvorul nemulțumirii noastre. Ce nu avem se transformă în manie și ne trage mereu în jos, poate și numai pentru a ne atrage atenția că nu trebuie să uităm acest lucru. Aceste laturi neîubite și netrăite vor să fie eliberate din constrângerea în care se află, vor să aibă o înfățișare și să fie trăite. De aceea, în pofida premiselor favorabile, ne fac mereu să suferim eșecuri – ca să nu credem că reușim fără ele.

Chiar dacă ne-am imaginat cu totul altfel: aici ne găsim în momentul salvării noastre. Aici se află ce ne poate scăpa – ceea ce ne lipsește pentru a avea o existență deplină. Cât timp nu vom considera această sferă umbroasă ca făcând parte integrantă din noi, vom rămâne unilaterali și imperfecti. Desigur aceste cerințe nu trebuie înțelese greșit ca o necesitate de a da frâu liber tuturor agresiunilor nutrite de noi împotriva vecinilor, a celor de la serviciu și de a trăi, de acum încolo, după principiul că ne putem permite orice. Este vorba de a recunoaște tendințele și dorințele inhibitate și de a căuta o modalitate de a le integra în personalitatea noastră conștientă și de a trăi cu simț de răspundere. Abia atunci ceea ce este distructiv poate deveni constructiv, deoarece a revenit la locul cuvenit¹. Este ceva ce nu trebuie înțeles cu blândețe: un om care a devenit conștient de umbra sa și trăiește ceea ce a inhibat până atunci, nu este niciodată blând. El poate deveni deosebit de neplăcut, chiar provocator sau șocant. Dar știe ce are de făcut și o face conștient.

Ceea ce nu trebuie sau nu are voie să fie nu ne lasă în pace – în dublul sens al cuvântului. Cu cât combatem și oprimăm acel ceva, cu atât mai mult suntem preocupați de el, ne atrage și ne fascinează. Cât timp nu voim sau nu suntem capabili să vedem forța trăită ca ceva întunecat, suntem nevoiți să o înregistrăm în exterior, la alții – ceea ce este mult mai plăcut pentru Eu. Urmarea: propria noastră umbră ne amenință din exterior într-o măsură tot mai mare. De aici rezultă nu numai animozități personale, bănuieli imense și învinuiri grele, ci și toate teoriile conspirative personale sau colective, potrivit cărora lumea ar fi controlată de o grupare, care dorește să dețină toată puterea. După cum este moda și situația politică, acestea au fost: comuniștii, masonii, sioniștii, baronii drogurilor, fundamentalistii, vrăjitoarele, evreii, ecologiștii, neonaștiții, ereticii, scientologii, bolșevicii, mafioții, iezuiții, marii capitaliști, CIA. Ceea ce este mai grav este că gruparea respectivă nici nu este capabilă să scape de învinuirea ce i se aduce de colectivitate.

1. Marie Louise von Franz, *Umbra și răul în basme*.

Ceea ce ne lipsește ne face să fim mereu datori. *Potopul* – Anne-Louis Girodet Trioson, Muzeul Louvre, Paris.

Acolo, unde se face proiecția, omul este complet lipsit de judecată, deoarece altfel rațiunea lui, trează, ar fi imună la asemenea argumente. Țapul ispășitor nu are șanse. Orice ar face, are totul împotriva și întărește bănuielile existente.

Lupta împotriva umbrelor, dusă în exterior, presupune mereu

o atracție internă. Ceea ce este oprimat exercită, la rândul său, o atracție atât de mare, încât noi, ca oricare altul, ajungem exact lângă acești oameni cumpliti împotriva cărora, de fapt, ar trebui să luptăm. Mai rău este că ceea ce am oprimat ne determină, să facem pe furie tocmai ceea ce nu ar trebui – deoarece un Eu sigur de sine își permite foarte repede să facă cum vrea el – sau ceva socotit nobil și bun, dar care în realitate nu este așa. De pildă dacă un preot vrea să alunge toți diavolii, chiar dacă în habotnicia lui ar organiza până și orgii, totul are caracteristicile unei acțiuni vrăjitorești. Un puritan, care vrea să combată pornografia, trebuie, spre disperarea sa, să consume mult mai multă pornografie, decât cetățeanul obișnuit. Eul său a ieșit în afară cu noblețe, deoarece are voie să facă lucruri deplorabile, dar el poartă mereu o vestă imaculată. Când iubitorii de animaleucid oameni ca să le păzească pe ele, când oamenii luptă cu arma în mână pentru pace, când credincioșii habotnici schingiuesc cu bestialitate și asasinează, când eliberatorii devin tirani și despoți, când profeții își nimicesc credincioșii, atunci oamenii au decăzut devenind umbra lor și nici măcar nu au observat acest lucru.

Aici, în toiul nopții adânci, mai locuiește o altfel de umbră, cu totul specială, pe care o întâlnim mereu de-a lungul vieții. Este sexul nostru opus inconștient, denumit de Jung Anima, respectiv Animus. Asemeni tuturor imaginilor interioare și aceștia au doi poli: unul luminos și unul întunecat. Cu polul luminos al Anima sau Animus ne-am întâlnit de mult. Atunci când am fost îndrăgostiți lulea. În acest moment femeia întâlnește Animus al ei, iar bărbatul se lasă fermecat de Anima lui; o asemenea putere magică nu poate izvorî decât din subconștient, deoarece nimic altceva nu poate vrăji conștiința noastră.

A fi îndrăgostit înseamnă că ne iubim imaginea noastră interioară. Omul, când aude că inima bate mai repede, are și simțul respectiv și știe că a găsit locul, unde își poate atârna tabloul. Ceva din sinea noastră ne face să găsim această proiecție. Dar acest „ceva“ este de-a dreptul puțin în comparație cu ceea ce ne este dat să trăim; el corespunde doar metaforei: cuiul care ține tabloul. Experiența arată că perioada de iubire nu prea durează mai mult de șase luni. După aceea imaginea minunată începe să aibă defecte și scoate la iveală contururi urâte, nedorite. La început facem tot ce putem să salvăm imaginea inițială, dar, mai devreme sau mai târziu, vom reproșa furios fetei sau băiatului mult visat: „Ce mult te-ai schimbat!“ Și înțelegem prin aceasta „spre nenorocul meu“. Îl învinuim că a trișat, ne simțim deziluzionați, credem că abia acum

am descoperit adevărata lui față. În realitate nimic nu s-a schimbat în ce ne privește, doar forța noastră de proiecție a slăbit pe zi ce trece. Pentru unii acesta este un motiv să respingă totul și să caute imediat o altă sferă de proiecție ca să mai fie încă odată, tot pentru șase luni, vrăjit de iubire. Alții sunt pregătiți, pe măsură ce timpul trece, să se maturizeze, să învețe să diferențieze idealul de realitate. Adevărata legătură începe pentru ei abia după ce a trecut perioada de îndrăgostit¹.

Cartea Diavolul ne arată că ne aflăm la polul opus al Anima sau Animus. Dacă până acum am fost vrăjiți de aspectul luminos al imaginii noastre sufletești, am recunoscut în ea proiecțiile noastre, acum ne simțim amenințați serios de aspectul întunecat al imaginii

Aspectul întunecat al zeiței indiene Kali.

noastre interioare. De această dată este mai dificil să înțelegem că este vorba de propriile noastre imagini și nu de oameni, asupra cărora transpunem laturile întunecate. De aceea facem într-adevăr totul să dovedim contrariul. Suntem ferm convinși că nu este vorba doar de proiecții, ci de pericole foarte reale la adresa noastră și care trebuie înlăturate cât mai repede. Dar oricât am amenința latura noastră ascunsă, am ignora-o, am lovi-o, am exclude-o pe orice cale, ea reapare întotdeauna și cu repeziciune. Face parte din noi și nu poate fi izgonită, cum nu ne putem șterge umbra pe care o facem.

Antichitatea mai mult patriarhală ne-a transmis numai personaje negative – femei; în primul rând cumplita Medusa, care seamănă cu zeița indiană Kali și a continuat să existe în satanizarea femeii și mania vrăjitoriei din timpul Evului Mediu.

Dacă un bărbat intervine orbește o asemenea imagine întunecată a polului său opus asupra partenerei sale, fiind convins că ea așa este, ei îi va fi greu să poată avea o relație armonioasă. Același lucru este valabil și pentru femeie, când vede, inconștient, în soțul

1. Vezi și Hajo Banzhaf și Brigitte Theler, *Tu ești tot ce îmi lipsește*.

ei numai tiranul, sălbatecul, infamul. Dacă a fost destul de complicat să înțelegem proiecția adevărată și să ne-o integrăm, apoi acum este mult mai greu să înțelegem această proiecție atât de defavorabilă, să credem că de fapt este vorba de propriile noastre convingeri, pentru că vedem totul atât de aproape și prezent la persoana de lângă noi. Cu cât ne vom crampona mai mult în convingerile noastre, cu atât mai des și intens ne vor apărea aceste întunecate imagini proprii. Ne simțim profund deziluzionați de toată lumea, dintr-odată nu vedem decât laturile negative ale tuturor. Furioși ne despărțim de aproapele nostru, pe care l-am iubit și jurăm că data viitoare vom avea grijă să nu facem aceeași greșală. Oricât încercăm să fim siguri pe noi, să verificăm și să analizăm pe îndelete, după ce trece și elanul următoarei iubiri, constatăm descurajați – că am dat din nou de un diavol sau de o vrăjitoare – că am fost iarăși păcăliți. Pentru ca după aceea să credem că avem destule experiențe nefericite și că putem vorbi de sexul opus în termeni obiectivi. Și – cum oare altfel – părerea noastră despre ei este mizerabilă. Resemnați cu mândrie decidem să nu mai acceptăm niciun partener. Niciodată!

Ar mai fi posibil ca noi să ne dăm oarecum seama că asemenea situații triste apar din nou în relațiile cu alte persoane, că ceea ce ne lipsește este propria noastră umbră, că noi trebuie să înțelegem și să ne integrăm laturile noastre opuse și nu să le combatem pe orice cale. De fiecare dată mesajul transmis de numeroase mituri ar trebui să ne ajute să realizăm: singuratecul nu izbutește niciodată, ci numai eroul care se lasă călăuzit (de sexul său opus) cum trebuie. Numai când ne reunim cu sexul nostru opus putem deveni un întreg adevărat. Închistarea, descurajarea sau afișarea unei independențe (față de sine) nu sunt nicio soluție. Cine nu izbutește să întrețină relații cu partenerii de sex opus, le evită, eșuează și nu își îndeplinesc pe deplin misiunea în viață. Singuratecul va reprezenta întotdeauna jumătatea Întregului.

Cartea de tarot ni-i arată pe Adam și Eva înlănțuiți de puterea Diavolului. Ea ilustrează dependență, patimă și lipsă de libertate, mai înseamnă că noi facem ceva împotriva convingerilor și a voinței noastre. Motivul este clar: nu suntem liberi, ci legați și din această cauză putem fi manipulați. După cum se poate vedea pe carte, lanțurile sunt suficient de lejere ca să ne putem descătușa. Pentru aceasta trebuie să înțelegem ce ne face să rămânem înlănțuiți: acesta este problema. Iar nouă ne vine extrem de greu să recunoaștem cauzele dependenței în care ne aflăm.

În spatele fiecărei patimi se află o căutare fără succes. Deseori împrejurările sunt atât de complicate, că nu mai știm ce căutăm de

Medusa cu capul înconjurat de șerpi.
Michelangelo Merisi da Caravaggio, Florența - Uffizi.

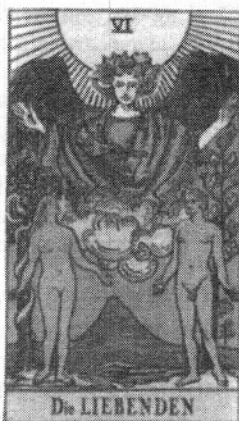
fapt, altădată nici măcar nu mai știm dacă mai căutăm cu adevărat. Simțim doar consecințele, de pildă fumăm mai mult, chiar dacă ne-am lăsat de tutun în mai multe rânduri. În prima jumătate a drumului încercăm să soluționăm astfel de probleme cu ajutorul metodei „masculine“ a omisiunii, conform devisei „Dacă vreau, pot!“ Sau poate ne spunem: „Ar fi ridicol să nu pot face atâta lucru!“ Aparent reușim câte ceva. Foarte energic suprimăm simptomul și credem că am rezolvat totul; eroare. Pe această cale niciun fumător nu va renunța la țigări, ci, în cel mai bun caz, va atrage alt nefumător să pună mâna pe țigări. Mai devreme sau mai târziu problema creează altfel de simptome: tocmai pentru a nu putea fi uitată, deși Sinele nostru recunoaște numai rareori aceasta. Mulți oameni greșesc din cauza propriilor lor convingeri, atât de bune de altfel: și iadul este pavat cu bune intenții. Este exact punctul în care ne aflăm.

Aici, în lumea umbrelor, am găsit miezul problemei. Dacă o rezolvăm, simptomul dispare. Greutatea este de a o descoperi, de a afla ce căutăm de fapt, ce latură ascunsă din noi vrea să se trezească la viață. Meditația nu ne ajută la nimic. Conștiința noastră este cea care trebuie să facă propuneri, să găsească soluția. Și asta pentru că chiar și „intenția cea bună“ are două laturi. Eul se simte

prea amenințat de ceea ce ne lipsește, el a trimis acest aspect în lumea umbrelor. I-ar veni mai ușor să „facă pe dracu în patru” numai să scape de el; nicidecum să caute să îl încorporeze. Sinele nostru se îngrijește continuu să ne întâlnim mereu cu ceea ce căutăm, deși conștiința noastră nu își dă întotdeauna seama de aceasta și susține cu tărie că asemenea lcureuri nu au nicio legătură cu noi. Cine vrea cu adevărat să înțeleagă totul când a ajuns în acest punct, este ajutat de spiritul său de observație; adică să fie atent la orice îi iese în cale, îl preocupă sau îi apare în vis. Dacă rațiunea noastră nu este ostilă ideilor străine, ci ne face să înțelegem că fuga nu este o soluție, că poate tocmai când suntem „indignați” sau vrem să abandonăm totul avem șansa să găsim ce dorim înseamnă că am făcut un mare progres. Straniu este că uneori nici măcar nu trebuie să realizăm care este soluția. Ajunge dacă totul se petrece firesc. Aceasta înseamnă că patima noastră dispare în momentul, în care am făcut pasul care trebuia, chiar dacă nu vom înțelege substratul.

Este surprinzător ce ocolișuri mari putem face în cercuri, aparent esoterice, pentru a evita tot ce arată precum Diavolul: negru, întunecat. Pentru unii nu pare să fie nicio contradicție când vorbesc continuu de întreg și de bine, susțin că nu au nicio legătură cu „răul” sau zugrăvesc imediat în culori luminoase orice lucru. De aceea albul este și culoarea preferată pentru îmbrăcăminte; meditația continuă, el încearcă disperat să alunge orice poate fi întunecat. Consecința pe plan psihologic ar putea fi mania persecuției. Având în vedere că inconștientul se raportează mereu, compensatoriu, la conștient, o conștiință maladivă pozitivă atrage după sine un inconștient maladiv tenebros. Și pentru că Eul respinge laturile negative, ele se concentrează în exterior drept un pericol: omul se simte continuu amenințat. C.G. Jung a arătat că omul nu se poate liniști dacă vede totul în roz, ci numai după ce a devenit conștient de latura umbroasă a existenței sale. Cea din urmă este incomodă și nepopulară.

Trebuie să ne dea de gândit de ce Satana se numește Lucifer, adică cel ce aduce lumina. Cum poate, oare, forța pe care o considerăm întruchiparea întunericului, să ne aducă lumină? Eul nostru știe cum să facă să ne plaseze întotdeauna în lumina favorabilă și să ieșim bine în comparație cu ceilalți. Aceasta nu înseamnă că părerea despre sine ar fi greșită, ea este numai extrem de unilaterală, deoarece ignoră laturi importante. De aceea știm atât de puține despre noi cât timp ne mulțumim să dăm ascultare doar lingușirilor propriului Eu. Când sesizăm laturile noastre întunecate

Îndrăgostiții – Calea spre urmarea dorinței inimii.

Diavolul – Dependența și implicarea pasională.

și realizăm că și ele fac parte din noi, atunci se aprinde într-adevăr o „lumină”. De aceea gnosticii au comparat răul cu o oglindă spartă, căzută din cer. Oglinda nu are o imagine proprie. Ea arată ce se reflectă în ea și altfel nu ar putea fi văzut fără ajutorul ei. Aspectul lucid al Diavolului rezidă tocmai în această capacitate de îmbogățire a propriei conștiințe.

Cât timp omul nu știe nimic de existența sa paralelă, nu se poate descurca cum trebuie. Cine își cunoaște umbra știe că nu este perfect, spunea C.G. Jung. Cu cât suntem mai puțin conștienți de latura noastră întunecată, cu atât avem mai puțină încredere în cei din jurul nostru. Un om care se consideră inofensiv, crede că tot așa sunt și cei din jurul său. Evită și confruntările necesare, pur și simplu considerând că toți sunt buni. Eul său îl lingusește mereu spunându-i că este iubitor cu toți oamenii, că prin aceasta el singur se află pe o treaptă superioară de dezvoltare față de ei, că bieții de ei, neluminați, mai trebuie să se lupte cu cei dificili și cu viața plină de conflicte. Aici nu este vorba de iubirea de oameni, ci de lășitatea care îl împiedică să se angajeze sau să-și apere drepturile. Nu deseori el devine astfel o victimă, pentru că nu vrea să constate că alții se folosesc de el, îl înșeală sau îl fac să se simtă prost. Așa precum el evită întâlnirea cu propriul Eu, tot astfel refuză și confruntarea cu aspectele întunecate ale celorlalți. Preferă să înfrumusețeze și să evite ce nu vrea să vadă. Aparentul avantaj înseamnă o lume rămasă intactă și multe conflicte evitate. Dezavan-

tajul evident nu constă numai în aceea că el devine mereu victima, ci că se încapățânează să fie tot timpul copilul nevinovat, care nu poate crede că lumea este de fapt rea. Pe când era copil a învățat că este suficient să fii bun și iubitor. Maturii știu de mult că aceasta este insuficient și chiar neindicat. Iată ce scrie, de pildă, Marie-Louise von Franz: „Singura posibilitate de a nu trece prin viață ca un nebun nevinovat, oblăduit de părinți, dar învins, mințit și furat la fiecare colț, este să cobori în străfundul conștiinței proprii; aceasta înseamnă să recunoști instinctiv elementele corespunzătoare ale celorlalți oameni”¹.

Făcând adunarea, cărțile Îndrăgostiții (VI) și Diavolul (XV) sunt legate între ele. În *Rider-Tarot* raportul este subliniat și printr-un motiv similar. Îi vedem pe Adam și Eva înainte și după săvârșirea păcatului. Pe cartea Îndrăgostiții ei sunt apărați de Rapahel, păzitorul copacului vieții, salvatorul Pământului și al oamenilor. Și acest arhanghel este socotit o călăuză în lumea de dincolo și un învingător al întunecatului înger Asael, un corespondent al Satanei în Vechiul Testament, în puterea căruia se află oamenii pe cartea cu numărul XV. Legătura dintre aceste două cărți cere să ne eliberăm de implicări, dependențe și îngrădiri ale libertății (Diavolul) pentru a putea urma liberi dorința inimii (Îndrăgostiții).

Cele două cărți se dovedesc a fi și ambii poli ai aceleiași trăiri; ceea ce de fapt ascunde în ea ceva cumplit. Omul nu crede nicăieri că se află mai presus de orice, mai pur și fericit, decât când iubește din toată inima. Legătura dintre aceste cărți arată și că chiar acolo, unde ne lăsăm purtați de iubirea noastră sinceră, există ascunsă o poftă nemăsurată, o răutate, o sete de putere, de dominare. Dar și inversul: până și acolo, unde nu vedem decât relele pe care am vrea să le distrugem, există întotdeauna și ceva bun, chiar dacă este vorba de polul opus, ignorat mereu: în dosul furiei și urii se ascunde adesea o iubire tainică, insuportabilă.

A înțelege că acești doi poli formează un întreg și întruchipează concomitent lumina și întunericul – asemeni zilei și nopții – este ceva foarte greu de acceptat de ființa noastră. Iubind, tindem să vedem doar partea luminoasă, iar pe cea întunecată să o trimitem în iad. Tensiunea existentă aici este foarte bine descrisă de Faust, când îi spune lui Wagner:

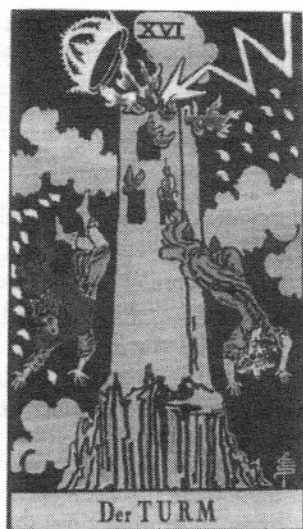
„Tu-ți știi doar unul din îndemnuri, /
De n-ai cunoaște niciodat' pe celălalt!

1. Marie-Louise von Franz, *Căutarea Sinelui*.

Ah! Două suflete-s în mine! Cum se zbat
În piept să nu mai locuiască împreună!“¹

Cuvinte cheie	Cartea – Diavolul
arhetip	adversarul
misiune	depășirea opoziției interioare, analizarea laturilor întunecate netrăite încă, a deveni conștient de latura întunecată, a reîngloba proiecții
scop	înțelegerea propriilor greșeli, descoperirea laturilor necunoscute ale Eului, eliberarea de patimi
risc	a cădea pradă umbrelor, obsesii, patimi, lupte pentru putere
stare de spirit	lipsă de libertate, dependență, manii, stări de furie, tentația de a face ce nu vrei

1. J.W. von Goethe, *Faust*, Editura de stat pentru literatură și artă, București 1955.

Turnul.

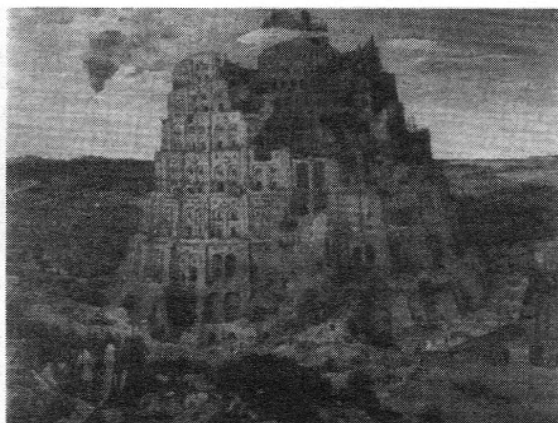
Turnul. *Dramatismul eliberării*

După ce eroul a reușit să pătrundă în lumea umbrelor, acum el trebuie să redobândească bunul pierdut, sufletul vândut sau obiectul ce trebuie recuperat. Cartea Turnul corespunde acestei misiuni. Ea semnifică învingerea paznicului, uciderea smeului, scăparea din înlănțuire, eliberarea sufletului, deschiderea porților spre lume.

Pe carte vedem un fulger, care lovește Turnul și îi dă rămă vârful în formă de coroană. O asemenea coroană, închisă spre sus, înseamnă că nu se recunoaște o putere superioară. De aceea Turnul devine un simbol al trufiei, al grandomaniei și autoaprecierii exagerate, identic cu vestitul turn al Babilonului.

Fulgerul, degetul arătător al lui Dumnezeu, semnifică un eveniment extern, care conduce la prăbușirea sau transformarea unui ordin vechi. Dar poate fi vorba și de o străfulgerare, care ne arată clar cât de false au fost concepțiile noastre de până atunci sau că am construit totul pe un teren șubred. Cel mai clar reiese semnificația ei dacă îi contrapunem cele patru Băte, polul ei opus din Micile Arcane.

Ambele motive au câte o construcție monumentală: o cetate,

Turnul din Babilon, simbolul grandomaniei.
Pieter Bruegel, Muzeul de istoria artei, Viena.

un turn. Pe ambele cărți apar aceleași persoane, îmbrăcate la fel. Dacă pe cartea patru bate ele părăsesc vesele cetatea, pe cartea Turnul ele sunt date afară. Pentru a înțelege raportul dintre cele două cărți, ne putem imagina motivul celor Patru Bâte ca o imagine ideală a timpurilor copilăriei noastre. Cetatea din fundal – asemănătoare cu casa părintească – înseamnă siguranța, pe care am simțit-o mereu când ieșeam afară cu sufletul deschis și curioși să cercetăm lumea; eram însoțiți de convingerea profundă că ne putem întotdeauna întoarce la siguranța casei părintești. Deci cele patru bate semnifică liniștea și siguranța unui cadru adecvat. Dar dacă la patruzeci de ani continuăm să trăim în camera noastră de copii, iar mama continuă să ne facă și să ne pună pe masă micul dejun, atunci ceea ce fusese armonios altădată a devenit prea îngust chiar și numai pentru motivul că am crescut. De aceea Turnul înseamnă că ceva se prăbușește, ceva la care am ținut mult și care ni s-a potrivit un timp, dar acum nu mai este bun, este depășit sau încrustat și seamănă chiar cu o închisoare.

Cartea poate deci să însemne și abandonarea unei concepții de viață prea limitate, a unui sistem de valori naiv sau îmbătrânit, eliberarea de o condiționare permanentă sau anularea unei imagini false despre sine. Turnul mai semnifică și dobândirea unei libertăți mai mari. Problema este însă că noi ne obișnuisem foarte bine cu închisoarea, în care eram. Era cam strâmtă, dar comodă. Iar noi eram dependenți de obișnuință, chiar dacă ea însemna și chin. De

aceea transformarea simbolizată de Turn este văzută de noi, în genere, cu frică, la început și ca o catastrofă. Numai după ce o comparăm cu trecutul, vedem că a intervenit o eliberare decisivă.

Provocat dinăuntru sau din afară, fulgerul înseamnă întotdeauna o schimbare bruscă, care aduce după sine și răsturnări. El poate fi o veste, o despărțire bruscă, un eșec când eram aproape siguri de ceva sau răsturnarea imaginii despre sine. În toate aceste cazuri constatăm că realitatea este cu totul altfel, decât credeam noi. Și tocmai aici rezidă momentul important pe care îl parcurgem.

În tendința sa de a alunga orice nesiguranță și de a stăpâni chiar și „incalculabilul“, Eul nostru și-a făcut niște impresii privind realitatea existentă, trasând niște granițe în interiorul cărora să se simtă bine. Euri cu interese similare se aliază deseori în asociații, având avantajul că se confirmă reciproc și văd că au dreptate; aceasta face bine oricărui Eu și încrederii sale în complexul comun de concepte, care amplifică „propria“ realitate. Eurile cu alte concepții nu sunt acceptate în rândul lor, sunt ironizate sau blamate pentru că „sunt atât de proaste, încât nu înțeleg nimic, nu au idee de nimic“. Când însă concepția altora este considerată o amenințare, Eul crede că trebuie să o combată și, dacă e nevoie, să o desființeze. Și astfel Eul trece prin viață ferm convins că el cunoaște foarte bine realitatea și nu are altă preocupare, decât ca pretutindeni să își confirme propriile concepte.

Ne plăceau ideile pe care ni le făcusem despre realitate, chiar mai mult decât lumea reală. Nici nu am observat că ideile noastre s-au interpus de fapt între noi și realitate și că ne despart de receptarea directă a ei. Credeam că este firesc să ni se pară adevărate ideile pe care ni le făcusem pe baza închipuirilor noastre, a amintirilor, dorințelor, fricii sau patimii. Rațiunea noastră era mai puțin preocupată să recunoască adevărul obiectiv; ea continua să se bazeze pe niște concepții mai comode, mai familiare. De pildă este posibil ca cineva să fi bănuț de mult că ceva nu mai este în ordine; dar a refuzat mereu să mediteze profund la aceasta și și-a spus că totul este, totuși, minunat. Altfel, omul ar fi avut o problemă, ar fi trebuit să își pună întrebări, poate să se schimbe. Firește este mai comod să respingi în bloc și să te autoconvingi că totul este în ordine, mai ales că prietenilor sau vecinilor nu le merge nici lor mai bine. Dar iată că vine ziua în care brusc îți dai seama de adevărata realitate, când frumoasele palate se dărâmă, deși Eul le ridicase după placul său. Recunoaștem îngroziți că realitatea este cu totul altfel: acesta este Turnul.

Aici nu este vorba numai de idei comode și care dau satisfacție.

Când se dărâmă palatele, unde Eul nostru se simțea atât de bine, ne dăm seama de adevărata realitate. *Prăbușirea unui turn gigantic, Giulio Romano, Sala dei Giganti, Palazzo del Tè, Mantua.*

Este la fel de posibil să suferim din cauza concepției noastre despre realitate. Filosoful grec Epictet a constatat, cu două mii de ani în urmă, că nu lucrurile sunt cele care ne neliniștesc, ci părerile pe care le avem despre ceea ce ne înconjoară. Ele pot deveni niște constrângeri, care ne amărăsc viața. Dacă, de exemplu, Eul își face ideea fixă că liftul este periculos, atunci ori de câte ori va fi într-un ascensor el va tremura de frică, fiind convins că cel puțin se va opri, dacă nu va cădea. Mai devreme sau mai târziu va începe să le evite, frica va deveni și mai reală și va respinge orice argument logic. Prețul unor asemenea idei preconcepute, pe lângă nocivitatea limitării libertății de mișcare, este o suferință crescândă. În asemenea cazuri, Turnul poate însemna o experiență decisivă, un fulger, care conduce la eliberare.

Pereții Turnului trebuie să se prăbușească deoarece ei ne împiedică să vedem Întregul, ne despart de unitate. Krishnamurti a denumit aceasta „golirea” conștiinței, ruperea condiționărilor și purificarea de trecut¹. Având în vedere că Eul nostru se cramponează cu încăpățănare să creadă în ideile sale limitate, deseori este nevoie de o experiență intensă, profundă pentru a se ajunge la schimbare. De aceea în basme apare ceva atât de radical când este vorba de distrugerea răului; deoarece acolo răul este întotdeauna

1. Vezi Vanamali Gunturu, *Krishnamurti*, pag. 149 și urm.

ceva ce împiedică conștientizarea. De aceea el este înlăturat atât de brutal.

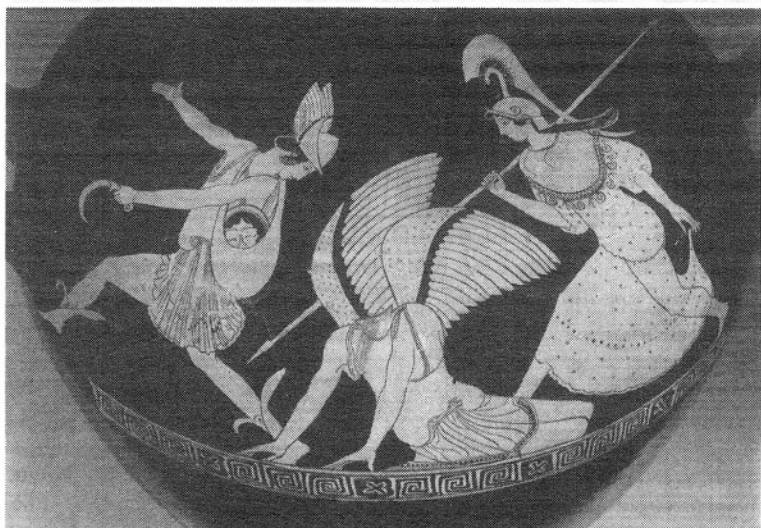
Într-un sens mai profund, Turnul deschide poarta spre un adevăr incomensurabil, răsturnându-l pe cel vechi, condiționat de ceva și care în educația noastră occidentală este ordinea Dumnezeiască atât de râvnită ca de pildă univocul, claritatea și logica. Tocmai aici rezidă premisa cunoașterii adevărului superior, a unității generale, care trebuie să fie un paradox, conform esenței lui. Spargerea tiparelor existente constituie dintotdeauna esența învățămintelor transmise de înțelepți; prin ridicarea unor probleme sau întrebări neașteptate, ei fac să se clatine convingeri ferme sau, spre surprinderea noastră, ne fac să vedem cât de absurde fuseseră convingerile noastre. De aceea, în timpul ședințelor de meditație, adepților școlii Zen li se enunță rebusuri stranii (Koan): conștiința care caută răspunsuri clare este întotdeauna neputincioasă în fața lor.

Nu trebuie subestimată însemnătatea Turnului când conduce la prăbușirea conștiinței înguste sau false: această dărâmare a unor idei conștiente nu înseamnă ceva simplu, ci aproape întotdeauna un fel de sfârșit al lumii, după cum îl numea C.G. Jung, care provoacă revenirea la haosul inițial. Apare dezorientarea, disperarea, o stare similară cu o corabie bătută din toate părțile de vânturi. Cel puțin aparent. În realitate, am revenit la inconștientul colectiv, care a preluat acum conducerea¹. El avertizează că există numeroase cazuri, când prăbușirea poate însemna o catastrofă, ruina unei vieți, ca atunci, când o voce interioară imprimă o nouă direcție. Felul în care receptăm noi Turnul depinde de modul cum ne apropiem de el și cât de maturi am devenit până în acel moment. Cu cât suntem mai blazați sau plini de sine, cu atât va fi mai dramatică experiența ce ne așteaptă. C.G. Jung spune în acest sens: „O conștiință emfatică este hipnotizată de ea însăși, nu vorbește cu sine. Ea este expusă catastrofelor, care pot să o și ucidă”².

Pe calea devenirii umane există mai multe corespondențe ale Turnului. În primul rând eliberarea sufletului vândut, ridicarea la suprafață a bunului foarte greu de obținut, simbolul celei de a patra funcții a conștiinței, neglijată până atunci (vezi și capitolul Roata Destinului). Aceasta presupune transformări, zguduiți și revalorizări în concepțiile noastre. În al doilea rând este vorba de a trăi ceva ce nu am avut curajul până atunci fiindcă ne vândusem sufletul

1. C.G. Jung, *Relațiile dintre Eu și inconștient*.

2. C.G. Jung, *Reprezentări ale mântuirii*.

Perseu o învinge pe Medusa. În dreapta se vede zeița lui protectoare – Atena. Pictură pe o vază, Muzeul Britanic, Londra.

Oedip obține doar o victorie aparentă împotriva Sfinxului. Potir, Muzeul Vaticanului, Roma.

pentru ceva sigur, nepericulos sau am oferit o valută falsă. De aceea aici Turnul poate semnifica că „declanșăm o bombă“, că spargem îngrădirile sau că nu vrem să mai participăm ori ne prezentăm sub un aspect sub care nimeni nu credea că putem apărea.

Turnul mai poate însemna depășirea egoismului, ruperea lanțurilor care ne țineau legați și ne limitau mișcările. În povestea broscuului fermecat se aude troznind de trei ori când strânsoarea de fier din jurul inimii lui Heinrich se sparge:

„- Ce trosnește așa, Heinrich? E prea grea caleașca?”

- Nu, stăpâne, răspunse Heinrich, caleașca nu-i grea, dar a plesnit un cerc, care-mi strângea inima de când te ajunsese blestemul zgripțuroaicei.

Și se auzi troznind încă odată și apoi iar odată și feciorul de împărat crezu că trosnește caleașca, dar erau cercurile de fier ce se desprindeau din jurul inimii lui Heinrich¹.

Tot aici mai trebuie să desființăm barierele care ne îngustau privirea, să anulăm puterea avută asupra noastră de inconștientul, care ne determina să facem lucruri inexplicabile, ne paraliza în multe privințe și ne reținea de la viață. Din acest punct de vedere Turnul corespunde subiectului multor mituri și legende care povestesc despre învingerea dușmanului, a smeului ce răspândea numai groază și teamă sau despre eliberarea a ceea ce este păstrat în lanțuri. Acest uriaș poate fi înțeles ca o opoziție interioară, care, pe baza misiunii noastre în viață, ne face să susținem mereu „Orice numai asta nu!“ sau - și mai grav - „Mai bine mor, decât“ (vezi capitolul Moartea). A depăși această opoziție și a face ceea ce consideram exclus până acum înseamnă a trăi o experiență dură la întâlnirea cu Turnul.

Pe de altă parte, putem înțelege smeul și ca pe o instanță interioară de control, o imagine puternică a mamei/ tatălui, de care nu ne-am putut elibera până acum, de care am rămas dependenți și care ne împiedică să mergem pe căi proprii până ce nu scăpăm de ea. Și aceasta este ideea principală a numeroase mituri sau basme. De pildă când Ionel este închis de vrăjitoare în casa din pădure, aceasta corespunde unei imagini întunecate, dar inconștiente despre mamă (= pădurea deasă); el va rămâne acolo până ce Mărioara, Anima sa, îl va salva. O situație inversă găsim în Frumoasa din pădurea adormită: numai că aici vor trece foarte mulți ani până când fecioara va fi trezită din somnul în care a fost cufundată de zâna cea rea. Depășirea complexului patern o găsim

1. Frații Grimm, Povești, Ed. Saeculum I.O.

Corabia traversează lumea de dincolo.

Ra, zeul Soarelui, este amenințat de Apophis.

Seth stă în partea din față. Papyrusul Cherit – Webeshet,
Muzeul Egiptean, Cairo.

În povești precum *Fata morarului* și *Picior-șchiop* (*Rumpelstilzchen*), unde morarul cel sărman îi spune regelui că fiica sa poate toarce aur din fire de paie.

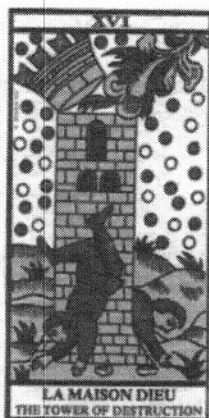
Fără a dori să reducem mesajul acestor basme, trebuie să arătăm că ele ne arată cât este de important să ne eliberăm de puterea mamei sau a tatălui și să pornim liberi mai departe. Căci indiferent de sex, dacă avem o imagine pozitivă sau negativă despre părinți, cât timp ei au putere asupra noastră, noi nu putem întâmpina sexul opus în deplină libertate. Fie suntem determinați spre iubire/ură în funcție de părintele sub influența căruia ne aflăm, fie suntem posedați de aspectul întunecat și atunci ne îngrozim de sexul opus. Chiar dacă imaginea interioară este pozitivă, trebuie să ne eliberăm de ideea de a ne compara continuu cu aspectul exterior al celorlalți. Imaginile sufletești sunt întotdeauna desăvârșite, ceea ce nu se poate spune despre bărbați și femei când este vorba de aspectul exterior. De aceea ne deziluzionează în bloc, de aceea eșuăm de fiecare dată

în raporturile cu sexul opus. Fidelitatea față de imaginea interioară este menținută.

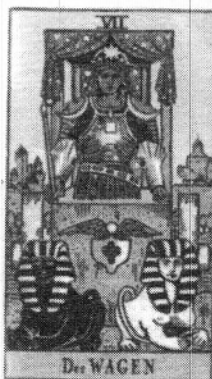
Momentul în care Perseu taie capul Medusei poate fi interpretat și ca depășirea unei imagini puternice din subconștient a mamei. A putut săvârși fapta eroică numai ajutat de Anima sa, zeita Atena, cu care a fost într-o permanentă legătură. Ea i-a dat tot ce avea nevoie, mai ales scutul. L-a condus la Gorgone și i-a explicat pas cu pas ce are de făcut. Nu învingea fără ajutorul ei. Sprijinul venit din partea laturii feminine l-a ajutat să învingă o imagine feminină extrem de puternică.

Oedip a încercat să învingă Sfinxul numai prin forța rațiunii sale; fără să aibă și ajutorul propriei Anima, a obținut doar o victorie aparentă. A dezlegat șarada și a elibert orașul Teba. Dar enigma pe care o reprezenta Sfinxul în sine, simbolul femininului de nepătruns, nu l-a interesat, nu l-a intuit, deci nu și-a pus problema să o dezlege. Plin de sine, după victoria obținută, a crezut că este suficient și s-a lăsat încoronat rege. Cert este că Anima lui, călăuza sufletului său, l-ar fi sfătuit mai bine. Numai că el s-a căsătorit cu mama sa fără să știe și prin aceasta s-a lăsat posedat complet de imaginea mamei sale din subconștient, crezând că nu se mai simte complexat de latura feminină. Când lumea lui, bazată pe falsitate, se prăbușește – Turnul său – și când își dă seama de realitate, înnebunește.

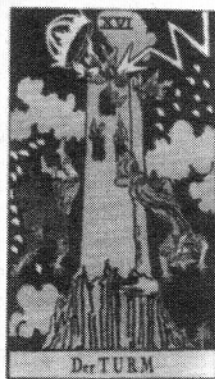
Și mitul călătoriei pe timp de noapte a zeului egiptean al Soarelui, Ra, relatează despre schimbarea profundă petrecută la miezul nopții. Acolo, în punctul cel mai de jos al călătoriei sale, Ra întâlnește pericolul cel mai mare: Apophis, șarpele mării nocturne, care soarbe Nilul subteran dintr-o înghițitură, iar corabia lui se împotmolește în nisip. Zeul soarelui nu și-ar putea continua călătoria și nici nu ar apărea o nouă dimineață dacă nu ar exista Seth, care îl învinge pe Apophis și îl constrânge să dea fluviul înapoi pentru ca Ra să poată merge mai departe. Ceea ce nouă ni se pare o legendă minunată, a fost probabil de necrezut pentru vechii egipteni. Căci Seth era socotit cel mai cumplit spirit al răului și, pe timp de zi, cel mai periculos dușman al zeului soarelui. Aici, la miezul nopții, este unicul ce asigură continuarea călătoriei lui Ra. Era atât de incredibil, încât nici nu i se pronunța numele, ci se spunea doar: „cel mai mare dintre vrăjitori îl ajută pe marele Ra“. Fiecare știa despre cine era vorba. Mesajul acestor tradiții foarte vechi este: la acel ceas întunecat estimările alb/ negru ale conștiinței noastre pe timp de zi sunt anulate. Nu mai au valabilitate. Aici cel pe care îl considerăm cel mai mare dușman al nostru, poate fi

Turnul – în tarotul din Marsilia.
Coroana este desprinsă de o pană.

Faetonul:
Plecarea în lumea
largă.

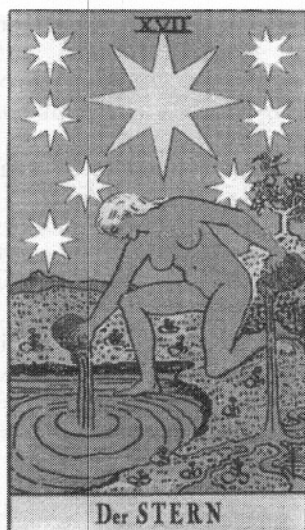
Turnul: Marea cotitură
în călătoria pe timp de
noapte.

singurul care ne ajută să facem schimbarea decisivă. Din acest punct de vedere porunca biblică de a iubi dușmanii apare într-o lumină nouă.

În cărțile vechi de tarot coroana turnului este desprinsă de o pană. Ca un însemn al zeiței Maat (vezi capitolul Moartea), ea simbolizează justiția divină, care distruge falsul și nemăsuratul.

Cartea Turnul (XVI) este legată, prin suma cifrelor, de cartea Faetonul (VII). Cea de a doua ne prezenta plecarea eroului în lumea largă, iar prima ilustrează călătoria în lumea interioară, respectiv cotitura decisivă făcută în această călătorie pe timp de noapte.

Cuvinte cheie	Cartea – Turnul
arhetip	eliberarea
misiune	depășirea unor limite prea înguste, ieșirea din ceea ce este perimat, din structuri rigide, depășirea gândirii alb/negru, „detonarea unei bombe“
scop	eliberarea de imaginile interioare și concepțiile rigide acaparatoare, cotitura decisivă spre libertate
risc	eșec, prăbușire
stare de spirit	faze intermediare, nesiguranță și modificări surprinzătoare, eliberări

Steaua.

Steaua. *Fântâna tinereții*

Eroul a găsit în sfârșit apa vieții. Secretul ei nu constă în calitate, ci în dificultatea de a o găsi. În toate poveștile, ea se află la una din granițe. Pentru că nici ele, nici inconștientul nu au nicio limită, este deci vorba de o graniță interioară, care ne-a încătușat până în prezent. Acum, după ce zidurile închisorii au fost dărâmate și praful s-a așezat, sufletul eliberat răsuflă ușurat și nutrește speranțe noi. El, închis multă vreme în Turnul falsei conștiințe, simte bucurios o libertate nemaiavută până atunci, care deschide perspective nebănuite ale unui viitor mareț. Acest sentiment de bucurie este descris astfel de Dante, la părăsirea Internului: *Ieșirăm iar către lumini și stele*¹.

Și în legenda despre Amor și Psyche apare apa cea misterioasă. Este cea de a treia încercare la care este supusă Psyche de Afrodita în căutarea disperată a iubitului. Ea trebuie să umple cu apă un vas în cel mai periculos loc: greu de ajuns acolo și păzit de serpi. Apa este adusă de râurile din lumea umbrelor – Styx și Cocytos. În această situație disperată, îi vine în ajutor vulturul lui Zeus, stăpânul

1. Dante, *Divina comedie, Infernul*, Editura Casa Școalelor, București, 1994.

zeilor; îi rămăsese dator cu ceva lui Amor. Iată că și aici legătura cu Animus este cheia dezlegării problemei. Particularitatea peripețiilor trăite de Psyche constă în aceea că ea obține indirect și nu direct ceea ce urmărește – arată Erich Neumann; reușește cu ajutorul sexului opus, dar rezolvarea nu este adusă de elementul masculin. Deoarece ea rămâne fidelă feminității ei chiar și după ce a fost obligată să-și includă și latura ei masculină¹.

Cartea de tarot conține numeroase simboluri ale oracolelor ce îndreaptă privirea spre viitor și înțelepciunea Cosmosului. Stelele sugerează, firesc, astrologia, numărul lor – opt – identic cu cel al razelor – tot opt – consfințesc simbolul cifrei opt, cifra mediană între sus și jos, între cer și pământ. Pasărea din copac poate fi un indiciu al credinței în zborul păsărilor. În timpurile străvechi, păsările călătoare erau socotite mesageri ai cerului, care iarna trag cu urechea la sfatul zeilor. Din formația și felul cum soseau primăvara se deduceau semnele prevestitoare, adică ce deciserseră zeii pentru anul acela. Păsările mai simbolizează capacitatea de precizie a zeităților, din care fac parte. De pildă Ibis, pasărea zeului egiptean al înțelepciunii, Thot, sau cei doi corbi ai lui Odin, Hugin și Munin (vezi și capitolul Eremitul) și, bineînțeles, cocorii – păsările lui Apolo, zeul oracolului din Delphi. Copacul simbolizează înțelepciunea maturizată; în astrologia celtică, el constituia fundamentul prognozelor de viitor. Toate aceste oracole enunță legile cosmice și pot deschide o fereastră spre viitor. Și tocmai aici rezidă simbolistica esențială a cărții: este ca și cum eroului i s-ar fi deschis ochii, cei exteriori și cei interiori! Aici i se deschide un nou viitor. El poate recunoaște posibilitățile noi care s-au creat, obținute prin fapta sa de vitejie, el vede – ca într-o viziune impresionantă – drumul măreț ce îl mai are de parcurs și care îl va purta spre un orizont nebănuit niciodată.

Figura complet dezbrăcată de pe carte este Bina (intelența), principiul cabalistic (Sefira) al înțelepciunii superioare. Aici goleşte apa vieții, atât în apă, cât și pe țărnm. Apa face ca pământul să fie roditor și reprezintă astfel o legătură vitală, dar apă peste apă este expresia surplusului. Cartea deschide astfel o perspectivă asupra legității cosmice și a unui viitor luminos, unde din înălțimea stelarilor primim suficientă apă a vieții; mult mai multă, decât am avea nevoie.

Acest acces la ordinea cosmică, această intuire a veșnicului poate trezi noua conștiință a timpului, care se întrezărea pe cartea

1. Erich Neumann, *Amor și Psyche*.

Virgiliu și Dante la părăsirea lumii de dincolo.
Ciclul Dantesc, gravură în lemn de Gustave Doré.

cu numărul XIV (vezi capitolul Cumpătarea). Căci dacă Turnul dispersează conștiința cea falsă, atunci dispar și concepțiile eronate despre un timp liniar, cantitativ, format pe baza trecutului, a prezentului și viitorului. Eliberați de îngustimea vechii conștiințe, înțelegem în acest punct cât de unilaterală și falsă a fost ideea noastră despre timp, cât de disperați am alergat după niște vanități. „Incapabili să trăim într-un prezent atemporal și în a ne scălda în desfătarea veșniciei, căutăm promisiunea simplă a timpului, asemeni unui surogat sărăcăcios, sperând mereu că viitorul va aduce ceea ce lipsește atât de mult prezentului“ – aceasta este descrierea momentului de față făcută de Ken Wilber¹. Acest salt al conștiinței seamănă cu o baie în fântâna tinereții, care îl dezleagă pe om de măsurarea timpului și îi dăruiește veșnicia acestuia. Este înțelegerea cea mai profundă, dobândită și de Siddhartha spre sfârșitul călătoriei; el a învățat de la apă că timpul nici măcar nu există. Iar apa este oriunde aceeași, la izvoare și la vărsare, la cascade, la

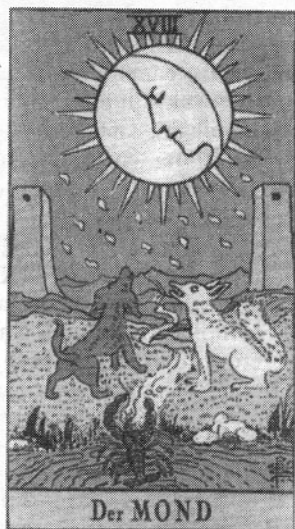
1. Ken Wilber, *Căile spre sine*.

meandre, în mare, în munți, pretutindeni aceeași. Pentru ea există doar prezent, nu umbra viitorului¹.

Adunând cifrele cărții Steaua (XVII) în comparație cu cea a Cumpătării (VIII) ajungem la aceeași sumă, cu condiția să păstrăm numerotarea inițială. Dacă la cea de a opta oprire în călătoria sa eroul a învățat legile lumii, acum el înțelege legile Cosmosului și dobândește accesul spre ceva superior, raporturile Universului. În lumea zeilor greci întâlnim această unitate a principiilor în zeița Themis și fiica ei, Dike. Themis, fiica lui Uranus (Cerul) cu Gea (Pământul) este personificarea ordinii veșnice și a justiției. Ea corespunde tematicii Stelei, mai ales că oracolul ei a fost la Delphi, până când acesta a fost preluat de Apollo. Fiica ei, Dike, întruchipată pe cartea Cumpătarea, este zeița care păzește ordinea și justiția pe pământ cu sabia ei mereu ascuțită.

Cuvinte cheie	Cartea – Steaua
arhetip	înțelepciune
misiune	a nutri speranțe, viziunea unui viitor nou
scop	a înțelege raporturi superioare, a dobândi acces la înțelepciunea Cosmosului
risc	ignorarea prezentului fiind preocupat numai de viitor, a se baza pe ceva înșelător
stare de spirit	încredere în viitor, a se simți tânăr și revigorat

1. Vezi Hermann Hesse, *Siddhartha*.

Luna.

Luna. Pericole perfide

Drumul parcurs de erou a avut zece opriri, ce corespund în dublu sens semnificației astrologice a celor cinci planete: Mercur, Venus, Marte, Jupiter și Saturn. Sunt cărțile de la Cumpătare (XIV) până la Lună (XVIII); și a celor legate de ele prin suma cifrelor, respectiv Hierofantul (V) și Eremitul (IX), care întruchiează cei doi poli ai acestor planete.

Mercur (♿), zeul drumurilor, cunoscut în mitologia greacă și ca Hermes Psychopompos, respectiv călăuza sufletelor, apare pe cartea Marele Preot (V) ca educator și conducător în lumea exterioară, iar pe cartea Cumpătarea (XIV) ca adevărata călăuză pe timpul nopții.

Venus (♀), zeița iubirii, apare în lumina ei favorabilă pe cartea Îndrăgostiții, iar polul ei întunecat, implicarea pătimașă, pe cartea Diavolul.

Marte (♂), își arată forța lui primăvăratecă la plecarea eroului pe cartea Faetonul (VII), iar pe cartea Turnul (XVI) apare aspectul său turbulent, mai ales războinic și distrugător, care poate și să nimicească și să însemne transformarea din viață.

Jupiter (♃) era socotit în antichitate judecătorul suprem al zeilor

și oamenilor, în ceruri și pe pământ. Această latură a lui este oglindită pe cartea Judecata (VIII); cea referitoare la legile lumii apare pe cartea Steaua (XVII), care simbolizează legile și înțelepciunea Cosmosului. Jupiter a avut un copil și cu zeița Themis, care corespunde Stelei ca zeiță a judecății cerești. Fiica lor Dike (la romani: Justitia), zeița judecății pământene poate fi văzută pe cartea Justiția. Ca și ei și lui Jupiter i s-a pus cântarul în mână.

Saturn (h) apare sub latura lui luminoasă în bătrânul înțelept de pe cartea Eremitul (IX), iar latura lui dificilă, provocată de teama locului îngust unde trăiește, corespunde Lunii (XVIII). Această carte simbolizează ultima încercare la care suntem supuși în călătorie.

Misiunea nu a fost complet îndeplinită. Smeul sau răul a fost învins, sufletul eliberat, eroul mai are de făcut drumul înapoi spre lumină. Pentru aceasta trebuie să nu se rătăcească în labirintul lumii de dincolo. Pe drumul înapoi pândesc pericole perfide, care îi pot aduce pieirea. Este porțiunea pe care Orfeu și-a întors privirea și a pierdut-o definitiv pe Euridice.

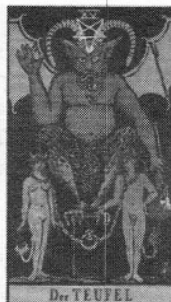
Tot aici s-a întors și nevasta lui Lot și s-a prefăcut într-o stană. Psyche a primit de la Persefona alifia frumuseții, dar nu a rezistat tentației, deși fusese avertizată, să nu deschidă cutia și s-a confundat în semnul de moarte. Ghilgameș a găsit chiar rădăcina vieții – noua înțelegere a timpului, conștiința veșniciei din cartea precedentă – în călătoria lui prin lumea de dincolo, dar a lăsat-o pentru clipă din mână să bea apă și ea a fost înghițită de șarpe.

Legile lumii de dincolo sunt stricte: cine mănâncă, fie și numai un sâmbure de rodie, nu se mai poate întoarce pe pământ. Așa a pățit și Persefona, cea răpită de Hades. Cine coboară o singură dată în împărăția umbrelor, chiar și numai pentru scurtă vreme, se află mereu – asemeni lui Tezeu și Peirithoos – pe rădăcina uitării și nu se mai ridică niciodată de pe ea. Toate acestea arată că a coborî în lumea de dincolo este o încercare ce trebuie depășită, dar ea nu are voie să devină un scop în sine. Același motiv îl găsim în povestea despre pădurea fermecată, unde eroul nostru se rătăcise. A fost înconjurat de ființe stranie și vrăjite; ele voiau să-l convingă să renunțe de a merge mai departe, să le spună cuvântul magic sau să uite numele ce îl purta: tocmai acele lucruri pe care le învățase de la Eremit, adică ce vedem pe cartea Luna, cu care este legat prin suma cifrelor. În acest loc pericolul este maxim: tot ce am dobândit putem pierde într-o clipă. O imagine foarte frumoasă a acestor clipe o găsim la poetul persan Nizami¹ în minunatul basm al iubirii neîmplinite.

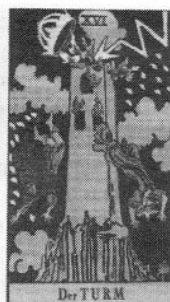
1. Vezi Nizami, *Cele șapte povești ale celor șapte prințese*.

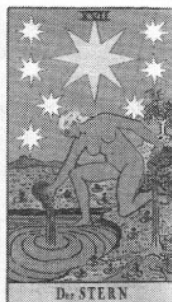
Cumpătarea
♀

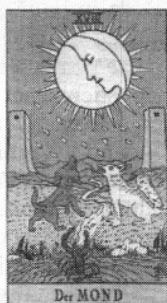
Diavolul
♀

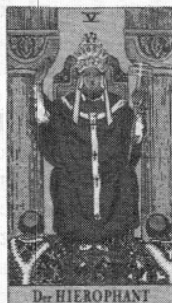
Turnul
♂

Steaua
21

Luna
h

Hierofantul

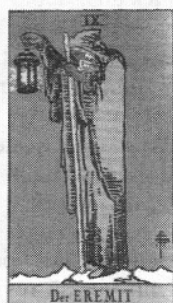
Îndrăgostiții

Faetonul

Justiția

Eremitul

Cărțile de la Cumpătarea până la Luna și cărțile legate de ele prin suma cifrelor lor Hierofantul până la Eremit oglindesc cele două laturi ale planetelor Mercur până la Saturn.

Acesta este și tragismul Nibelungilor, regăsit în cărțile de tarot. Siegfried a parcurs tot drumul și a ajuns în acest punct; a învins cu curaj toate greutățile. S-a coborât viteaz în împărăția de dincolo, unde Fafnir păzea aurul Rinului (Diavolul), luptase cu balaurul și îl doborâse (Turnul). Scăldatul în sângele balaurului l-a făcut invincibil, după ce a mâncat inima balaurului i s-au deschis ochii și urechile. Înțelegea limba păsărelelor, a văzut-o într-un fel de arătare pe Brunhilda, Anima sa, când i-a promis să o salveze și să se căsătorească cu ea (Steaua). Apoi, fără se știe, a băut licoarea uitării, pregătită pentru el la curtea regală (Luna), a uitat-o și s-a însurat cu Kriemhilda. Trădarea Anima a pecetluit prăbușirea lui.

Transpuse în cotidian, aceste imagini arată că întâlnirea cu inconștientul nu este lipsită de pericole și că numai o conștiință puternic dezvoltată dispune de suficientă forță să se impună și să nu fie înghițită de inconștient. Pericolul ca incursiunea în lumea de dincolo să conducă la o fugă de lume este mare: ea se poate petrece repede, deoarece imaginile rapide defilate de inconștient sunt atât de atrăgătoare, frumoase și fermecătoare! Homer a avertizat și el de acest pericol – acela de a fi indus în eroare – când a vorbit de cele două porți ale tărâmului de vis. Una era din corn, cealaltă din fildeș, pe una veneau visurile adevărate, pe cealaltă cele false.

Această ambivalență este una din cauzele pentru care vechile mistere nu erau accesibile tuturor, ci ridicau probleme complicate celor ce le descifrau. Spre deosebire de ele, gândirea esoterică de astăzi este accesibilă practic oricui, chiar dacă unele elemente se diluează și adevărata știință esoterică este banalizată. Acolo, în ceea ce este ascuns, acolo este casa ei, unde poate înflori cum trebuie. Cine se simte atras doar de explicații simple și comode și le consideră a fi o știință magică, ordonându-și viața în același fel, acela ar trebui să se întrebe dacă nu cumva ocolește ceva cu bună știință, ceva ce îl va înlănțui mai devreme sau mai târziu într-o pădure fermecată și de unde va găsi cu greu scăparea.

Exemple similare există de pildă și în grupurile celor ce se autoantrenează; oricât de mari ar fi realizările lor, trebuie avut în vedere ce îi leagă pe oameni unul de altul. De la o grupă la alta se vede că „terenul” pe care clădesc ei este cam șubred și că acești oameni nu vor să revină în cotidian, receptat ca ceva ostil. Ei au inversat lumile și vor să rămână în căldura oferită de atmosfera creată în grupurile lor; s-au situat pe spezele uitării, s-au rătăcit în labirintul lumii paralele și nu își mai știu nici adevăratele lor nume. Au uitat ce vor într-adevăr, pe ce drum au pornit inițial: respectiv acela de a câștiga o experiență valoroasă acolo, în mijlocul acelu

Orfeu plânge după iubita sa pierdută, Euridice.
Alexandre Séon, *Musée d'Orsay*, Paris.

grup, pe care să o integreze apoi în cotidian. De aceea C. G. Jung a avertizat că dacă psihologia trebuie să sublinieze în mod deosebit importanța inconștientului, aceasta nu trebuie în niciun caz să însemne minimalizarea importanței conștientului. Numai supralicitarea lui unilaterală trebuie anihilată printr-o anumită relativizare. Dar relativizarea, la rândul ei, nu trebuie să meargă atât de departe, încât fascinația creată de adevărurile arhetipice să depășească Eul. Egoul trăiește în timp și spațiu și trebuie adaptat celorlalte granițe dacă dorește să existe, accentuează C. G. Jung.

Cartea Luna ne arată un rac ieșind din apă. Ea poate fi înțeleasă și ca un indiciu că aici s-a ajuns în Zodia Racului, în timp ce Eremitul, prin corespon-

Ghilgameș (?) cu rădăcina nemuririi, pe care a pierdut-o la întoarcere. Relief la palatul lui Ashur-nasier-apal II din Nimrud, *Metropolitan Museum of Art*, New York.

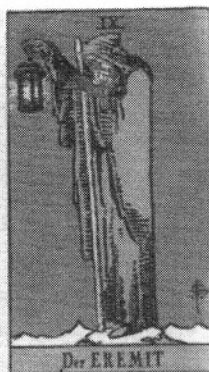
dența lui cu Saturn, este în zodia capricornului. În cele două puncte Soarele, imaginea cerească a eroului, trebuie să-și schimbe direcția: în fiecare an. Eroul trebuie să depășească o punte în aceste două puncte. Dacă după Eremit, odată cu cărțile a căror cifră este formată din două numere, el a început călătoria pe timp de noapte, aici, în punctul Luna, trebuie să se ridice din străfundurile adânci și să revină la lumină. Paznicul acestei punți este din toate timpurile Saturn, care corespunde astrologic celor două cărți.

Cartea Luna este deseori prost înțeleasă, deoarece astăzi noi o vedem legată cu precădere de romantism. Aici este vorba de întuneric, de noapte și de estimarea adâncimii spațiilor înguste. Luna s-a așezat în fața Soarelui și a întunecat totul (egal cu eclipsă de soare), un fenomen natural socotit în general prevestitor de nenorociri, trăit mereu cu teamă și groază¹. Pe carte apare un vad, locul unei posibilități de trecere, deși foarte riscantă și o cărare îngustă, ce duce la turnurile cenușii, văzute prima oară pe cartea Moartea. Ele sunt avanposturile cerescului Ierusalim, întruchiparea bunului cel mai greu de dobândit.

Drumul acesta este greu și periculos. Este păzit de un câine și un lup. În timp ce câinele (ca și pe cartea Nebunul) reprezintă latura prietenească și săritoare a forțelor instinctuale, lupul întruchiează latura periculoasă și nimicitoare. El îi corespunde lui Cerberus, paznicul infernului în mitologia greacă; misiunea acestuia era să nu permită niciunui suflet să revină la lumină. Țelul călătoriei – cerescul Ierusalim – se zărește deja, dar pentru a ajunge acolo trebuie taversată poteca îngustă și foarte dificilă. *Dar strâmtă este poarta, îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt cei ce o află* se arată în *Evangelia după Matei* (7, 14). În Evul Mediu oprirea aceasta era deseori prezentată ca un pod foarte îngust pe care trebuia să treacă sufletul ca să obțină viața veșnică. În basme eroul se vede nevoit să facă un act de echilibristică pe tăișul sabiei ca să poată trece peste o prăpastie foarte adâncă, ultimul obstacol.

Pericolul care îl paște pe erou este acela de a fi cuprins de latura întunecată a Anima sa și, pe această cale, să fie condus de subconștientul său într-o direcție greșită. Și tocmai pentru că natura inconștientului este bipolară și ambivalentă și călăuza sufletului se comportă straniu. În legenda lui Parsifal, Anima sa se scindează mereu în latura luminoasă și în cea întunecată: fata stelară roșie și

1. Această interpretare este neobișnuită, ea corespunde nu numai sensului și contextului acestei cărți, ci este oglindită și de cifre. Numărul 18 înseamnă întunecări în măsura în care eclipsele de soare și lună se repetă la un ciclu de 18 ani, așa – numitul ciclu Saroszy și se reiau în aceeași succesiune.

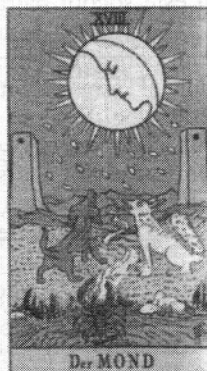

Luna

Eremitul

Tropicul Racului și tropicul Capricornului.
În cele două puncte Soarele (eroul) trebuie
să-și schimbe direcția de mers.

adversara ei întunecată, *la pucelle de malaire*. Ambele corespund
cărților Steaua și Luna. Pe calea autodevenirii este decisiv ca în

Moartea

Luna

Cele două turnuri de pe cartea Moartea,
în spatele cărora se vede soarele răsărind,
sunt un indiciu că această călătorie în lumea
de dincolo va duce spre un nou răsărit. Pe cartea
Luna au fost aproape atinse turnurile, mesagerii
cerescului Ierusalim. Lumina nu poate fi încă văzută,
Luna se află în fața Soarelui.

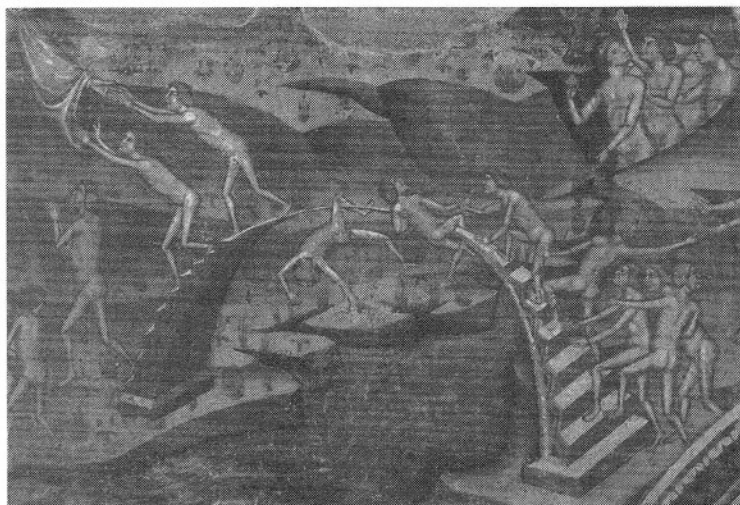
acest loc să înțelegi că obiectivul nu este călăuza, ci că ea dorește să te conducă spre Întreg, asemeni Beatricei care l-a condus pe Dante, peste muntele mântuirii, până la cele mai înalte culmi.

Cât timp eroul este fascinat de latura luminoasă a Anima sa, va fi mereu încătușat de latura ei întunecată, care, aici pe cartea Luna, s-a interpus în fața Soarelui. Abia când recunoaște că adevăratul lui țel este Soarele, simbolul ce se află în dosul acestui întuneric, abia atunci poate găsi calea de ieșire din labirint sau din pădurea fermecată. Emma Jung descrie astfel acest moment greu în legenda lui Parsifal: „În fapt Anima se comportă de-a dreptul paradoxal sau se scindează în două figuri diametral opuse, care fac conștiința să oscileze în ambele sensuri până când Eul recunoaște și începe individuația. Abia după ce bărbatul începe să intuiască Sinele din spatele Anima sa (Soarele ca simbol al Sinelui în spatele Lunii, aspectul întunecat al Anima – obs. autorului) găsește și calea de ieșire; cât timp este contaminat de imagine, nu poate scăpa de jocul ei duplicitar, ea îi complică viața, dar vrea și să o simplifice, să îl lumineze, sau și să îl înșele, până când el singur își găsește locul în acest joc paradoxal”¹.

Teama și strâmtoarea: ambele noțiuni au aceeași rădăcină. Astrologia combină aceste experiențe cu planeta Saturn, paznicul pragului. Saturn este socotit bătrânul înțelept, așa cum apare el pe cartea Eremitul – IX. Cartea Luna, XVIII, ale cărei cifre însumate o leagă de Eremit, corespunde pragului păzit de Saturn. Este cel al fricii. În exterior el este pretutindeni, unde trebuie făcut ceva neobișnuit sau intrat pe un teren necunoscut. Noi trăim experiența la fel de puternic și în interior, când pășim în lumea Eremitului. Mulți oameni sunt speriați dacă se află dintr-odată singuri într-un loc pustiu. Noaptea această teamă poate deveni, din anumite motive, o stare de panică. Din punct de vedere psihologic este frica de inconștient, care depășește granița conștientului și față de care noi suntem neputincioși. Este frica de propriul interior, de care fugim, dar și de liniște și singurătate.

C.G. Jung a comparat odată omul modern cu un proprietar de casă, care aude noaptea un zgomot inexplicabil în pivniță și apoi, ca să se liniștească, urcă sus să aprindă lumina și să vadă că nu a fost nimic. A merge sus înseamnă „în cap“, adică a alunga tot ce ne-a provocat frica, a găsi repede o explicație simplă. A merge în pivniță, în întuneric, în încăperi cu aer închis și mucegăit nu este ceva plăcut și de aceea este atât de greu: aici întâlnim laturile noastre

1. Emma Jung și Marie – Louise von Franz, *Legenda Graalului din perspectivă psihologică*.

Podul îngust ce conduce spre viața veșnică. Detaliu: frescă de Loreto Aprutino, Santa Maria – Italia.

întunecate. De aceea evităm aceasta ziua, iar energia noastră vitală se transmite obiectelor din exterior. Când suntem singuri și liniștiți, ea se îndreaptă spre inconștient și activează toate sferile pe care le-am inhibat mereu.

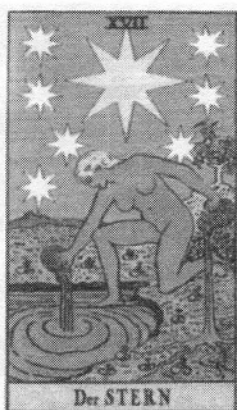
În miturile multor popoare, Luna – de pildă în *Upanișadele* indiene – este poarta spre lumea celestă. Și aici țelul urmărit se află după pragul păzit de Saturn, după frică, urmează experiențele fericite. De aceea în toate religiile exercițiile saturnale, cum ar fi postul, tăcerea sau singurătatea, sunt practici de tranziție care să-l ajute pe om să depășească pragul. De aceea cartea Luna, chiar dacă ea poate însemna întuneric și teamă, nu trebuie văzută ca o carte defavorabilă sau ca un indiciu de a nu face ceva. Psalmistul ne avertizează să nu ne temem de atacurile lunii negre:

*Căci iată nelegiuirii își întind arcul,
pun săgețile pe coardă;
să țințească în întuneric pe cei vrednici.¹*

(Psalmul 11, 3)

Mai trebuie să înțelegem existența și mesajul fricii. Ea este în fond un sfetnic prost, deși deseori poate fi un avertisment bun dacă

1. *Psalmii în traducerea lui M. Sadoveanu*, ed. Saeculum 1992.

Steaua

Luna

Femeia însorită și luna întunecândă ca polul luminos și întunecat al Anima. Numai eroul, recunoaște în spatele Lunii Soarele (simbolul Sinelui) și poate ieși victorios în final.

este vorba de o creștere nouă. Mesajul: să nu ne înșelăm, să nu ne rătăcim în întuneric, ci să dăm curs dorinței și să mergem chiar pe drumul fricii plini de încredere pentru a descoperi adevărul de acolo. Psihologia ne sfătuiește ca în asemenea situații speciale să descifrăm inconștientul lăsându-l să vorbească. Acesta este, probabil, unul din motivele pentru care oamenii, care trăiesc izolați, vorbesc singuri.

Știm cu toții ce dificultăți a întâmpinat Ulise la întoarcerea acasă. A ajuns aproape de două ori acasă, în Itaca, dar de fiecare dată tovarășii săi (laturile neintegrate ale personalității sale¹) au făcut o greșală, iar corabia a fost iar purtată de vânturi neprielnice în largul mării. În călătoria sa, care l-a adus de mai multe ori în situația „Spânzuratului“, el a trebuit din nou să rătăcească pe timp de noapte și să înfrunte totul cu eroism. Ar fi fost pierdut fără Atena, Anima sa, care, sub întruparea unor personaje feminine precum Circe, Calipso, Leucothea sau Nausicaa, l-a ajutat continuu. Fără Circe ar fi căzut pradă sirenelor – ademenire aducătoare de moarte, nu ar fi putut trece nici printre stâncile nimicitoare Scila și Caribda și, firește, nu s-ar mai fi întors niciodată acasă.

Și Tezeu a fost în legătură permanentă cu Ariadna, călăuza sufletului său, după ce a intrat în labirint să învingă Minotaurul. Ea a fost cea care i-a dat ghemul, tot ea a ținut și capătul firului. Fără

1. Vezi referirile la complexe autonome din capitolul *Diavolul*.

Avertizat de Circe, Ulise a reușit să scape de atrăgătoarele sirene, aducătoare de moarte. Pictură pe vază, Muzeul Britanic, Londra.

această legătură permanentă, eroul ar fi fost pierdut în labirint, unul din simbolurile lumii de dincolo. Singur nu ar fi găsit niciodată ieșirea. Acest mit poate fi văzut din perspectiva ambelor sexe: fără Ariadna, Anima sa, Tezeu ar fi fost pierdut de-a pururi. La rândul ei, Ariadna, nu ar fi fost izbăvită dacă nu ar fi fost permanent legată de Animus al ei, Tezeu.

La intrarea în Infern, Dante a aflat cât de important este să ai

Tezeu învingând minotaurul din labirintul din Creta.
Găsește calea de ieșire numai cu ajutorul firului dat de Ariadna.
Pictură pe vază, Muzeul Britanic, Londra.

încredere în cineva și că astfel este mai simplu să intri și să ieși din lumea umbrelor. Minos îi spune la intrare:

*O, tu, ce calci lăcașul de mâhnire,
Strigă spre mine Minos, când mă zări,
Curmându-și silnic crunta lui venire,
au cui te-ncrezi! Ferește-ți pașii aci!
Să nu te-nșele pragul larg. Păzea!*¹

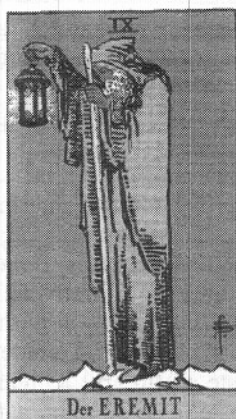
Cea mai veche scriere păstrată despre o reînviere are același motiv. Este marea epopee² a vechilor sumerieni, care cântă coborârea în infern a reginei lor a cerului. Inanna, zeița Cerului, își părăsește tronul ceresc pentru a-și vizita sora întunecată, Ereškigal, zeița tărâmului subpământean. Înainte de a bate la porțile lumii de dincolo, ea a luat niște hotărâri decisive. A stat la sfat și a decis, împreună cu înțeleptul ei vizir Ninșubur, ce să facă dacă ea nu se va întoarce în trei zile, cum stabiliseră. Ea ar fi rămas pentru totdeauna în „Țara fără de întoarcere“, dacă Ninșubur nu ar fi făcut tot ce conveniseră împreună. Iată că și în cea mai veche legendă despre reînviere, eroina izbutește numai prin păstrarea permanentă a legăturii cu vizirul, respectiv cu Animus al ei.

Călăuza sufletelor trebuie înțeleasă și ca forța care menține echilibrul între cei mai diferiți poli opuși: masculin și feminin, a face și a lăsa, curaj și lipsă de curaj, euforie și depresie, dar mai ales între măsură și nemăsurat. Călătoria pe timp de noapte, coborârea în adâncul inconștientului său, l-a făcut pe erou să-și îmbogățească enorm conștientul. Este mare pericolul ca în ultima clipă, printr-o mișcare de șah a Eului avid, prin trădare sau grandomanie, să piardă totul. Vedem aceasta în basmul despre pescar și soția sa; pescarul dă drumul înapoi în apă barbunului, care îi promite să-i îndeplinească dorințele. Mănat de nevestă, dorințele sunt tot mai multe, până când nevasta pescarului vrea să devină asemeni unui zeu, deci este mănătat de grandomanie. Peștele care îi îndeplinește dorințele este simbolul Sinelui. Pescarul în-truchipează Eul slab, care se lasă dominat de pofta nesăbuită, dorințele devin tot mai exagerate. Având în vedere că orice Eu visează să semene cu un zeu și să fie nemuritor, un Eu slab nu poate rezista tentației, devine nesățios și eșuează.

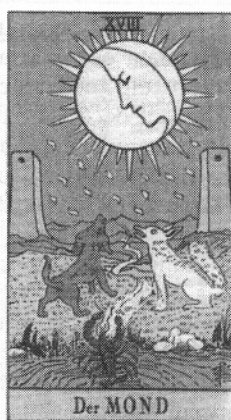
Întâlnirea cu imaginile din adâncuri ascunde pericolul ca Eul să-și însușească experiențe transpersonale ca și cum ar fi niște

1. Dante, *Divina comedie*, editura Casa Școalelor, 1994.

2. Vezi Samuel Noah Kramer, *Istoria începe cu sumerienii*.

Eremitul:
Culmile
conștientizării.

Luna:
Cercetarea adâncurilor
inconștientului.

cuceriri personale sau să le identifice cu un arhetip. Eul este mereu depășit de întâlnirea cu Sinele – sau altfel spus: de fiecare dată când Eul este depășit, a întâlnit un aspect al Sinelui. Întrebarea decisivă este: „Ce face Eul după aceea?” Este descurajat și se pune în slujba Întregului? Sau se lasă cuprins de grandomania narcisistă, consideră această întâlnire drept un merit, se simte unul din cei aleși, se împăunează cu iluminarea lui, se lasă purtat de fantezia atot-puterniciei și cade „răpus” de boala – guru. C. G. Jung a vorbit în acest caz despre o personalitate Mana¹. A spus că aceste forțe îmbătătoare sunt atât de greu de învins de Eu, încât o asemenea fază de exacerbare a Eului este aproape inevitabilă pe parcursul existenței². După ce a fost depășită, faza Mana, la o privire retrospectivă, pare ceva destul de neplăcut. De aceea este important de știut dinainte pentru ca faza să fie cât mai scurtă cu putință.

Pentru occidentali este destul de mare pericolul de a eșua din cauza acestei sete de putere, deoarece în cultura lor s-au făcut puține tentative de a cerceta spațiile interioare. Lipsiți de o asemenea experiență, ei sunt mai expuși să cadă pradă amăgirilor și patimilor, rezultate din aceste lumi necunoscute. Ei tind să privească inconștientul numai sub aspectul utilității pentru interesele perso-

1. Mana = noțiune polineziană pentru forță sufletească.

2. C.G. Jung, *Relația dintre Eu și inconștient*.

nale. Tocmai aici rezidă pericolul de care avertizează Marie-Louise von Franz. Ea arată că orice apropiere de inconștient din motive de necesitate are efecte distructive, la fel ca și natura exterioară. Dacă noi nu facem decât să exploatăm pădurile noastre, animalele și minereurile, distrugem echilibrul biologic și, fie noi, fie generațiile viitoare, vom fi puși să dăm socoteală pentru aceasta¹.

La fel Bastian Batlthasar Bux, eroul poveștii interminabile, ar fi eșuat și ar fi rămas în lumea fantasmelor: atât de atrăgătoare i se păruse acea lume. Eul său era atât de cuprins de dorința de îmbunătățire a lumii, încât părea să aibă toate motivele să rămână în lumea fantasmelor. Abia în ultimul moment – și numai datorită acțiunilor hotărâte ale lui Atréju – se trezește și poate reveni în lumea noastră. Ajuns aici, îl întâlnește pe librarul Koreander, unde găsise la început interminabila poveste, care se arată a fi el însuși un călător prin lumea fantasmelor și îl primește pe Bastian cu vorbe stranie: „există oameni care nu pot ajunge niciodată în lumea fantasmelor² și există oameni care pot, dar rămân acolo pentru totdeauna³. Mai există alții, care intră în lumea fantasmelor și se întorc de acolo. La fel ca tine. Și ei fac ambele lumi sănătoase!”⁴

Aceasta este cheia problemei. Doar scopul călătoriei nu este să treci în plimbare prin cele două lumi. Dacă în prima parte a călătoriei am privit numai cu ochiul drept și în final am descoperit stângul, ar fi cam absurd ca acum să ne legăm ochiul drept pentru a privi numai la stânga în continuare. Noi avem doi ochi ca să putem privi în perspectivă, două urechi ca să auzim stereofonic, avem o latură conștientă și una inconștientă, o natură masculină și una feminină, suntem un om exterior și unul interior, ne aflăm între lumină și umbră. A fi întreg, a avea ambele laturi: acesta este scopul călătoriei. De aceea concilierea celor două laturi este tema cărții următoare.

Făcând suma cifrelor, Luna (XVIII) este legată de Eremit (IX). Eremitul întruhipa cele mai înalte culmi ale devenirii conștiente, iar Luna cucerirea ascunzișurilor celor mai lăuntrice ale inconștientului. Nicăieri în timpul călătoriei pericolul nu este mai mare: pierderea cadourilor primite de la Eremit – aflarea adevăratului nume și a formulei magice – dezvăluirea sau uitarea lor, ca aici în împărăția Lunii. La fel în nici un alt punct al călătoriei șansa nu

1. Marie Louise von Franz, *În căutarea Sinelui*.

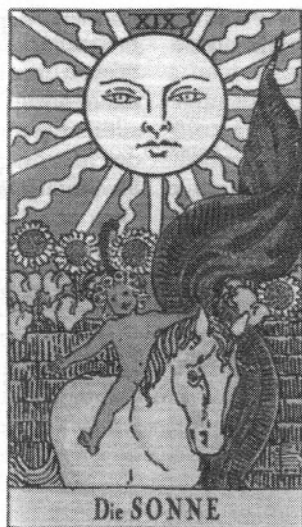
2. Ei rămân atârnați la cartea Spânzuratul.

3. Eșuează la cartea Luna.

4. Michael Ende, *Interminabila poveste*.

este atât de favorabilă pentru a descoperi, depășind frica (Luna), drumul către Sine (Eremitul).

Cuvinte cheie	Cartea – Luna
arhetip	noaptea, revărsatul zorilor
misiune	echilibristică, depășire precaută a pragului fricii, a nu se pierde sau rătăci
scop	revenirea la lumină
risc	rătăcirea în pădurea fermecată, greșirea scopului, a fi cuprins de frică
stare de spirit	iritare și nesiguranță, coșmaruri, temeri

Soarele.

Soarele. *Revenirea la lumină sau împăcarea*

A reușit! Eroul a obținut victoria. A urmat traseul soarelui, a traversat cerul și iadul, a trecut toate încercările la care a fost supus și a revenit într-adevăr la lumină. Este momentul mijirii zorilor. În-tunericul se retrage, sufletul iese din încăperile lăuntrice ale nopții pentru a intra în țara luminoasă a veșniciei.

Este clipa în care smeul trebuie să dea drumul eroului, în care Iona a fost lăsat liber de peștele cel mare care l-a înghițit, tot aici șarpele trebuie să îi dea drumul argonautului Iason: vraja zeiței Atena, Anima sa.

Cartea de tarot ne arată eroul vizibil întinerit aducând astfel un suflu nou, al unei dimineți proaspete, după o noapte îndelungată, pericu-

Iason, eliberat de șarpe, salutat de zeița Atena, Anima sa.

Pictură pe o vază, Ruvo di Puglia, Jatta.

loasă. La fel se arată și în *Biblie*: *Astfel a fost o seară și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua întâi* (*Geneza 1,5*). Tot așa a început și călătoria eroului, care a durat și toată noaptea pentru a se încheia odată cu ivirea zorilor.

Eroul ne apare în acest loc asemeni unui copil, ceea ce înseamnă că rodul călătoriei este recăștigarea simplității. Ea îl face pe om să înțeleagă că realitatea, în toată complexitatea ei este – și aceasta a înțeles în urma călătoriei făcute – în fond simplă. De aceea a aprecia orice prostie ca un adevăr profund este la fel de neindicat, cum ar fi și să crezi că orice nebun e un înțelept. C. G. Jung spunea că instinctul uman știe că toate marile adevăruri sunt mai simple. Iată de ce cel care are un instinct slab speră să găsească adevăr în orice simplificare ieftină sau, ca urmare a erorilor pe care le face, devine deziluzionat și susține că orice mare adevăr este întunecat și foarte complicat, mai conchide C. G. Jung.

Copilul de pe cartea Soarele este nebunul de la început. A început călătoria la poarta neștiinței, a crescut după aceea, a devenit inteligent și iscusit. Acum, la sfârșitul călătoriei, este din nou modest, simplu și cu adevărat matur. Acum nebunul cel înțelept, ajuns la poarta simplității, cum este ea numită în povestea lui Parsifal, a revenit la modestie. El poate merge la burgul Graalului, îl poate recunoaște, îi este accesibil. La începutul călătoriei, Parisfal, nebunul copilăros este complet neștiutor, a ajuns fără să-și dea seama la acel burg, s-a comportat oarecum prostește și de aceea a fost aruncat în afara zidurilor lui. Acum, la finele călătoriei, el a regăsit poarta simplității și a putut să-și îndeplinească misiunea.

Revenirea la simplitatea inițială este și țelul călătoriei făcute de Siddhartha, eroul lui Hermann Hesse. Și el a sperat la început că

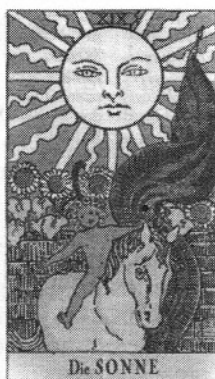
Revenirea la lumină. Hieronymus Bosch, Palatul dogilor – Veneția.

Nebunul

Poarta neștiinței la
începutul călătoriei.

Soarele alb al Nebunului a primit „culoare”
după întâlnirea cu Moartea.

Soarele

Poarta simplității la
sfârșitul călătoriei.

poate evita „văgăunile vieții” ajungând ușor pe cele mai înalte culmi ale ei. Ca și ceilalți și el a trebuit să învețe că nu o poți lua pe nicio scurtătură, că viața este profundă și trebuie trăit acest lucru. Spre sfârșitul drumului său, Siddhartha spune, de parcă ar descrie motivul acestei cărți de tarot: acum, că toate aceste lucruri trecătoare mi-au scăpat, sunt din nou sub soare, cum fusesem odată de mic copil, nimic nu mai este al meu, nu mai pot nimic, nu îmi mai place nimic și nu am învățat nimic. Mai târziu se arată că Siddhartha nu a reușit nimic; era din nou gol și dezbărcat și neștiutor. Dar nu putea fi supărat din această cauză, ci chiar se simțea motivat să zâmbească, să râdă de sine, de întreaga lume sucită.

Întinerirea eroului este și un indiciu al unei noi conștiințe a timpului, obținută după ce s-a îmbăiat în fântâna tinereții (cartea Steaua). Înțelegerea legilor cosmice l-a făcut să se maturizeze în ce privește scurgerea timpului, l-a făcut atemporal în cel mai bun sens al cuvântului. Spre deosebire de Ghilgameș, el a reușit să câștige, după ce a trecut pragul (Luna), această conștiință a eternității. Abia acum se poate bucura de bogăția timpului, așa cum o făcuse și în copilărie. Dacă o vreme timpul a fost pentru el o cantitate, din care a avut mereu prea puțin, acum percepe calitatea lui. În loc să fugă după el pentru a trăi **cât mai mult** posibil din el, are sentimentul atemporalității, al clipei profunde, care valorează

mult mai mult decât toate plăcerile râvnite în trecut și care i-au rămas în memorie ca amintiri deosebite.

Începutul și sfârșitul călătoriei se aseamănă, deși nu sunt la fel. Știm aceasta încă din Mandala, al cărei cerc interior și exterior sunt similare cu paradisul pierdut și regăsit. Se aseamănă, fără a fi identice (vezi tabelul cu fazele călătoriei în Mandala). Între ele se află în general peripeții lungi și complicate pe diverse căi, unde nu am putut fi scutiți de nimic. Marele astrolog Oskar Adler a găsit o frumoasă alegorie: a comparat călătoria prin viață a omului cu fluviul Niger, unul din cele mai lungi ale planetei noastre: izvorăște la o mică distanță de mare și

Soarele – Cartea Soarele în tarotul din Marsilia. Motivul gemenilor semnifică împăcarea celor doi frați.

Hermes, zeul drumurilor, tinând bățul înconjurat de șarpe (Caduceus), simbolul vieții trăite deja. Mercur, Giovanni da Bologna, Florența.

călătorească, să cerceteze ce înseamnă și care sunt uneltele fierarului pentru a se pregăti să intre în pâine. Totul ar fi foarte frumos, dacă

se varsă din nou în apele ei după un drum lung. Apele mării nu pot fi regăsite de el printr-o călătorie scurtă, deoarece munții îi stau în cale. De aceea a trebuit să găsească o cale și să facă mii de kilometri pentru a ajunge la țelul său, ce părea atât de apropiat¹.

Înțelegerea noastră aproape liniară nu prea poate realiza asemenea ocolișuri. Ea ar prefera calea directă. De aceea nu puțini sunt aceia, care caută cărțile de tarot, I Ging, horoscopul sau globul de cristal să afle din ele ce meserie li se potrivește mai bine. Ei nu urmăresc ca prin oracol să afle spectrul larg al posibilităților lor, ci să afle direct de pildă că „peste doi ani vei fi fierar“. Eul speră să fie eficient după ce a aflat o asemenea promisiune. În loc să mediteze la meseria prezisă sau să trimită anunțuri fără sortii de izbândă, el ar putea începe să

1. Oskar Adler, *Testamentul astrologiei*.

Puterea: Unificarea
cu latura neglijată,
întunecată, primi-
tivă, disprețuită:
aceasta este misi-
unea noastră.

Cumpătarea:
Amestecul
celor două
lichide separate
ca început
al misiunii.

Soarele:
reușita
împăcării / unifi-
carea.

nu ar fi vorba de piciorul calului! O meserie învățată repede și ușor și pe care să o profesezi bine începând cu o anumită zi nu există. Nici data precisă când ne vom încheia călătoria. Pentru a atinge acest țel – și altele – trebuie să „creștem“, să învățăm și aceasta înseamnă să depășim și punctele noastre slabe, îndoielile și ocolișurile aparent nenesesare. Adevăratul drum spre deplinătate constă – din păcate – din ocolișuri și rătăcirii, spunea C. G. Jung. Este o *longissima via*, nu o cale dreaptă, una șerpuitoare amintind de Caduceus, o cărare care nu ne scutește de pericolele mari existente în labirint¹.

Aceeași constatare o face și Aiuola în *Povestea interminabilă* a lui Michael Ende, când îi spune lui Bastian: „ai mers pe calea dorințelor și ea nu este dreaptă. Ai făcut un ocol mare, dar a fost drumul *Tău*. Și știi de ce? Tu faci parte dintre aceia, care se pot întoarce mai întâi, dacă găsesc izvorul cu apa vieții. El se află în locul cel mai secret din lumea fantasmelor. Orice drum spre el este greu“. Apoi adaugă: „Orice drum care duce acolo este cel care trebuia urmat“².

Vechile cărți de tarot au pe ele gemeni; aceasta înseamnă împăcarea fraților certați, cea dintre întuneric și lumină. Acum, după

1. C.G. Jung, *Introducere în problematica psihologico-religioasă a alchimiei*.

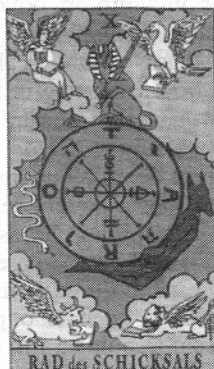
2. Michael Ende, *Povestea interminabilă*.

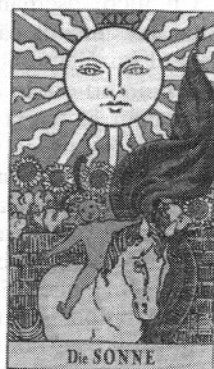
Lupta dintre Parsifal și Feirefîß, încheiată cu împăcarea celor doi.
Sala Parsifal, Vizentinum, Brixen.

Magul:
măiestria.

Roata Destinului:
misiunea vieții.

Soarele:
unificarea contrariilor.

ce eroul a străbătut ambele lumi, după ce și-a dezvoltat latura lui luminoasă și s-a descătușat de cea întunecată, poate avea loc și împăcarea.

Prin aceasta a realizat cea mai importantă misiune pe drumul feminin, al cărților cu numere formate din două cifre: împăcarea omului civilizat cu natura lui animalică, împăcarea conștiinței cu aspectele ei întunecate. Tema apare chiar la început cu cartea Puterea, ce deschide această porțiune de drum. Abia după ce a fost depășită (Moartea) și granițele (Turnul) pe care Eul a trebuit să le ridice pentru dezvoltarea lui au fost desființate, poate avea loc reunificarea cu laturile despărțite. Primul pas spre aceasta este oglindit pe cartea Cumpătarea, la începutul călătoriei pe timp de noapte prin amestecarea lichidelor, ce anterior fuseseră separate. Acum, după ce noaptea a trecut, a apărut din nou lumina zilei, deci reunificarea s-a făcut, iar omul s-a desăvârșit. A fost atins Soarele de la capătul călătoriei.

În această împăcare rezidă și premisa favorabilă a finalului „fericit” al poveștii. Numeroase mituri vorbesc de această întâlnire emoționantă. O epopee babiloniană, veche de patru milenii, ne povestește despre Ghilgameș, puternicul rege al cetății Uruk, care s-a întâlnit cu sălbaticul Enkidu. Zeii l-au creat pe uriaș pentru a domoli trufia lui Ghilgameș. La prima lor întâlnire, cei doi se luptă între ei. Forța civilizată a regelui împotriva celei animalice a sălbaticului (o corespondență cu figurile de pe cartea Puterea). La sfârșit, cei doi recunosc că sunt la fel de puternici, se împrietenesc și se înfrățesc. Împreună sunt invincibili, pornesc la drum și îl doboară pe Humbaba, uriașul stăpân al pădurii de cedri.

Un lucru asemănător întâlnim în povestea lui Parsifal, când acesta, la sfârșitul călătoriei, își întâlnește fratele vitreg Feirefiß. Este fiul lui Gamuret, tatăl lor comun și al negresei Belakane, de aceea Feirefiß era în carouri alb cu negru. Parsifal luptă împotriva lui așa cum facem și noi cu umbra noastră. Și aici frații certați se împacă de îndată ce văd că sunt la fel de puternici. Pentru că nu mai luptă împotriva umbrei sale, ci recunoaște că ea este fratele lui, cu care se împacă, Parsifal poate deveni regele Graalului.

Transpusă în planul conștiinței, această împăcare înseamnă depășirea divizării contrariilor, prin care rațiunea a despărțit realitatea. Înțelegem în acest loc de ce Jean Gebser a spus: „Ceea ce apare rațional la un contrariu, este o polaritate din punct de vedere psihic, iar noi nici nu trebuie să fim dominați de el, dar nici nu avem voie să îl secționăm, distrugându-l”¹.

1. Jean Gebser, *Izvor și prezent*.

Prin suma cifrelor cărții, tarotul face o legătură între trei cărți: Soarele (XIX), Roata Destinului (X) și Magul (I). Aceasta înseamnă că misiunea pe care omul o are în viață (Roata Destinului) și pe care omul trebuie să o îndeplinească (Magul) rezidă în unificarea contrariilor (Soarele), împăcarea dintre lumină și umbră, dintre seară și dimineață, dintre bine și rău, dintre bărbat și femeie, dintre viață și moarte. „Cine crede că poate vedea concomitent și umbra și lumina proprie, acela nu va putea sta niciodată la mijloc“, spunea C. G. Jung.

Cuvinte cheie	Cartea - Soarele
arhetip	ziua, aurora dimineții
misiune	adevărata împăcare
scop	renaștere, perspectivă amplă și modestie matură
risc	banalitățile
stare de spirit	nepăsare, lipsă de griji, a trăi totul în roz, bucurie de viață și ușurință

Justiția.

Justiția. Salvarea

Acum miracolul poate avea loc, deoarece au fost create toate condițiile. După cum aflăm din povestea lui Parsifal, locul unde trebuie îndeplinită misiunea de izbăvire este accesibil numai celui cu inima curată. Este burgul Graalului, cerescul Ierusalim, Shambala, orașul „frumos de privit“, țara pură din Amitabha budiștilor sau oricare altă metaforă pentru bunul cel mai de preț din diverse culturi și tradiții.

Comoara cucerită de erou în lumea umbrelor, elixirul, apa vieții, floarea albastră sau oricum s-ar numi ea, poate însemna numai salvarea. În majoritatea miturilor ea este o acțiune destul de simplă, un sărut, un gest sau întrebarea care trebuia pusă și care provoacă minunea. Ceea ce adusesse nenorocire anterior a fost învins. Umbra, care domnise peste regat, dispăre. Nedoritul s-a transformat miraculos într-un prinț care o eliberează pe prințesă. În povestea lui Parsifal acesta este bolnavul rege Amfortas, care se însănătoșește în clipa, în care Parsifal pune întrebarea care trebuie. Și ea era foarte simplă: „Unchiule, ce îți lipsește?“ Toate aceste imagini arată că adevărata misiune este în fond simplă, dar numai dacă sunt întrunite

Parsifal vede burgul Graalului.
Martin Wiegand, proprietate particulară, München.

toate condițiile. Adevărata misiune este întotdeauna cea care aduce salvarea și desăvârșirea.

Cartea Judecata ilustrează miracolul prin imaginea reînvierii. Acesta este și sensul ei și nu numele. Ea nu are nicio legătură cu judecata în sensul celei pământene. Iar Judecata de Apoi, legată prin nume de această carte, nu este întruchipată pe ea. Decizia despre viața veșnică sau condamnarea veșnică se află în cercul de teme al acestei cărți, în măsura în care aici se dovedește dacă eroul este cel adevărat sau un șarlatan, care i-a furat eroului chiar și bunul

cel mai de preț. Steagul reînvierii de pe goarna arhanghelului Gabriel simbolizează depășirea patimilor, victoria împotriva martirizării; și trei personaje, care reînvie din mormântul pătrat: ele simbolizează treimea eliberată din pătrat. Având în vedere că cifra trei este pentru celest, iar patru pentru pământesc, imaginea ne spune că adevărul, esența, zeiescul sunt eliberate din închisoarea pământească.

În basme, ei îi corespunde momentul când prințul vrăjit sau prințesa dispărută sunt eliberați din înfățișarea urâtă, pământească, își aruncă platoșele și apar ca niște figuri strălucitoare, de natură zeiască.

Prin însumarea cifrelor cărților Judecata (XX) și Marea Preoteasă (II), se vede că sunt legate între ele, spre ele ducând și suma cifrelor Puterii (XI). Această legătură arată clar că salvarea sau izbăvirea (Judecata) presupune dorință de viață și angajament (Puterea), cea din urmă nefiind consecința unei acționări active, ci

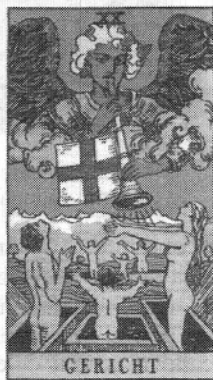
Justiția: În tarotul din Marsilia importanța acestei cărți este cea mai clară: treimea celestă este eliberată din pătratul pământesc.

Marea Preoteasă: A lăsa lucrurile să curgă și a ști care este clipa prielnică.

Puterea: Dorință de viață și angajament.

Judecata: Salvarea, izbăvirea și desăvârșirea.

a unei mântuiri, de care beneficiem când am îndeplinit toate condițiile și a sosit clipa ei (Marea Preoteasă).

Cuvinte cheie	Cartea – Judecata
arhetip	minunea schimbării
misiune	izbăvire, eliberare
scop	salvare
risc	eșec pentru farseur
stare de spirit	a se simți eliberat și izbăvit și a găsi liniștea sufletească

Lumea.

Lumea. Paradisul regăsit

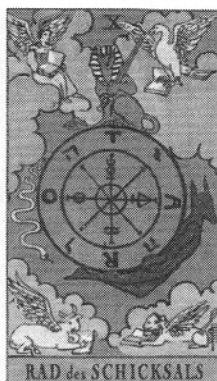
Cine ajunge până la capăt se desăvârșește. Herbert Fritsche a spus că acest lucru nu îl poate face „cel care și-a sugrumat personalitatea, ci numai cel care și-a desăvârșit-o”¹. Eroul nostru și-a atins scopul și a regăsit paradisul pierdut. Ultima carte a Marilor Arcane ne arată o figură care dansează, adică inversul Spânzuratului și ilustrează prin aceasta că din nemișcare a luat naștere viața și că omul are acum o poziție normală. Numărul patru este simbolul pământescului și apare sub forma picioarelor încrucișate, în timp ce zeiescul trei este ilustrat de poziția deschisă a brațelor. În cele patru colțuri apar, ca și pe cartea Roata Destinului, patru heruvimi asemeni celor patru aspecte ale Întregului; acum ei nu mai țin cărți în mâini, deci nu mai predau nicio lecție. Toate temele au fost făcute, examenele trecute cu bine, eroul s-a desăvârșit. A găsit drumul din lumea inversată (Spânzuratul) în cea normală (Lumea).

Același lucru este ilustrat de mandorla² unde figura care

1. Herbert Fritsche, *Marele soc*.
2. Nimb complet, în forma fructului de migdal, specific divinităților majore din religia romană, preluată de arta creștină începând cu sec. al IV-lea, Alfred Bertholet, *Dicționarul religiilor*, Iași 1995.

Spânzuratul:
Revenirea.

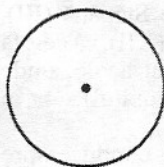

Roata Destinului:
Misiunea.

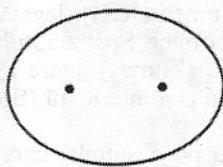

Lumea:
Scopul.

dansează este încadrată de o elipsă. Cercul cu un singur centru simbolizează individul, în schimb elipsa ilustrează o entitate mai mare. Legilor cercului se supun toate care pornesc dintr-un singur punct, de la marginea cercului până în centru – și se oglindesc în el. El este astfel simbolul unui Ego, care se consideră a fi centrul lumii. Elipsa este un altfel de cerc, ea are două focare. Legea ei ne arată că orice rază ce pornește din oricare din cele două focare este reflectată de la margine în celălalt focar. Deci elipsa este simbolul unei unități mai mari, care reunește perechile opuse an-cetral – bărbătesc și femeiesc, lumină și umbră, conștient și inconștient.

Cercul cu un punct: Cercul, care se învârtă în jurul unui punct central, este simbolul Eului.

Elipsa, un cerc cu două focare, simbolul unității, care a integrat con-trariile.

Lumea: Numărul 21 din tarotul de la Delphi ilustrează simbolul desăvârșirii printr-un hermafrodit care dansează.

Tarotul din Delphi ne arată figura unui hermafrodit dansând ca expresie a faptului că omul, conștient de sexul său opus interior, a devenit – metaforic – bisexual și deci desăvârșit.

În basme desăvârșirea intervine când eroul nostru ajunge împărat. Călăuza sufletului l-a condus până la coroană, ascunsă pe cartea XIV în soare, la finele călătoriei.

În *Divina comedie*, Beatrice este cea care îl conduce pe Dante la muntele mântuirii din paradis, el poate vedea acolo mișcarea veșnică în jurul centrului fix.

S-ar putea crede că aici s-a ajuns într-un punct care nu mai face parte din această lume. „Unitatea nu este o **împlinire**, ci o **desăvârșire**“¹ accentuează C. G. Jung precizând că în acest loc noi nu ne-am desprins de pământesc. Și arată în continuare în aceeași lucrare: „Astfel nici personalitatea întregită nu pierde complet sesizarea dureroasă a naturii ei ,duplicitare’. Desprinderea definitivă de suferințele acestei lumi trebuie considerată o iluzie. Nici viața exemplară și simbolică a lui Isus Hristos nu s-a sfârșit prin fericirea deplină, ci pe cruce. Scopul este important numai ca idee, decisivă este **Lucrarea** care conduce la scop: ea dă un sens pe durata vieții“.

Creșterea în exterior și creșterea în interior conduc la desăvârșire.

Suma cifrelor dă cartea Lumea (XXI), legată de Stăpână (III), spre care conduce și suma cifrelor Spânzuratului (XII). Această relație ne arată că desăvârșirea (Lumea) apare numai acolo, unde creșterea exterioară (Stăpâna) și cea interioară (Spânzuratul) sunt în concordanță.

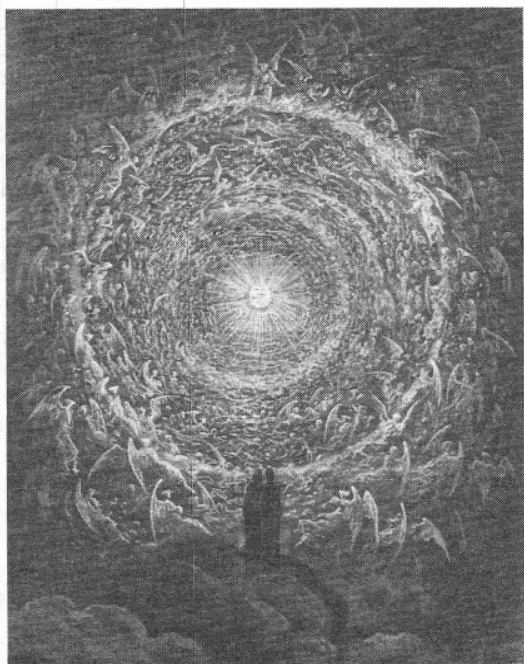
Dacă privim firul vieții ca pe o spirală, care ne conduce spre culmi înalte, atunci fiecare cotitură a acestei spirale corespunde unei călătorii a eroului. Din această perspectivă, cât timp ne aflăm în mers, ajungem mereu în cele 21 de opriri, dar – cel puțin așa sperăm – de fiecare dată pe o treaptă superioară: cel mai înalt punct, dar într-adevăr numai acolo, deoarece ultima carte semnifică

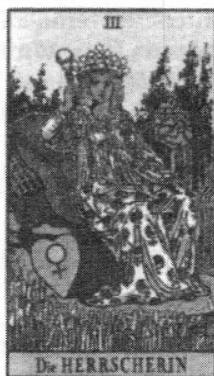
Cumpătarea:

Cartea Cumpătarea ilustrează călăuza sufletelor și o coroană, aflată la sfârșitul călătoriei, care se ascunde în soare.

1. C.G. Jung, *Psihologia transferului*.

Dante condus de Beatrice în Paradis. Ciclul dantesc. Empyreum, gravură în lemn de Gustave Doré.

Stăpâna.

Spânzuratul.

Lumea.

Atotcuprinsul. Acest scop trebuie înțeles mai puțin ca unul final, ce trebuie atins cu orice preț și mai mult ca ceva ce ne împinge mereu înainte. Deoarece atâta timp, cât noi mai respingem ceva din întreaga Creație – fie că este moartea sau diavolul – sau mai delimităm ori nu privim totul ca pe ceva firesc, înseamnă că încă nu am realizat unificarea cu Întregul. Și în tot acest timp călătoria începe iar de la început, din nou și din nou. Călătorie plăcută!

Cuvinte cheie	Cartea – Lumea
arhetip	paradisul regăsit
misiune	sosirea, ocuparea locului cuvenit
scop	a înțelege cum trebuie, a ocupa locul care trebuie, a fi desăvârșit
risc	–
stare de spirit	pace, mulțumire profundă, găsirea tihnei

CUPRINS

Prefață	5
Ce este tarotul? <i>Izvoare, simbolistica și construcția cărților</i>	7
Cum trebuie folosită această carte	17
Călătoria eroului – o parabolă pentru firul vieții omului	19
Izvorul și sensul călătoriei eroului	20
Nebunul. <i>Eroul nostru</i>	28
<i>Părinții cerești</i>	32
<i>Tatăl ceresc</i>	35
<i>Mama cerească</i>	37
<i>Părinții pământeni</i>	40
<i>Mama pământească</i>	42
<i>Tatăl pământean</i>	43
<i>Părinții cerești și pământeni</i>	44
Hierofantul sau Marele Preot. <i>Educarea eroului</i>	47
Indrăgostirii. <i>Decizia</i>	50
Faetonul. <i>Plecarea eroului</i>	52
Dreptatea. <i>Maturizarea</i>	65
Eremitul. <i>Adevăratul nume</i>	71
Roata destinului. <i>Chemarea</i>	79
Puterea. <i>Semeția sau animalul care sare în ajutor</i>	89
Spânzuratul. <i>Marea criză</i>	104
Moartea. <i>Coborârea în lumea de apoi</i>	112
Cumpătarea. <i>Călăuza sufletelor</i>	129
Diavolul. <i>În lumea umbrelor</i>	144
Turnul. <i>Dramatismul eliberării</i>	160
Steaua. <i>Fântâna tinereții</i>	171
Luna. <i>Pericole perfide</i>	175
Soarele. – <i>Revenirea la lumină sau împăcarea</i>	190
Justiția. <i>Salvarea</i>	198
Lumea. <i>Paradisul regăsit</i>	202

CĂRȚILE NOASTRE - LA DISPOZIȚIA D-VOASTRĂ

Editurile **SAECULUM I.O., VESTALA** și **SAECULUM VIZUAL** (*Str. Ciucea, nr. 5, bl. L 19, ap. 216, cod 74696, București - 72*), oferă cititorilor interesați cărțile publicate sub egida lor cu reducere de preț, în cazul în care le achiziționează direct de la depozitul editurilor (*Str. Teodosie Rudeanu, nr. 29, sect. I*) cu plata în numerar, sau le comandă în scris (cu plata ramburs).

Toate cărțile beneficiază de gratuitatea expedierii prin poștă.

Reducerile sunt proporționale cu valoarea cărților comandate. Peste **150.000 lei - 10%**; peste **500.000 lei - 15%**; peste **1.000.000 lei - 20%**.

Relații suplimentare la telefoanele **01/222.85.97, 222.86.45, 223.10.40** (depozit), între orele **9-17** (fax: **01/222.85.97, 01/3452827**).

OFERTĂ SPECIALĂ

Cititorii care achiziționează cărți direct de la depozit beneficiază de reducerea de 10% chiar și atunci când suma cumpărăturilor nu se ridică la 100.000 lei.

Vizitați pagina noastră de internet:

www.saeculum.ro

E-mail: saeculum@pcnet.ro

TITLURI DISPONIBILE

- *Lucian Predescu, Enciclopedia României*, format 29 x 21 cm, 976 p.;
- *Marc Aureliu, Către sine însuși*, 160 p.;
- *M. Eminescu, Opera dramatică. 1. Lucrări originale*, 336 p.;
- *Epictet, Manualul*, 128 p.;
- *Dr. Grigore Maltezeanu, Alimentația și boala canceroasă*, 512 p.;
- *Hans-Christian Huf, Sfînx. Tainele istoriei*, I-II, 464 p. III-IV, 384 p.;
- *Philipp Vandenberg, Secretul oracolelor antice*, 256 p.;
- *Istoria literaturii române în evocări*, propusă de I. Oprea, 464 p.;
- **O radiografie a exilului românesc. Corespondență emisă și primită de Grigore Nandriș. 1946-1967**, 464 p.;
- *Florin Marcu, Marele dicționar de neologisme*, legat, cartonat, celofanat, format 17 x 27 cm, 960 p.;
- *Florin Marcu, Dicționar uzual de neologisme*, 432 p.;
- *Florin Marcu, Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, format 17 x 24 cm, 800 p.;
- *Florin Marcu, Mic dicționar ortografic și ortoepic al limbii române*, 192 p.;
- **Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc**, vol. II, legat, cartonat, 704 p.;
- *Marcel Olinescu, Mitologie românească*, 400 p.;
- *Gh. Bulgăr, Gh. Constantinescu-Dobridor, Dicționar de arhaisme și regionalisme*, vol. I-II, 368 + 448 p.;
- *Apuleius, Măgarul de aur*, 240 p.;
- *Emil Manu, Viața lui Marin Pređa*, 160 p.;
- *B. P. Hasdeu, Publicistica politică. 1869-1902*, 2 vol., 496 + 480 p.;
- *Dan Grigorescu, Civilizații enigmatice din Nordul Americii*, 320 p.;
- *Gh. F. Căușanu, Superstițiile poporului român*, 336 p.;
- *Baltasar Gracian, Oracolul. Manual al înțelepciunii în viață*, 128 p.;
- *C. Manolache, Scânteietoarea viață a Iuliei Hasdeu*, 320 p.;
- *Clayton - Price, Cele 7 minuni ale lumii antice*, 192 p.;
- *C. Dumitrescu. R. Percium, Diabetul zaharat*, 192 p.;
- *Dan Grigorescu, Pietrele de la Stonehenge tac*, 304 p.;
- *Dan Grigorescu, Romanul american al secolului XX*, 352 p.;
- *Elisabeta Șoșă, Ortografia fără taine*, cu desene color de Done Stan, 256 p.;
- *Paul Ștefănescu, Enigme ale istoriei române*, 304 p.;
- *Paul Ștefănescu, Enigme ale istoriei universale*, I-II, 352+320 p.;
- *D. Micu, Istoria literaturii române*, format 17 x 24 cm, legat, cartonat, 832 p.;
- *Mihai Gheorghe Andrieș, Ultimul oraș al Atlantidei*, 320 p.;
- *Mihai Gheorghe Andrieș, Orizonturi misterioase. Aventuri în cea de-a patra dimensiune*, 224 p.;
- *Ovidiu Drimba, Ovidiu. Marele exilat de la Tomis*, 224 p.;
- *Ovidiu Drimba, Istoria culturii și civilizației*, vol. I-III, 464 + 384 + 416 p.; vol. IV-V, 560 + 448 p.; vol. VI-VIII, 400 + 368 + 352 p.; vol. IX-X, 416 + 416 p.;
- *Ovidiu Drimba, Istoria literaturii universale*, I-II, 352 + 448 p.;
- *Ovidiu Drimba, Istoria teatrului universal*, 352 p.;